ביאור דברי החזון איש שההלכה קובעת את המוסר | תמלול וסיכום

סיכום השיעור

Argument Flow Summary: Shemoneh Perakim Chapter 4 – Complete Class Session

---

I. Orientation and Logistics

[Side Digression – Classroom Setup]

The session picks up midway through Shemoneh Perakim (Eight Chapters) of the Rambam, Chapter 4, specifically at the section beginning with *"mashal zeh ha-zehirut"* (the parable of caution). There are various technical issues — accessing a shared Google Doc, codes, tablets, sharing permissions, needing to ask someone named Goldenberg for a code, and returning a borrowed .SD card

---

II. Framing the Lesson: The Rambam's List of Nine Middot

The Rambam in this section provides a list of nine character traits (*middot*). Such lists appear in other works of the Rambam as well. The plan is to study this list *b'iyun* (in depth). But first, an introductory framework (*hakdamah*) is needed — and the introduction is actually the conclusion (*"the hakdamah .is always the maskanah"*)

III. The Core Question: Posed by Both the Chazon Ish and Socrates

A key question will frame the entire lesson. It is :attributed to two sources

1. **The Chazon Ish** (R. Avraham Yeshaya Karelitz)
2. **Socrates** — who asked the very same question long before

This parallel demonstrates that the Chazon Ish was a genuine thinker and philosopher (*"a guter trakhter, a filosof"*). Whether the Chazon Ish knew of Socrates' formulation or arrived at it independently is left open. The specific question itself is not yet stated — it is being .built up to through the entire session

---

IV. The Chazon Ish's *Emunah U'Bitachon* — Why It Seems Strange

Extended Digression with Thematic] [Importance

The Chazon Ish's work *Emunah U'Bitachon* (Faith and Trust) is notoriously difficult to read — not because the ideas are inherently hard, but because the Chazon Ish begins topics in the middle, with no background, no citing of Rashi, Tosafot, or Chumash. He just starts .stating things

Many things the Chazon Ish says appear bizarre or extreme. Certain chapters — the one praising earlier generations over contemporary ones, the chapter on *tokhachah* (rebuke) — can make a reader think the Chazon Ish was not a rational person (*"not a bar .da'at"*)

The real explanation: The Chazon Ish is actually correct, but he expresses himself in an extreme, one-sided way (*noteh l'kitzoniut*) because he lacks the framework to present his ideas in a fully balanced, universally acceptable manner. One must learn to read past the extremity to find the genuine point. Many of the shiurim in this course are actually the opposite of the Chazon Ish — demonstrating that certain formulations don't make sense as stated, while recovering the true underlying .point

Side Digression – The Chazon Ish's Literary] [Style

The Chazon Ish attempted to write in a modern, *maskilish* (Enlightenment-influenced) Hebrew register, imitating modern Hebrew writers, though he didn't fully succeed. The somewhat ornate language (*koile lashon*) he employed is notable but not the main .subject

---

V. The Grand Historical-Philosophical Thesis: The "Baal Shem Tov and the "New Understanding

.This is the central theoretical framework of the lecture

A. The Historical Rupture

Around the time of the Baal Shem Tov (18th century), a new mode of understanding (*naye havanah*) entered :the world. This new understanding

- Discarded many old understandings (*alte havanos*)
- Was itself partially flawed — it didn't properly understand what it was replacing
- Made many previously coherent things stop making sense

This is told as a historical narrative but should really be understood philosophically/structurally. It connects to the Kabbalistic concept of *Shevirat HaKelim* (Breaking of the Vessels) and to Rebbe Nachman's story of the Baal Tefillah — where after a cosmic scattering, each group grabs onto one fragment of truth and runs .with it in a distorted way, lacking the full picture

B. The Parallel with Modern Philosophy

This same rupture corresponds to modern philosophy — whether framed through Chassidic history or through the history of Western thought, the result is the same: the entire world now lives with this "new understanding."

C. The Consequences for Jewish Life

- Everyone is now "funny" (distorted) — not the tzaddikim, but ordinary people shaped by modernity.
- If one wants to remain a Jew, the "normal" advice would seemingly be to become a non-Jew (fully adopt the new framework), but that's not an option.
- Therefore, the only way to be a Jew is to be "funny" — the question is merely which kind of "funny."
- Jews rooted in *mesorah* (tradition) retain certain *reshimot* (impressions) of holiness and points of truth, but lacking a normal framework to express them, these truths come out in distorted ways.
- Only those who already agree with a given group accept its formulations; outsiders see them as bizarre.

D. The Chazon Ish as a Case Study

The Chazon Ish genuinely tried to see how things stand in the world — a reactionary to the new understanding, but an honest and deep one. His extreme formulations are attempts to recover pre-modern truths within a post-rupture world, which is why they sound strange but contain real substance. He recognized a breach — a fundamental problem: there was no available pathway to articulate how one should understand the world using the language and conceptual framework of the contemporary world. He sought a comfortable, accessible way for people to see a path of *emunah peshutah* (simple faith). But he could not break through the ice of what everyone already believes — if someone believes differently, they are labeled an *apikores* (heretic), and people simply don't grasp the issue.

VI. The Purpose of This Course

The mission of these shiurim:

- To go back and learn the authentic, original framework — the pre-rupture philosophical tradition (Rambam, classical virtue ethics, etc.)
- To show that many things said by tzaddikim that sound "funny" are actually basic and normal — it is *we* who have become distorted
- To recover clarity about things that have been completely forgotten (*shoyn lang ingantzen fargesn*)

VII. Extended Digression: The Use of "Apikorsus" (Heresy) as a Philosophical Tool

A. The Standard Use of "Apikorsus" — A Hammer That Stops Thought

People's minds are constantly thinking, naturally moving in certain directions shaped by their generation and era (*resiganes* — prevailing assumptions). When someone with *yiras shamayim* (fear of heaven) is told "that thought is *apikorsus*," it stops their thinking entirely. The thought machine shuts down. It doesn't answer the question — it simply prevents further inquiry.

The Satmar Rav example: The Satmar Rav argued — can it really be that all the tzaddikim across generations tried to bring Moshiach through *mesiras nefesh* (self-sacrifice) and failed, and then a few idle people accomplished it with "a few geese and iron acres" (i.e., through mundane political Zionism)? His rhetorical move: "Can such a thought even be entertained?" — and the response is to label it *apikorsus*. Result: People don't think the next step. The question is never actually answered. Thought is simply blocked.

The practical consequence: This blocking mechanism served a real purpose — without it, people might stop keeping Shabbos, stop davening with *kavana*, stop making beautiful Hoshana Rabbah *hakafos*. The fear was that if you let the thought through, it becomes a *pircha* (refutation) of the entire system. "In order to continue making beautiful hakafos on Hoshana Rabbah, one had to stop the thought."

But it didn't work: "They did in fact stop making hakafos. I have news for you." The Satmar Rav "paid a price" for this approach — it ultimately failed to preserve what it was meant to protect.

B. The Conventional Model Summarized

The standard model of *apikorsus* in religious discourse:

- Functions as a "great hammer" (*a groyse hamer*)
- Stops thought rather than engaging with it
- Is deployed whenever something contradicts the default assumption or conventional worldview
- Does not answer the underlying faith question — merely blocks inquiry

C. The Rebbe's Revolutionary Inversion — Apikorsus as a Door-Opener

[Core Chiddush (Novel Insight)]

The Rebbe (the Lubavitcher Rebbe) uses the concept of *apikorsus* in the exact opposite way.

The conventional view: People are stuck in one way of thinking. Someone shouts "apikorsus!" → they stop thinking → they remain stuck. *Apikorsus is a locked door.*

The Rebbe's approach: People are terribly stuck (*muradik stak*) in a fixed mode of thinking — their mind *must* travel in one track. They are tragically trapped in a *tfisah* (conceptual imprisonment). They don't think — not because someone told them to stop,

but because they were never really thinking in the first .place

The Rebbe, with his great *akshanus* (stubbornness/persistence), says: Apikorsus is not a locked door — it is a great axe that opens doors (*a groysen hak vos makht oyf tirn*). When the Rebbe shouts "apikorsus!" at a conventional belief, he is not shutting down thought — he is forcing open a space for genuine thinking. It is meant to dislodge people from their calcified assumptions, to crack the *klipos* (shells/husks) of fixed ideology. The one who shouts "Apikorsus!" to shut down thought is the real problem, not the apikoros himself. The cry of "Apikorsus!" as a blocking mechanism creates an iron partition (*mechitzah shel barzel*) that prevents thinking; genuine engagement with heretical ideas creates a crack .in that partition

D. Critique of "Having Opinions" Without Thinking

Side Digression – Political Discourse as an] [Illustration

People hear an argument from one source, repeat it; someone else repeats what they heard from another source. "You can have ChatGPT argue with itself — that's a waste of time." People sit after *kiddush* in the *beis medrash* and repeat what they heard on television. No one is actually thinking. "You think you're thinking — you're not thinking." People believe they are *baalei da'as* (people of opinion/knowledge), that they "have views" — but they have never actually thought independently in their lives. True thinking is an active process that goes beyond merely choosing between two pre-packaged positions. "This is what God gave intellect "?for — to think these last simple wisdoms

E. The Kant Example — Misunderstanding Philosophical Achievement

After Kant, "everyone knows" you cannot prove God's existence. But people read "three thick books" and conclude "we can't know anything," yet they haven't produced a single new insight (*chiddush*) that wasn't already known roughly a hundred years before Kant. Kant merely articulated arguments from the other side — but the original thinkers who wrote those arguments already knew the counterarguments could be made. "That's why he's a real philosopher" — Kant actually *thought*, genuinely and independently working through the entire problem himself. Parroting Kant's conclusions without doing the actual thinking is not .philosophy; it's the opposite of thinking

F. The Pope's Decree and Bertrand Russell's Mockery

[Side Digression – The Papal Pronouncement]

A Pope (not the current one) issued a decree declaring that anyone who says one cannot prove God's existence through reason (*derech ha-sekhel*) is a heretic. Bertrand Russell mocks this, noting the irony: the Pope demands belief, but specifically demands belief that God's existence is philosophically demonstrable — which gives philosophy a certain authority the Pope may not have intended. There are deeper layers to what .Russell means by this critique

G. The Flat Earth Anecdote

Side Digression – A Satmar Story about the] [Round Earth

When associated with Satmar circles ("when I was a Satmar rav, I was a shochet twenty years ago"), there was a controversy about someone who claimed the world is flat, calling the idea that the earth is round "shiktzus" (abomination), citing pesukim (verses) or other sources. Everyone laughed at this person. But the easy mockery is challenged: "That's no great wisdom — you're just taking a standard point of view." The person actually had a PhD in the subject, had done work on it, and had reasons. The point is not that flat earth is correct, but that the instinct to laugh without examining is itself a failure of thought. The person who "hasn't thought" is often the one mocking, not the one being .mocked

H. The Role of Habit (Hergel) as the Enemy of Thought

General principle: Habit (*hergel*) is the greatest enemy of thought. Sometimes an apikorsus-style provocation functions as a mystery that forces you to think. But the key insight is that people are habituated not to think, and anything that disrupts that habit serves a .philosophical purpose

---

VIII. The Chazon Ish's Use of Provocative Literalism

A. "Every Midrash K'pshuto" as a Provocation

The Chazon Ish's famous statement that one must believe every Midrash *k'pshuto* (literally) is not naive fundamentalism but a deliberate provocation: "Maybe take it seriously for a minute? Maybe something is actually being said here." The provocation forces the reader to ask: What is the *nimshal* (moral/allegory)? How do you know it's not literal? Maybe it is literal, maybe it isn't — but the point is to engage rather than .dismiss

For the Chazon Ish himself, this may have been a genuine conviction (*koach ha-masbir*). But at minimum, it functions as a way to pry open the door and .force thinking in the way people once used to think

B. Russell's Joke about Aristotle and Women's Teeth — Reversed

[Side Digression – Aristotle's Tooth-Counting]

Bertrand Russell's famous joke: Aristotle supposedly said women have fewer teeth than men, and Russell quips that despite being married multiple times, Aristotle never bothered to count any of his wives' teeth.

The punchline illustrates Aristotle's reliance on theory over observation.

But the joke is reversed: Someone actually went and counted, and it turns out that women often do have fewer teeth — not theoretically (the number should be the same), but practically, because women's teeth fall out more due to pregnancy, nursing, and other physiological reasons. So Aristotle, who supposedly "didn't count," actually did observe correctly, while Russell, who mocked him for not counting, was the one who didn't check. The accusation of thoughtlessness is often itself thoughtless.

IX. Major Thematic Turn: What Is a "Good Person"? — The Ethical Question Behind the Dogmatic One

A. Framing: Not Dogma but Ethics

The underlying question is not one of dogma but of ethics: *What is a good person? What does the ideal Jew look like?* This is the real question that the Rambam's chapter is ultimately addressing.

B. The Pre-Modern Consensus

In the "old world" — before Chassidus and Mussar — there was a straightforward answer: a good Jew is one who learns Torah, follows the Shulchan Aruch, and walks in God's ways. "A good person" and "an ehrliche Yid" (upright Jew) were the same thing. Being a *talmid chacham* (Torah scholar) who observes halakha was the uncontested ideal.

C. The Baal Shem Tov's Revolution

The Baal Shem Tov introduced a new definition: a good person is one who davens (prays) with *dveikus* (spiritual attachment/ecstasy). The Nefesh HaChaim (R. Chaim of Volozhin) is actually close to the Baal Shem Tov on dveikus, but there is something fundamentally different and "funny" about this new system.

The ideal person of Chassidus is not the ideal person of the Noda BiYehuda (the great Lithuanian halachist). Anyone who studies the Yaros Devash and earlier mussar literature can see the contrast clearly.

D. The Modern Dodge: "Everything Is Good"

The modern resolution that tries to harmonize — "Dveikus is good, chesed is good, learning is good — everyone is a good person, every path is a good life" — is dismissed as just another way of saying there's no such thing as the good. If everything is equally good, then the concept of "the good" has been emptied of meaning. This too is a way to stop thinking — a modern evasion dressed up as tolerance.

E. The Chassidic Projection onto Abaye and Rava

[Side Digression – Were Abaye and Rava Chassidic?]

Chassidic Jews were certain that Abaye and Rava (the great Talmudic sages) must have been ecstatic daveners — "if my Rebbe dances every morning during davening and fire comes from the floor tiles, then *kal v'chomer* (how much more so) Abaye and Rava!"

But anyone who actually looks at the Gemara sees that Abaye and Rava were quite "balebatish" (worldly, bourgeois) Jews. Rava was a multi-millionaire. They didn't particularly value davening — they loved *learning*, not davening. They were "Litvaks." There is not a single hint (*remez*) in the Gemara — not about Abaye, not about Rava, not about most Tannaim and Amoraim — of anyone who was in ecstasy during prayer.

The counterexample of "Chassidim harishonim" (the early pious ones) who would wait an hour before praying (Mishnah Berachos 5:1) is preemptively addressed: the Mishnah itself presents them as unusual, exceptional figures — not the norm. The term "chassidim" in the Mishnah doesn't necessarily carry the weight later Chassidic movements assigned to it.

F. The Case of Abba DeYosef — The Traditional Jew Who Saw No Problem

Abba DeYosef exemplifies the old-world Jew: a simple, old-fashioned Jew who loved Torah and mitzvos, was a *masmid* (diligent learner) who sat and learned all day and night. It never occurred to him that there was a problem with also enjoying beer, or appreciating a singer. One could ask the halachic question of whether it's permitted, but the very idea that enjoying worldly pleasures constituted a spiritual problem simply didn't arise for him. He was not an idler; he was deeply devoted — yet a Chassidic Jew would walk in and declare: "He's a *hoilech* (a wanderer/frivolous person), he's not an ehrliche Yid."

G. The Differences Are Real — Against Modern Relativism

The differences in what constitutes "a good person" are very real. You cannot wave them away by saying "both are good." The modern tendency to say "everything is good" is another form of intellectual trauma, another way to stop thinking. It is not a resolution but an evasion.

X. The Chasidic vs. Litvish Conception of Religious Virtue — Sharpened

A. The Irreconcilable Disagreement

A Chasidic Jew walks in and says: "Here there is no spiritual life (*lav layf*); here there cannot be a truly pious Jew (*erlicher Yid*)." The differences are not merely differences of emphasis — they are genuinely incompatible.

[Side Digression – Against Contemporary Relativism]

The contemporary extreme that says "everything is good, just be careful" is another form of not thinking. .One must actually arrive at a conclusion (*maskanah*)

B. The Shabbat Example: Who Is a "Shomer ?"Shabbat

Is it someone who sings zemiros with fervor, who is - emotionally transported by *Lecha Dodi* — the Chasidic model of Shabbat observance through spiritual ecstasy ?*and *dveykus

Or is it someone who knows precisely that if you - remove the eggs from the fish (rather than the fish from the eggs) it constitutes a capital violation (*mechayev skilah*) — the Litvish/halakhic model of meticulous ?legal knowledge

These are genuinely incompatible. One cannot fulfill .both simultaneously

The Chazon Ish story: A great Chasidic Jew was hosting guests on Shabbat. A halakhic question arose, and in his fervor for Shabbat he found some *heter* (leniency) to relight the lights. The Chazon Ish's verdict: "He is a *mechalel Shabbat* (Shabbat desecrator)." Every Chasidic Jew responds incredulously: "How can such a person be a *mechalel Shabbat*?!" But the .*Chazon Ish insists: He is a *mechalel Shabbat

[Side Digression – The Dubner Maggid]

The Dubner Maggid made a similar point: Someone came claiming great devotion to Shabbat. The Maggid responded: "You know what Shabbat is? Shabbat is *mechalleleha mot yumat* (its desecrators shall be put to death)" — Shabbat is defined by its legal strictures, .not by emotional experience

---

XI. The Broader Historical Problem: Mussar and Chasidus vs. the Mesorah

A. The Chasidic Movement's Alternative Ideal

The Chasidic movement introduced a different idea of who is an *erlicher Yid* (a pious Jew). The Rambam's text being studied doesn't even discuss Chasidus directly — a later section does, but that portion has been "cut .out" from the current study

B. The Baalei Mussar Had the Same Problem

The Baalei Mussar (Mussar movement leaders) came with the same fundamental idea as Chasidus — just from a different direction. They didn't speak of *dveykus* (cleaving to God), but they spoke of good character traits (*middos tovos*), being a *mentsch*, being nice, having .*bitachon* (trust in God), inner peace, etc

Both movements — Chasidus and Mussar — were radical, each in its own way. Their common denominator (*tzad hashaveh*): Both came against the *mesorah* (tradition). Both assert that a good person is NOT simply defined as one who learns Torah, follows Shulchan Aruch, and looks up every matter in the Torah. Rather, a good person is one who possesses some independent virtue — being good, being a *mentsch*, having spiritual qualities — by some value of virtue .beyond strict halakhic compliance

C. Nefesh HaChaim's Attempted Response

R. Chaim Volozhin (author of *Nefesh HaChaim*) tried to respond to this challenge and defend the original position — that the good person IS the one who learns Shulchan Aruch, follows Shulchan Aruch, fulfills Shulchan Aruch, lives Shulchan Aruch, and the not-good .person is one who is *mezalzel* (dismissive) of this

R. Chaim Volozhin's strategy was a kind of "high-bye" — a somewhat questionable maneuver. The Chasidim say the focus should be on *HaKadosh Baruch Hu* (God Himself), on spiritual connection. R. Chaim Volozhin says no — the *yechidim* (unique individuals) understand that the real point is the precise halakhic details. He also had to deal with the *ra'ayos* (proofs) that the Baalei Mussar and Chasidim brought — half-quotes from Chazal, pieces of Torah taken out of .context

Side Digression – R. Chaim Volozhin and] [Kabbalah

R. Chaim Volozhin was not allowed to come to "Kabul" (possibly a reference to studying Kabbalah in a certain .context), which is itself a *chiddush* (novel point)

XII. The Parable of the Two Sons-in-Law (The Potato Parable)

[Side Digression – Illustrative Parable]

A wealthy man (*gvir*) took two sons-in-law and promised to feed each what they loved: one loved meat, the other loved dairy. They couldn't eat together (due to kashrut separation). One day the *gvir* lost his wealth. He had neither meat nor cheese. So he gave both potatoes. One eats "milchige kartoffel" and the other eats "fleishige kartoffel" — but it's all just potatoes. Once everyone is just eating potatoes, they can sit at the same .table

Application: In our diminished generation, some say "it's all just potatoes anyway" — the differences between Chasidish and Litvish don't matter anymore because .nobody is really at the high level of either ideal

Sharp pushback: "A Jew is not allowed to talk this way! It's all potatoes? Seriously?" The differences are real and substantive — they are not to be dismissed just because .the current generation may be spiritually impoverished

---

XIII. Entering the Sugya Proper: The Role of Law and the "Naval Birshut HaTorah" Problem

A. Framing Through Choshen Mishpat

The issue is framed through Choshen Mishpat (the section of halakha dealing with civil/interpersonal law,

bein adam l'chaveiro), because it is the easiest domain in which to see the problem. Choshen Mishpat tells you: What is mine and what is yours. What you may do, what you may not do — damages to neighbors, competition laws, who may open a store in a given area, etc.

B. The Ramban's "Naval Birshut HaTorah" — A Double-Edged Sword

The Ramban's famous concept: *Naval birshut haTorah* — "a scoundrel within the permission of the Torah." A person can be entirely within the letter of the law (*b'shurat hadin*), punctiliously observing *yikuv hadin et hahar* ("let the law pierce the mountain"), and still be a predatory beast (*chayah ra'ah*).

This concept is widely accepted and has many sources. However, a sharp dialectical observation: the phrase "naval birshut haTorah" is itself a great source (*makor*) for being a *naval birshut haTorah*! The very concept that one can be technically permitted but morally deficient has been weaponized to justify all sorts of *navlus* (moral degradation) "within the permission of the Torah."

There is also the counter-argument: One cannot truly be a *naval birshut haTorah*, because the Torah itself does not permit being a *naval*. If the Torah is complete, there should be no loophole for moral failure.

C. The Baal HaMussar's Claim

The Baal HaMussar argues: It is not enough to follow the strict letter of the law. A person can be entirely *b'shurat hadin* and still be morally monstrous.

XIV. A Fundamental Question: Why Does the Torah Need Laws At All?

A. The Very Basic Kushya

A very basic question in theory of law: Whenever two people have a dispute (*sukhsukh*), a normal, fair-minded person (*bar da'as*) can usually see who is right, or at least propose a compromise (*p'sharah*). So why do we need formal law at all?

If you go to a genuine *rebbe* — not just a title-holder, but someone who truly understands people and whom people trust — he can always find a way out. He listens to the story, assesses the situation, and proposes a resolution. There is never a case so intractable that a wise person cannot find some resolution. So why would one need to look in the Shulchan Arukh at all?

Imagine there were no law. Would the rabbi truly be helpless? Would he say "I wish there were a Torah about this, I don't know what to do"? The answer is no — a wise person can always adjudicate.

B. Comparative Observations

[Side Digression – Tribal Culture and the Jury System]

1. **Tribal cultures** — In some tribes, there is a leader but no codified law stretching back thousands of years. The leader simply unites people and resolves disputes directly, person-to-person.
2. **The American jury system** — A jury is "not supposed to decide the law." It is essentially the same idea: take normal people, present the case, and let them say what seems right. For every case, you can ask three normal people and they can render a judgment — not citing a statute, but simply what is fair today for this case.

XV. The Real Reason Law Exists: Protecting the Weak from "Good People"

A. The Core Thesis

The reason halakhot (laws) exist is NOT simply to "solve disputes." Disputes can always be resolved by wise people. Rather, the law exists for a very specific scenario:

When a poor man (*oriman*) has a dispute with the prominent, respected Jew (*der sheyner Yid fun shtot*), and the natural sense of "fairness" (*yosher*) would side with the prominent man — because "what a person! He supports the whole town!" — the poor man will always lose without formal law. The elder/leader of the community also has no incentive to antagonize the powerful person.

This is the meaning of *"lo sakiru panim ba-mishpat"* (do not show favoritism in judgment) — this principle can only work if there are fixed, codified laws that everyone knows. E.g., everyone knows: if you hire a worker, you must pay him — even if you are the rabbi of the town.

B. The Melamed (Teacher) Who Isn't Paid

A *melamed* (teacher) in a *cheder* works and isn't paid. The institution argues: "If we have to pay everyone on time, we'll go bankrupt, and then there won't be any cheder at all — so even the melamed wouldn't want that." This is exactly the argument that has been made historically — a real, recurring phenomenon.

C. Which Beis Din Accepts This Argument? — The "Naval Birshus HaTorah" Connection

The beis din that accepts the institution's argument — that paying the teacher would destroy the whole system — is precisely the one that holds strongly by the principle of *naval birshus haTorah*. They call the melamed a *naval birshus haTorah* — technically he's right according to Choshen Mishpat, but it's "not menschlich" to insist on payment when the institution is struggling.

A true story: Someone worked for a *mosad* (institution) and sued for unpaid wages. The mosad counter-sued, claiming the employee was damaging its reputation. The beis din made a "compromise" —

essentially not paying, telling everyone to be happy. This is the *naval birshus haTorah* ideology in action.

D. The Reversal: The "Mussar Person" Is Often the Greater Rasha

We all instinctively lean toward the *baal mussar* side — the person who says "law isn't enough, you need menschlichkeit." The strict "law people" (*Choshen Mishpat Yidden*) seem cold and inhumane.

But it turns out that more often than not, the baal mussar ends up being the greater rasha — he is more on the side of power and the exploiters than the straight, simple Litvak who just says: "The Torah says pay the worker, so pay him."

In other words: The law came precisely to solve the problem of *naval birshus haTorah*. The law exists to rescue people from the "good people" — from those who claim to be above the law in the name of higher values but who in practice enable exploitation.

It turns out it's not so simple to be a 'good person'" < who holds he's better than the laws. It could very well be that the laws came to save people from the good people."

XVI. The Chazon Ish's Story: A Case Study in Law vs. Morality

A. The Story Setup: Two Competing Yeshivos

A real-life case (*mayse*) involving the Chazon Ish — a documented incident:

- In Bnei Brak there was a yeshiva run by a baal mussar.

[Side Remark]: "I understand that a baal mussar can't make such good yeshivos" — a barbed comment about the mussar movement's institutional capabilities.

- A second yeshiva opened in the same neighborhood — a large institution.
- Most of the students migrated to the new yeshiva.
- The new yeshiva didn't necessarily have greater tzaddikim, but it had more glamour — it was new, fresh, had a nicer building.
- The original yeshiva declined as a result.

B. The Halachic Question Brought Before the Chazon Ish

The head of the original yeshiva came to the Chazon Ish with a legal complaint: the new yeshiva is engaging in *yoreid l'umnus chaveiro* — unfairly encroaching on another's livelihood/trade.

C. The Chazon Ish's Initial Ruling: The Torah Permits It

The Chazon Ish ruled based on a well-known halachic principle: There is a Gemara, a Shulchan Aruch ruling, and a Rambam — all stating clearly that for a melamed (Torah teacher), the normal prohibition of *yoreid l'umnus chaveiro* does not apply. The reasoning: *"Kinas sofrim tarbeh chochmah"* — competition among Torah scholars increases wisdom. Therefore competition in Torah education is not merely permitted but is actually a mitzvah. For other professions, one may not open a competing business in the same area. But for a melamed — no such restriction exists.

The Chazon Ish told the complainant: "The other person is right. The Torah says he may do this. I cannot help you with a Torah argument against him."

D. The Complainant's Moral Objection

The complainant was not satisfied. His response: "For you it's not [a problem], yes — but it's *mentshlich* (a matter of basic human decency)." He was not impressed by the halachic ruling. He felt the Chazon Ish was not being sufficiently sensitive to the human reality.

He even pushed back on the Gemara's reasoning: The Gemara says competition is good because it improves outcomes. But he argued: "Let's be honest between us — that new yeshiva isn't actually better. It's just newer, fresher, has a nicer building. The people go there for superficial reasons. Is THAT what the Gemara meant?"

This is not a bad distinction (*s'iz nisht a shlechte chiluk*). One could argue the Gemara's permission for competition assumes genuine qualitative improvement, not mere novelty.

E. The Chazon Ish Goes Further: The Nirdaf (Persecuted Party)

The Chazon Ish then made a further ruling beyond the basic halakha:

- He acknowledged the original yeshiva head was a *nirdaf* — a persecuted party.
- A nirdaf has the right to defend himself.
- **But** the nirdaf was now engaging in counter-attacks: making a public uproar, calling the new yeshiva head a *rasha*, speaking *lashon hara* about him, trying to stir up trouble, even attempting to ruin the competitor's children's shidduchim (marriage prospects).
- The public said: "Well, he's a nirdaf, so he's justified."

The Chazon Ish said no: If the situation were reversed — if someone were engaging in *yoreid l'umnus chaveiro* against you — would you say it's permitted to pursue them, speak lashon hara about them, disrupt their children's shidduchim? Does the Gemara say you may do all that?

His ruling: The nirdaf may take practical steps to protect himself — do what he needs to do for his own institution. But he may not go on the offensive with slander, persecution, and character assassination. Without explicit halachic permission, such behavior is simply: *lashon hara, baal machloikes, baal rechilus* — ordinary sins.

F. Critical Analysis of the Chazon Ish

What the Chazon Ish got right: He identified a genuinely true point — that there is a gap between what

halakha technically permits and what .morality/menschlichkeit demands

Where the analysis parts ways: The Chazon Ish had no conceptual vocabulary to express this insight other than saying "it's not in the halakha" (*shteit nisht in halacha*). He could only frame his moral intuition as a halachic argument — trying to distinguish cases, narrow the Gemara's scope, etc. When people challenged him — "What do you mean you're saying something different from the halakha?" — the Chazon Ish was forced into halachic maneuvering: maybe the Gemara is talking about a case where the melamed has another source of income; maybe it's talking about places where melamdim aren't paid much; maybe the Rambam refers .to specific locales, etc

This is weak (*a zeyer a shvache point*): "If that's the Chazon Ish's point, it's an unreasonable point." The Chazon Ish was a great enough scholar to know that you can find fifty distinctions for any halakha if you want to. .The real issue wasn't a technical halachic gap

The diagnosis: The Chazon Ish hated what was going on — he had a strong moral sense that this behavior was wrong. But he was trapped: he had no framework to say "the halakha permits this, but morality forbids it." He could only try to argue the halakha doesn't actually apply to this case. "Take out the word 'halakha' — I think that's where I differ from the Chazon Ish." The Chazon Ish's true insight was about the moral dimension beyond .law, but he was forced to express it in legal terms

G. The Broader Methodological Point

Almost every halakha faces this problem: a *klal* (general principle) is stated in the Gemara, but it doesn't mean the principle applies to every single case in the world. "How do you know the halakha is talking about THIS case?" — The halakha states a tendency, a direction (*netiyah*), a general framework. But applying it requires judgment about whether the specific case falls within its scope. Compare this to *pikuach nefesh* (life-threatening situations): every doctor makes judgment calls every minute about whether a case qualifies. The existence of a general rule doesn't .eliminate the need for case-by-case moral reasoning

H. The Complainant's Deeper Challenge

The force of the complainant's moral argument is :genuinely compelling

You think the Gemara didn't know that when a new" - melamed comes, people flock to him even when he's not better — just because he's new and they don't yet know "?his flaws

You think this causes the old melamed to lose his" - *shalom bayis* (domestic peace), his livelihood, his whole household to collapse — and the Gemara just "?forgot about that

You think the posek who wrote this halakha was blind" - to reality? That he simply forgot about these "?consequences

The complainant is essentially accusing the halachic system of being an *apikorus* about human reality — of not believing in its own law's real-world implications. He is saying: the law as mechanically applied produces .injustice (*es iz nisht kein yosher*)

The Rashba has a relevant ruling on :**[Side Reference]** a similar case. The Chazon Ish later brings a teshuva from Rabbi Yosef Shaul dealing with an analogous question. These sources further complicate the picture, suggesting the halachic tradition itself recognized the .tension

---

XVII. Weakness of the Chazon Ish's Legal Argument — Further Critique

The Chazon Ish's specific legal point is "a very weak point" — if the legal ruling (*din*) doesn't have clear support, it's weak, because one cannot necessarily derive every halakha from the Shulchan Arukh in a novel case. The Chazon Ish himself knew the relevant law, and later cites a teshuva from the Divrei Shaul (R. Yosef Shaul) who dealt with an analogous case — a question was formally posed, a written responsum was issued, and the .halakha was established through that process

The Chazon Ish did issue rulings (*paskened*), but not always the same way — he evaluated each case on its own merits, which is precisely the job of a *posek*. He considered how the specific case differed from what .appears in the Gemara

A. Where the Chazon Ish Was Wrong — and Where He Was Right

Where he was wrong: The Chazon Ish frames the obligation to follow the law as purely a matter of *emunah* (faith) — "it says so in the Torah, therefore we do it, period." This is wrong. The Torah is not devoid of reasons; we have been given *ta'amei ha-mitzvos* (reasons for the commandments). There is no reason to .present Torah law as arbitrary divine fiat

Where he was entirely right: The Chazon Ish is correct in his core substantive conclusion — but he simply lacked the proper conceptual vocabulary (*otzros*) to express it in the normal way. He had a *chasaron* — he was simply missing the tools to say it .normally

---

XVIII. The "Normal Way" to Say It: What Does ?"Being a Good Person" Actually Mean

The *ba'alei mussar* (ethicists) say: one must be a "good person" (*guter mentsh*), not merely technically compliant with the law. The question is: What does ?"good person" actually mean

A good person doesn't harm others, doesn't steal, doesn't take what isn't theirs. **But this is precisely Choshen Mishpat** (the section of halakha dealing with monetary/civil law)! The critical question: "What counts as 'not yours'?" — Who decides the boundaries of property and rights? Only the law can decide this — either the formal law, or the other party's *mechila* (forgiveness/waiver), or *takanos ha-kahal* (communal .enactments)

A. The Core Philosophical Thesis: Goodness Is Dependent on Law, Not Independent of It

A good person is one who doesn't take what is not" < rightfully his. But his goodness is *dependent on* (*talui b'*) the determination of rights. Goodness is not a thing ".in itself (*ein zach far atzmo*)

The mussar movement's conception of goodness as an inner quality (*davar pnimi*) — "I'm such a refined person, I always speak softly" — does not make someone a good person. Speaking gently may be a fine trait, but the *middah* relevant to not harming others is specifically the middah of not taking another's money — and that middah cannot be exercised without knowing Choshen Mishpat (monetary law), or at minimum .following what the rav rules

If a *beis din* has ruled, and a person accepts the ruling — **that** is what it means to be a good person. There is no other way to determine who the "good person" is in a .dispute between two people who both claim to be right

B. The Mussar vs. Halakha Divide — A "Huge "Machlokes

:A fundamental disagreement

The ba'alei mussar say: *"Kiyum ha-olam al ha- - Torah"* — meaning the world is sustained through inner .moral refinement and character

The ba'alei halakha say the same words — but mean - that the world is sustained through the legal system of .Torah

".This is a *rizige machlokes* (enormous dispute)" <

The mussar approach is "very egotistical" (*zeyer egoistish*) — the ba'alei mussar treat their goodness as something belonging to themselves, a private inner .achievement. This is fundamentally misguided

---

XIX. Critique of "Lifnim Mi-Shuras Ha-Din" and ""Midas Ha-Vasranus

A. Lifnim Mi-Shuras Ha-Din Is Complicated

Lifnim mi-shuras ha-din* (going beyond the letter of* the law) is a complicated concept that the Rambam himself struggles with greatly. It should not be .understood as a universal solution

B. The Problem: It's One-Sided

Lifnim mi-shuras ha-din* is inherently one-sided: The* person who yields (*vatran*) loses something. He doesn't get what he's entitled to. He's a *tzaddik*, but this is not justice (*yosher*). It only works in one direction. If both sides went *lifnim mi-shuras ha-din*, who ends up with the disputed item? Nobody! The yielder goes home empty-handed and tells his children .about his righteousness

C. "Midas Ha-Vasranus" — A Tool of Scoundrels

Midas ha-vasranus* (the trait of yielding) is one of"* < ".the great tools in the hands of scoundrels (*nvalim*)

Be a *vatran*" really means: "I don't have the energy" anymore, please, just move on." It only works when one party does it. It's not a systemic solution. It's essentially a form of *kol d'alim gvar* (whoever is stronger wins) — .the bully gets his way because the other person yields

Side Digression — Personal Parenting] [Anecdote

Every week my children have a *ta'anah*. I need to" know who's right. I can't know — I'm busy. I just want quiet. And not just for my benefit — for theirs too: stop fighting!" If you're wealthy, you can buy two candies for each child and avoid the problem. When resources are scarce, the conflict is real and cannot be resolved by .yielding

Being a *vatran* is not a good middah — not always. It can be practical, but it's not a *bracha* for the other person. It's a "very selfish middah" — it serves the yielder's self-image or peace of mind, not actual justice. It doesn't make the world better unless universally .applied, which is impossible

---

XX. Return to the Case: Applying the Principles to Competing Yeshivos

A. The Irreducible Conflict

Two parties whose interests cannot both be fulfilled (*i efshar l'chayem shnayim*). One side says: "Make a yeshiva in another city!" The other says: "I want to be ".here

?B. What Does the Shulchan Arukh Actually Say

The Shulchan Arukh actually supports the second yeshiva's right to open. The halakha states that on the same street, one may open a second *beis midrash* or yeshiva. The Chazon Ish himself rules that children should not be sent far away, but if the second location is not distant or dangerous, it's permitted. The underlying principle: competition in Torah education benefits everyone — "when there are two approaches (*shitin*), ".they sharpen each other

The Gemara's rule about a *melamed tinokos* (children's teacher) is that competition was not restricted. The rationale: *kinas sofrim tarbeh chokhmah* — jealousy among scholars increases .wisdom

C. The Modern Application — Hasidic Yeshivos

[Side Digression — Contemporary Politics]

The example of competing Hasidic institutions (e.g., Bobov vs. another group) on the same street is raised. The halakhic concept of a *virtual city* — communities defined not by geography but by membership, dues, customs (*minhagei kehilla*) — is relevant. The question becomes: does the concept of "one city" apply to a Hasidic court? If so, the Torah permits a second yeshiva. If a Rebbe conducts a *tish* and teaches Yiddishkeit, he has the right to operate. This touches on communal politics and the discussion pulls back: "This is enough to say a little politics."

D. The Fundamental Lesson: Law Does Not Eliminate Conflict — It Adjudicates It

> "We are very accustomed to thinking there's a way out of every conflict — that we can somehow satisfy both sides. But sometimes the Torah itself says: one side wins, and the other loses. And we must follow the Torah. But you haven't *resolved* the conflict — you've merely *decided* it."

Even when the Torah rules, the losing side still has real interests and real grievances. The Torah has already accounted for both sides' interests — the rule permitting a second yeshiva reflects the Torah's own judgment that the public interest in competition outweighs the first yeshiva's interest in exclusivity. But the conflict itself doesn't disappear. The first yeshiva will still be upset. The ruling doesn't create *shalom* — it creates a just outcome according to law.

XXI. The Chazon Ish's Framework Elaborated: Halakha as the Content of Morality

A. No Path Where Everyone Is Happy

In the yeshiva dispute, there is no resolution that makes everyone happy. One side claims it is right and the other should yield; the other side claims the reverse. The question becomes: how can both sides be "good people"? — and both sides *can* be good people.

B. What Makes Someone a Good Person — The Core Thesis with New Precision

What makes a person good is not that he is passionately devoted to *kedushah* (holiness), and not that he is passionately devoted to being a *sheiner mentsh* (a fine person who doesn't hurt others). Neither of these alone makes someone a good person.

What makes someone good is one thing only: that in a given case, the external reality — the *chitzoniyus'dige zakh* — dictates what is the right thing to do. "Who is external?" — The halakha, the *takanos ha'ir* (communal ordinances), whoever the authoritative source is. That is what determines the moral content. Mussar (moral sentiment) by itself adds nothing — it has no independent *madreiga* (level). The mitzvah (legal obligation) has already occupied the field.

C. The "Old Way" vs. the Mussar Movement's "New Torah"

The old approach: If the Rav says you may open a yeshiva, you follow the Rav and open it, and whoever mocks the yeshiva is a *rasha* who must be opposed. If the Rav says you may not, then you oppose from the other side. This was the traditional way of conducting oneself *al pi Torah*.

The Mussar movement introduced a "new Torah": Even when the Rav says it is permitted, you still may not pursue the other party. You must pursue him because "he is not a mentsh." Verdict: "You are only making things worse." This is a new *shita* (approach) that the Chazon Ish rejected.

D. The Chazon Ish's Actual Position: Halakha Is Stronger Than Mussar

Reading from the Chazon Ish's text carefully: The first line says *"lif'amim"* (sometimes) — the obligation of morality is sometimes the opposite of what one's moral feeling dictates. The Chazon Ish's principle: Halakha is the decisive authority (*halakha hi ha-machria'as*). It determines what is forbidden, what is a mitzvah of the Torah, what is true — against the example of the *melamdei tinokos* (teachers of children, the Gemara's case of competitive entry).

E. The Chazon Ish on What "Being a Good Person" Really Means

The Chazon Ish agrees with the premise that a good person is defined *bifnimiyus* (internally) — someone who constantly asks what to do. But — and this is the critical turn — isn't it a bit funny? Constantly checking the facts is "funny" (i.e., it reveals something). A truly good person is one whose inner tick aligns with what is correct according to other people, according to external reality.

The Chazon Ish then argues: Whoever does not hold this principle — that external halakhic reality determines moral content — will, every time he encounters a situation, find a justification (*tiretz*) to be a thief, to break the Torah, more or less. Because each time, his *negios* (biases) explain to him why *this time* he is the good person.

Key formulation: It is much easier to figure out why your side consists of the good people than to figure out why your side is correct *al pi halakha*. The Mussar movement claims the opposite — that moral feeling is a more reliable guide — which is not true.

XXII. The Yetzer Hara Operates in Ambiguity — Reading the Chazon Ish's Text

Reading from section ד"ד of the Chazon Ish's work, connected to both the previous shiur and to Aristotle, Book Five:

- *"V'yitzro shel adam misgaber la'adam"* — When does the yetzer hara (evil inclination) overpower a person?

Answer: *"Bizman she'ein ha-chet megaleh v'tzarich diyun"* — When the sin is not obvious and requires deliberation. When it is unclear what the halakha is, or when a person has forgotten that there is a halakhic question at all — that is when the yetzer hara operates.

- *"Koach ha-medameh hu ha-hashchasa"* — The imaginative faculty is the corruption, a natural inclination in the human heart. Everyone wants to be good — that is not the question.

- The oath (*shevua*) is always to help the one who seeks good in his battle against physical desire. But this faculty (imagination) is blind in judgment — it completely fails to recognize the ugly consequences that follow from a crooked judgment, from the halakhic perspective.

A. The Crucial Distinction: General Knowledge vs. Particular Application

The Chazon Ish's key epistemological point: A person has a powerful general feeling — call it a *yedia klalis* (general knowledge) — that one must not be corrupt (*hashchasa*). But what he does not know is: what constitutes the corruption in this particular case. He knows that in the yeshiva dispute, whoever is wrong is the *rasha*. He has strong feelings. But feelings cannot solve the case.

A better formulation than the Chazon Ish's own expression: The *yedia klalis* (general moral knowledge) is insufficient to resolve particular cases. This is exactly Aristotle's point (the *mashal* — analogy): Knowing that a sick person needs less heat does not help you determine whether *this* person is actually sick and actually has a fever. General medical knowledge doesn't substitute for diagnosis.

The hierarchy restated: The yeshiva dispute is a synthesis (*tzeruf*) of feeling and intellect — not feeling versus intellect. The feeling tells you "one must not be bad" — and that is correct. But knowing *what is bad here* — that is the job of halakha.

B. The Revolutionary Reversal: Halakha Comes *After* Mussar (Not Before)

The Chazon Ish's most radical claim:

> "Halakha is after mussar — not the other way around."

People think mussar comes after halakha (as a supplement). The truth is reversed: Halakha came to explain, to bring the mussar into the small details, to say who is right in this case.

A person who follows only feeling (*hergesh*) and not halakhic analysis doesn't realize that an entire level of morality is missing from him. He thinks he has rendered judgment, but he doesn't grasp that there is a whole additional layer of moral refinement (*tikkun u-middos*) that he lacks entirely. One particular *middah* (character trait) may be extraordinarily well-developed in him, but another *middah* — equally necessary — may be completely absent.

XXIII. The Million-Dollar Case: A Phenomenology of Moral Self-Deception

A. The Paradox of the Pruta vs. the Million Dollars

A striking illustration involving monetary disputes of different magnitudes:

- **The pruta case** (a tiny coin): When the question involves a trivial amount, a person readily acknowledges that he has no feeling about who is right. He understands that *tzedaka* (justice/charity) depends on an external matter (*davar chitzoni*). He goes to ask the Rav because he genuinely doesn't know — he has no *mosheg* (concept), no feeling about whose pruta it is.

- **The million-dollar case**: When the stakes are enormous, the person suddenly believes his *hergesh* (feeling) is decisive. He becomes more certain that he is right — not less.

B. The Counterintuitive Psychology: Greater Stakes = Greater Certainty (Not Greater Bias)

The standard explanation would be: a person is biased because he *wants* the million dollars. Bias (*negios*) is real — "I have nothing against negios" — but that's not the whole story, and it's not even the most interesting part.

The more interesting reality: The person fighting over a million dollars is not fighting in the name of "I love money." He is fighting in the name of justice (*b'shem ha-gerachtigkeit*). He genuinely believes he is right. He is not a thief — no one thinks he is a thief. The word *negios* is a *parshonus* (interpretation) of reality, not reality itself. The person doesn't experience bias; he experiences clarity.

C. Why the Feeling of Certainty Is Greater with Larger Stakes

A phenomenological explanation that goes beyond simple bias:

1. **With one dollar:** The person has no strong feeling. The feeling doesn't "grab" him regarding what is his and what isn't. He understands the question only through objective reality — and therefore he asks the Rav.

2. **With a million dollars:** The person's *yedia klalis* (general moral knowledge — "I know what is mine, I know what is just") suddenly seems to apply directly. His feeling tells him clearly that the million dollars is his. He forgets that this is also a case requiring external adjudication — that it is the same type of question as the pruta case.

3. **The imagination (*dimyon*) deceives:** The million-dollar case, precisely because it engages stronger feelings, creates the illusion that the moral picture is

clearer. The person's general sense of justice — "I don't take what isn't mine" — seems to him to resolve the case .directly, without needing halakhic analysis

D. Concession: Sometimes the Million-Dollar Case Really Is Clearer

In a notable moment of intellectual honesty: Million-dollar cases often genuinely are clearer than one-dollar cases. A one-dollar case ("I borrowed a dollar, I'm not sure if I returned it") involves genuine ambiguity. A .million-dollar case is often clear one way or the other

But — when there is a genuine contract challenge or legal dispute over a million dollars, both sides are actually uncertain. In such cases, the person fights because he wants money, not because he claims justice. That is a different category — straightforward *taavos .ha-mamon* (desire for money)

The dangerous case is the person who fights over a million dollars in the name of justice — and he is right that there is more justice at stake! "For a million dollars there is much more *gerechtigkait* in it! True!" The .stakes genuinely make the moral question weightier

E. The Deeper Point: The Feeling of Justice Substitutes for Halakhic Analysis

The person with the million-dollar case substitutes his moral feeling for halakhic determination. His general knowledge ("I don't steal, I know what's right") seems to him sufficient to resolve the particular case. With the pruta, he knows his feeling is irrelevant and defers to authority. With the million dollars, the very strength of his moral feeling — which is genuine, not feigned — .blinds him to the need for the same deferral

This is not hypocrisy or conscious theft. It is a structural feature of how moral feeling works: the stronger the feeling, the more it masquerades as knowledge of the particular case, when in fact it remains only general knowledge (*yedia klalis*) that cannot adjudicate .specifics

F. The System Can Be Right Even Against the Oppressed

Sometimes there are genuinely scary real-world cases of poverty and systemic injustice. One must care for the poor person and for those whom the system disadvantages. But sometimes the system is right even against the person who is oppressed. Being against "the system" doesn't automatically make one correct. If someone is poor and the system rules against him — fine, give him *tzedakah* (charity), but that doesn't change the legal/halakhic reality. The decisive factor is reality, not your feeling of justice, even when that feeling .is very strong

---

XXIV. The Final Critique: The Chazon Ish's Fundamental Error

A. The Person with Good Middos Who Doesn't Ask

Returning to the Rambam's text: there exists a person who has very good character traits (*middos tovos*), but in a particular area has a corruption (*hashchasa*). Such a person "cannot listen to the voice of a teacher and does not seek out the halakha" (*v'lo yuval lishmo'a l'kol moreh v'lo yidrosh achar ha-halakha*). This is precisely the Rambam's question: the person didn't even ask the rabbi — he assumes he knows, because he considers himself a *ba'al middos* (person of good .character)

A suspicion: "I am concerned that he has no good middos at all" — this behavior has nothing to do with being a genuine person of good character or a true .Torah-keeper. The problem exists on both sides

B. The Chazon Ish's Fundamental Error: Halakha as Just Another Middah

:The sharpest critique of the Chazon Ish's position

.1 **What the Chazon Ish intended:** He meant to say that one should follow the Torah — that the Torah is sufficient, that Torah *is* the content of proper .character

.2 **The Chazon Ish's actual claim:** He promotes, in the end, one particular middah — the middah of following halakha. He thinks he is promoting wisdom .(*da'as*), but he is not

.3 **The Aristotelian-Rambam framework reasserted:** All middos are judged by da'as — practical wisdom (*phronesis*). Da'as is a cold thing, not the feeling of any particular middah. The feeling of a middah is a servant of da'as, which determines which .feeling one ought to have

.4 **The Chazon Ish identifies halakha with da'as**, but his halakha is not truly da'as. Instead, halakha in the Chazon Ish's framework becomes "just one more middah" — and the middah of halakha alone doesn't help. It creates yet another way of being confused about feelings. "I think he *opens up* the problem" rather .than solving it

C. Summary of the Overall Thesis

The entire argument — drawn from Aristotle and the Rambam — is that good middos determine/track reality, not the heart. This is what the Chazon Ish meant to say. But the Chazon Ish says it in a distorted way — he speaks of halakha more sharply than warranted, and this creates the illusion that the matter is simple when it is not. The Chafetz Chaim says halakha plainly, and one moves forward — but the Chazon Ish makes it seem as though it's simple today, and it is not. That is the .problem

---

XXV. Closing

[Side Digression — Classroom Interaction]

The session ends with fragmented classroom exchanges: a student raises a question about why a particular explanation was given now rather than earlier, referencing learning with the Mishnah Berurah. The student is told to wait until that point is reached. There is also a brief exchange about whether a certain *mussar haskel* (moral lesson) was printed during someone's lifetime, with a question about who said it should be printed. The conversation trails off into multiple .overlapping voices and incomplete thoughts

There is still another class session remaining on Chapter .4 (*Perek Daled*)

Structural Note

This entire session is essentially a long prolegomenon — a massive introduction to the Rambam's list of nine middot in Chapter 4. The substantive study of the nine middot and the specific question shared by Socrates and the Chazon Ish is set up, framed, and approached from multiple angles, but not yet directly delivered. The core :argument that emerges is

1. **The post-Baal Shem Tov world** created competing, irreconcilable definitions of "a good person" — the Chasidic (dveikus), the Mussar (inner moral .refinement), and the traditional (halakhic compliance)

Law exists to protect the weak from the "good .2

2. **Law exists to protect the weak** from the "good people" — those who claim to transcend law in the name .of higher values but in practice enable exploitation

3. **Goodness is not an independent inner quality** — it is dependent on the determination of rights through external legal/halakhic reality. The feeling of justice (*yedia klalis*) is real but insufficient to adjudicate .particular cases

4. **The stronger the moral feeling, the more dangerous it becomes** — because it masquerades as knowledge of the particular case when it is only general knowledge. The million-dollar case illustrates this .structural self-deception

5. **The Chazon Ish correctly identified** that halakha must determine the content of morality, not moral feeling. But he **incorrectly expressed this** by making halakha into "just another middah" rather than recognizing that what truly adjudicates is *da'as* (practical wisdom/phronesis) — the cold, rational faculty that determines which feeling is appropriate in .which case

6. **The Rambam's framework** (rooted in Aristotle) holds that good middos track reality, not the heart. Da'as — not any particular middah, and not even halakha conceived as a middah — is the master faculty that governs all the others. This is the framework the course aims to recover: the authentic, pre-rupture philosophical tradition that makes sense of what the tzaddikim were actually saying, and that reveals our own .distortions for what they are

תמלול מלא

שיעור אויף שמונה פרקים פרק ד': די הקדמה צו די ליסט פון מידות

אָריענטאַציע: וואו מיר האלטן אין שמונה פרקים

:Instructor

יא, די שיעור איז אזוי היינט. אונז האלטן אינמיטן שמונה פרקים Shemonah Perakim: the Eight Chapters, Rambam's] [introduction to Pirkei Avot, פרק ד', אונז האלטן דארט ווי דער רמב"ם Rambam: Rabbi Moshe ben] [Maimon/Maimonides הייבט אן צו געבן משלים meshalim:] [parables. יעדער איינער קען זיין שמונה פרקים זען, אין פרק ד' שטייט "משל זה" [mashal zeh: this parable], איך זאג דארט האלט איך, "משל זה הזהירות" mashal zeh ha-zehirut: this parable of] [caution.

לאָגיסטיק: צוטריט צום טעקסט

:Instructor

אויב דו האסט א טאבלעט, גיי צו "shared with me", דו קענסט זען שמונה פרקים. גאו טו "shared with me" ביי דאקס, דו זאלסט זען...

:Student

וואס, איז דא א פין?

:Instructor

איך ווייס נישט, מיין סמארט וואטש גייט... ניין, גיי דארט, ס'שטייט ליידיג, איך קען דאס אריינלייגן דארט אויב דו ווילסט.

"Untitled document"... ניין, ס'איז דא "shared with me", ס'שטייט שמונה פרקים, דארף צו זיין. אויב ס'איז נישט דא, איז נישט דא. אה, איך האב עס יא געשערט, נישט עדיט משוגע? יו, עס איז נישט געשערט פאר יעדן איינעם, דארף זיין אויף מיין טאבלעט.

:Student

כא יא, כא יא?

:Instructor

ס'קען זיין אז ס'איז א גוגל דאקס, פארשטייט זיך נישט מיט דעם, דאס קען זיין. "Shared with me".

אקעי, גיי אין דעם דאקומענט, איך האב עס אריינגעשריבן. א גוטן טאג.

:Student

?"The unity of the virtues"

:Instructor

יא. דא האלט מען, זייער גוט. איך האב אריינגעלייגט אלעס דא, א גוטן טאג. איך קען אפילו אריינשרייבן די שיעור דא און איך קען עס ליינען, אינסטעד פון פרעגן וואס דער קאוד איז. אלע האבן א קאוד? וואס שרייבט מען, "one, two, three, four"? סתם, ס'קען זיין.

איך קאל יואלי פרעגן וואס דער קאוד איז? און זיי זאגן איר, און פרעגן פארוואס האב איך געעפנט די איינסטער האט נישט געהאט קיין קאוד?

מ'גייט, אבער מ'גייט קודם זאגן אן אקדמה [hakdamah: introduction]. און די אקדמה גייט נעמען... יא. אלע האבן א קאוד וואס מ'ווייסט נישט? ס'מוז זיין basically. יא, פארוואס איך האב עס פלעין גענומען, און עס האט נישט געהאט קיין שום קאוד. איך ווייס נישט די שאלע. אקעי. נישט איז נישט. אויף next time. אקעי.

Student:

What are you looking for?

Instructor:

אה, איך האב געוועגן די קיבאורד וואס האט נישט געהאט צו ווערן די שרייבן. אה. איך זאג אז די אנדערע האט א קאוד. איך ווייס נישט די קאוד. איך קען פרעגן... ווי הייסט דעם א מנהל [menahel: administrator] פון יענע שיעור? ...גאלדענבערג. איך וועל פרעגן גאלדענבערג. איך דערמאן מיך, ווייל איך האב אויך געבארגט זיין SD קארד. איך וויל עס צוריקגעבן נאכדעם.

די רמב"ם'ס ליסט פון ניין מידות

Instructor:

אקעי. אים, בקיצור, אונז האלטן ביי דעם ארומגעבן ער שלום. די רמב"ם ביי ביים האבן נאכט א ליסט. בעזרת השם [be'ezrat Hashem: with God's help] מ'גייט לערנען די ליסט מער ביי עיון [be-iyun: in depth]. שוין מער ביי עיון. מ'גייט עס לערנען. דער רמב"ם האט א ליסט פון ניין מידות [middot: character traits] אין דעם ספר, ניין מידות. און אויך אין אלע אנדערע ספרים האט ער א ליסט פון מידות וואס ער גייט אדורך פון זיי.

מ'דארף אבער קודם... איז אויך א המשך צו וואס אונז האבן געלערנט. מ'דארף אבער וויסן אזוי. וואס דארפן וויסן? מ'דארף וויסן אן הקדמה. מ'דארף וויסן אן הקדמה.

די הקדמה: א שאלה פון סאקראט און דעם חזון איש

Instructor:

כדי צו לערנען די הקדמה, איך גיי טון אזוי. און איך גיי פרעגן א שאלה. ווער האט געפרעגט די שאלה? דער חזון איש [Chazon Ish: Rabbi Avraham Yeshaya Karelitz, 1878-1953] האט געפרעגט די שאלה. און א סך פאר אים האט געפרעגט די שאלה, א צווייטער איד וואס האט געהייסן... ניין, עס האט געהייסן סאקראט [Socrates]. חכם סאקראט [Chacham Socrates: the wise Socrates] האט געפרעגט די זעלבע שאלה. און פונדא זעט מען אז דער חזון איש איז געווען א גוטער טראכטער, א פילאסאף [filosof: philosopher]. ער האט נישט געוואוסט אז סאקראט האט געפרעגט די זעלבע שאלה אדער אפשר יא געוואוסט?

Student:

ניין דער איז א סך בעסער פון דעם טויט דזשאוק וואס דו זאגסט, איך האב א סך א בעסערע פשט.

פארוואס דער חזון איש'ס ספר איז שווער צו פארשטיין

Instructor:

סאו, סאו, איך קען נישט זאגן אן הקדמה וועגן דעם חזון איש, ווייל ס'איז די יארצייט [yahrzeit: anniversary of death] פונעם חזון איש איינמאל, נישט היינט, נישט געפילט, ער האט אמאל געהאט א יארצייט.

סאו, עניוועיס, דער חזון איש, דער עולם [olam: the world/people] פארשטייט אים נישט, ס'רעדט נישט זיין ספר, די אמונה ובטחון [Emunah U'Bitachon: Faith and Trust, a work by the Chazon Ish] וואס ער האט געשריבן אויף ענינים [inyanim: topics] פון אמונה ודעות [emunah ve-de'ot: faith and beliefs], ס'איז א שווערע ספר.

פארוואס איז דאס שווער? נישט ווייל ס'איז שווער צו פארשטיין, נאר ווייל עס הייבט אן א סוגיא [sugya: topic/discussion] אינדערמיטן, ס'איז נישט צוגעגרייט, ער זאגט נישט וואס רש"י [Rashi: Rabbi Shlomo Yitzchaki] האט געזאגט, און וואס תוספות [Tosafot: medieval Talmudic commentators] האט געזאגט, און וואס דער חומש [Chumash: the Five Books of Moses] האט געזאגט, ער הייבט אן צו זאגן.

און אויך די זאכן וואס ער זאגט זענען זייער פאני [funny: strange/odd], ווען רוב שיעורים דא, אדער זייער אסאך שיעורים דא, זענען בעצם להיפכא [lehipcha: the opposite] פונעם חזון איש, אבער צו ווייזן אז ס'מאכט נישט קיין סענס וואס ער זאגט. ווער ס'ווייסט וואס איך מיין, ווייסט, ווער נישט, אויך גוט. ס'איז נישט גוט.

עניוועיס... ער האט שוין דערמאנט א ביסל. סאו יעצט... אבער... ס'איז דא איינע פון די יסודות [yesodot: foundations] פון די שיעורים, אז אסאך זאכן וואס צדיקים [tzaddikim: righteous people] זאגן וואס זענען זייער פאני, איז באמת זייער בעיסיק [basic] און זייער נארמאל, נאר אונז זענען פאני.

דער גרויסער היסטארישער שינוי: די נייע הבנה

Instructor:

באמת. וואס הייסט אונז זענען פאני? ווער איז דער אונז? אלע אידן און אלע גוים זענען געבויגן געווארן נאכדעם וואס דער בעל שם טוב [Baal Shem Tov: Rabbi Yisroel ben Eliezer, founder of Chassidism, 1698-1760] איז געקומען אויף די וועלט. ווען דער בעל שם טוב איז געקומען אויף די וועלט, אין יענער זעלבער תקופה [tekufah: era], זענען געקומען אסאך פאני מחשבות [machshavot: thoughts/ideas] אויף די וועלט. רוב זאכן האבן אויפגעהערט צו מאכן סענס פאר פארשידענע ריזענס [reasons].

דאס איז נאר א היסטארישער וועג צו פארציילן די מעשה, באמת דארף מען עס פארציילן אנדערש, אבער איך זאג נאר די מעשה, אזוי ווי די סיפור פאר זיך ווערט פארציילט. ממילא [memilah: consequently], אויב מיר ווילן יא בלייבן א איד, איז די נארמאלע עצה [etzah: advice] לכאורה [le-kho'orah: seemingly] צו ווערן א גוי. אבער דאס איז נישט קיין עצה פאר אסאך ריזענס.

ממילא, איז געבליבן די איינציגסטע וועג צו זיין א איד, איז צו זיין פאני. די שאלה איז נאר וועלכע וועג איז פאני. דאס איז אונזער בעיסיק טאט, און אלעס איז אזוי ווי די מעשה פון די שבירת הכלים [Shevirat HaKelim: the Breaking of the Vessels, a Kabbalistic concept].

פון די מעשה פון די בעל תפילה [Baal Tefillah: the Master of Prayer, a story from Rebbe Nachman's Sipurei Ma'asiyot] און די סיפורי מעשיות [Sipurei Ma'asiyot: Tales of Ancient Times, by Rebbe Nachman], יעדער איינער כאפט זיך עפעס א שיטה [shitah: approach/method], עפעס א נקודה [nekudah: point] וואס דארט איז געבליבן עפעס אן אמת [emet: truth], און דאן גייט מען מיט דעם אין א זייער פאני וועג, ווייל מ'האט נישט ארויס די גאנצע פיקטשער [picture], מ'איז נישט צוגעוואוינט צו רעדן זאכן קלאר.

ווי אידן מיט מסורה רעדן אין א פארדרייטע וועלט

Instructor:

סאו, מ'האט עפעס איין נקודה, און בפרט [bifrat: especially] אידן וואס זיי זענען מסורה [mesurah: traditional], זיי גייען דאך מיט די מסורה [mesorah: tradition], קענען נישט אינגאנצן זאגן וואס מיר ווילן. סאו, עס בלייבט איבער עפעס פארשידענע רושם [roshem: impression], א רושם הקדושה [roshem ha-kedushah: impression of holiness], בלייבט איבער עפעס פארשידענע נקודות

של אמת [nekudot shel emet: points of truth] וואס זענען דאך אמת, ווייבאלד [vaybald: because] זיי האבן נישט קיין נארמאלע וועג עס ארויסצוגעבן, קומט עס ארויס אין זייער פאני וועגן, און נאר די וואס גליבן מיט זיי זענען מסכים [maskim: agree] בכלל [bikhlal: at all]. ווער וואס גלייבט נישט, זאגט עס זענען נישט קיין נארמאלע וועגן, ס'זענען פאני זאכן. פארשטייסט וואס איך זאג?

דער חזון איש ווי א דוגמא

Instructor:

סאו, איך ווייס נישט, לויט מיין דעת [da'at: opinion], איך האב אנגעהויבן צו כאפן, איינע פון די אידן, ער זאגט זייער, זייער פאני זאכן. למשל [le-mashal: for example], דער חזון איש האט א גאנצע פרק, א פרק איבער די מעלה [ma'alah: virtue/superiority] פון די אמאלדיגע דורות [dorot: generations], מ'קען בעסער אפילו ווי די היינטיגע דורות, דו ווייסט יא? א פרק איבער די תוכן [tochen: content], ס'איז מורא'דיגע מאדנע [morah'dige madness: frightening madness]. איך האב שוין אמאל נישט געקענט אריינקוקן אין דעם, אין דעם פרק, איך האב געזאגט אז דער חזון איש איז נישט קיין בר דעת [bar da'at: a rational person]. אזוי לכאורה זעט עס אויס, אבער דער אמת איז, ער איז אזוי גערעכט.

מ'האט זייער א שווערע וועג זיך ארויסצוגעבן פינקטליך מה זה ומה [mah zeh u-mah: what is this and what] ער מיינט, אויף אן אופן המתקבל [ofen ha-mitkabel: an acceptable manner], אויף אן אופן וואס איז אינגאנצן ריכטיג, סאו ער איז נוטה [noteh: inclined] צו די קיצוניות [kitzuniyot: extremes], פשוט אין עפעס א געוויסע דירעקשאן [direction] וואס מען דארף קענען פארשטיין. ביסט מסכים וואס איך זאג? עס איז נאר א דוגמא [dugmah: example], אבער אונז גייען אינדערצווישן גייען מיר לערנען די אמת'דיגע טרייען צו לערנען.

די אמת'דיגע הקדמה: די מסקנא

Instructor:

איך זאג ציווילע ווערטער יעצט, איך זאג עס אזוי בקיצור [be-kitzur: briefly], אזוי ווי דער חזון איש האט געזאגט. עקזעקטלי [exactly], עקזעקטלי, עס איז סך הכל [sach ha-kol: in total], עקזעקטלי, עקזעקטלי, פארוואס זאג איך אלעמאל די הקדמה? די הקדמה איז אלעמאל די מסקנא [maskanah: conclusion]. איך זאג אלעמאל די הקדמה, און די אמת'דיגע הקדמה איז די מסקנא.

סאו, אלע פונקטן, דער הייליגער חזון איש האט דארט איין שטיקל, אדער צוויי שטיקלעך, וואו ער ווייזט, וואס דער חזון איש האט געזאגט, וואס אונז האבן געלערנט לעצטע וואך, לעצטע וואך פארן שיעור, צוויי וואכן צוריק, עס איז צו זען אז ער איז נישט אינגאנצן משוגע, ער האט א מורא'דיגע פוינט [point].

איך גיי עס ארויסברענגען אין א פאני וועג, איך קען מסביר זיין [masber zayn: explain] פונקטליך אין וועלכע וועג ס'איז פאני, איך וויל נאר מסביר זיין די נקודה.

בסדר [be-seder: okay]?

די מעשה פונעם בעל שם טוב און די נייע הבנה

Instructor:

סאו, אזוי... קוק אהער, אשר [asher: which]...

ס'איז מיר צום זאגן אויף די ווערטער, איך מיין אז ס'איז וויכטיג ווייל די זאכן היינט ווייסט מען גארנישט אויף אים, הערן ביי אונז בשום אופן [be-shum ofen: in no way] נישט, ס'איז שוין לאנג אינגאנצן פארגעסן.

וואס מ'זאגט די מעשה פונעם בעל שם טוב, און ס'איז פונעם מערסט קאנט [common] אין דער גאנצער וועלט, אז פאר הונדערטער יארן איז געשען אז ס'איז געקומען עפעס א נייע מין הבנה [havanah: understanding], לאמיר עס רופן א הבנה, צי ס'איז ריכטיג צי נישט, אויף די וועלט וואס האט אוועקגעווארפן אסאך אלטע הבנות [havonot: understandings], ממש אוועקגעווארפן א גרויסע זאך, יעצט די אלטע, די נייע הבנה ס'איז א ביסל משוגע, ווייל עס האט נישט פארשטאנען די אלטע הבנה, און די נייע הבנה שטימט נישט.

ווען דעם האבן זיך אנגעכאפט אויף חלקים [chalakim: parts] פון די נייע הבנה, אסאך האבן געזאגט אלעס איז גאנץ משוגע און האבן זיך אנגעהאלטן אויף די אלטע הבנות, אבער די נייע הבנה איז ארויסגעקומען אויף די וועלט און האט געמאכט א סאך זאכן ממש אינגאנצן פארגעסן וואס איז געווען פארדעם, וואס די נייע מאכט נישט קיין סענס.

דאס איז געווען די הקדמה וואס מ'האט געהערט איבערהויפט פונעם בעל שם טוב, דער מעלה איז אזוי געווארן צו די נייע הבנה, די גאנצע וועלט לעבט מיט די נייע הבנה, צי איינער זאגט נאך בעל שם טוב'ס תולדות [toldot: teachings], צי איינער זאגט נאך מאדערן פילאסאפיע, יעדער לעבט מיט די הבנה, און ס'מאכט באמת אסאך זאכן נישט, ממש משוגענע זאכן, אסאך זאכן קענען דא זיין, אסאך באמת ס'איז זייער הפוך [hafuch: opposite] פון וואס מען האט געטראכט פארדעם.

די רעאקציע און די עבודה פון ישועה

Instructor:

און נאכדעם זענען דא געוויסע וואס זענען רעאקציאנערן צו דעם, אדער דאס וואס מ'האט באמערקט זענען רעאקציאנערן צו דעם, און די עבודה [avodah: work/service] פונעם ישועה [yeshuah: salvation] איז אסאך מאל צו גיין, איך ווייס נישט, אסאך מאל גייט מען צו דאס וואס איז געווען פאר די נייע הבנה, ס'איז פיין געווען אז ס'איז געווארן א חברה [chevrah: society], און יעצט ווען ס'איז געקומען דער חזון איש האט ער עכט געוואלט זען וויאזוי ס'שטייט אין דער וועלט.

Student:

יא, ס'איז בערך דאס. נאכאמאל?

Instructor:

יא יא, וואס האסטו געזאגט? איבערזאגן דעם חזון איש? ס'זאגט דארט... טריי איבערצוזאגן אין אנדערע ווערטער וואס איך האב געזאגט.

Student:

יא, איך גיי עס טון.

Instructor:

יא, סך הכל פונעם אזוי... דאס אלעס?

יעצט וואס אונז ווילן טון איז...

Student:

וואס איז די פוינט פון?

Instructor:

איך ווייס נישט, עס איז דא א דייס און קיינעם האט נישט ליב די פוינט.

איך האב געמיינט אז מען קען עס עפענען.

דו ווייסט וואס עס איז אייגנטליך?

עס איז פון זיין שיעור.

איך דארף נאר טעבלעטס פאר...

באט עס איז דא דארטן טעבלעטס.

שימוש ב"אפיקורסות" כפילאסאפישע מיטל

דער חזון איש'ס דילעמע און שרייב-סטיל

דיגרעסיע: דער חזון איש'ס ליטעראַרישע סטיל

און נאכמאלט דא געוויסע וואס קענען אזוי ריעקששעריע צו דעם, אדער דאס טאג וואס מען קענען זאגן ריעקששעריע צו דעם. און די עבודה פונעם

ישוער איז אסאך מאל צו גיין אזוי אזוי קראטיש צו די זאגן. סאך מאל גייט אז עס איז געווען פאר דער ניי עמנה, עס איז פיינג, און עס איז קאר א פאר ווארט.

יעצט און וואס איז געקומען א חזון נישט, עס איז עס פאר רוב צו זעהן פון גיין, וואו שטייט ער אין דער וועלט? יא? עס זאגט עס בערך... נאך אמאל... יא יא, וואס האסט עס זאגט עס איבערגעזאגט איך האב געזאגט? עס זאגט אנדערש? טריי איבער צו זאגט אין אן אנדערע ווערדל... אז דו דעטסטער איבער זאגט וואס איך האב געזאגט? יא, איך ווייג נישט צו גארן.

יעצט, אסאך הכל, וועלן עס טון אזוי? אסאך הכל יעצט, וואס אונז וועלן טון עס... וואס איז דער פינט גוט? איך ווייס נישט, עס איז דא א אבעדעיס און קיינעם באכעזאגט דער פינט. איך האב געמיינט אז מען קען עס עפענען. דו ווייסט וואס דער צייל וועט? עס איז פון זיין שיעור. איך קיי איך... ביי דארף נאר מיט טאבלעטס פארן. עס איז דא דארף מיט טאבלעטס. עס וועלן קענען נאכקוקן, עס וועלן קענען אריינקוקן. דער שאלה איז נאר וואס דער פינט דערפינט, איך ווייס נישט.

תלמיד: האבן איינער פרעגט ווי עס שטייט מיינקאל?

מגיד שיעור: דער איינציגער מיין שטייט איז מיינקאל איז נקלערה העל. מאס גורם נישט דא זאגן פון פורים. נע, נאר פנאכן פורים. די היסט איז נישט געקומען, האט עס נישט סונער פאסט. פונישט עס נישט דא. די פורים אז עס איז איין מאל א יאר עס פונישט. און צוריק אין דער וספרעגטס.

וואס... זעמען צוריק אין די זיכל הישר, איז נישטא קיין פורי און תורות מער. אויך פורי איז נישט קיין פורי און תורות, נאר מען מעגט זאמפן איביסל פורי און אזא די זאכן נישט שנעל ווי דו אריין פארשטייט.

וואס איז די אינטערסאנטע לשון'ס האבן זי נישט אז זייער אזא קוילע לשון מיט זייערן די צופן כלל? לאמ, דעיס איז מיין פאליטיק. ער פרובירט צו זיין פענסי.

וואס איז שיינע ווארשטייט איבער נישט פאר. דער חזון איש האט נאכגעמאכט די אידישע שרייבערס, ער האט נישט געקענט אזוי גוט געזאגט, אבער ער האט פרובירט צו ברענגען טראדישענעל, נישט טראדישענעל, ער האט געשריבן מיט משכיליש, ס'איז מיט משכילישע שפראך.

יא, ניין, פארקערט, ער האט פרובירט צו שרייבן מאדערן, ער האט נישט געקענט אזוי גוט, אבער ער האט פרובירט. אין עני קעיס, איז דעיס נישט אונזער נושא.

דער חזון איש האט דערקענט א פונדאמענטאלע פראבלעם

מיין ארגומענט איז דעיס, אז ווער עס האט געלערנט ווייסט ער זאגט זייער פאני זאכן, לכולם, לכולם, לכולם, לכולם, און א דעת סוחר.

אבער איך כאפ, אים צו כאפן, אז דער חזון איש האט זיך געזען דעם בראך, אז איינע פון די מענטשן וואלט ער געווען מורא'דיג פארגלייבט אין טראדיציע און וואס ער האט מקבל געווען, ער האט געזען אז עס איז דא א פראבלעם, מ'האט נישט קיין שום וועג ארויסצוגעבן וויאזוי מ'דארף פארשטיין, וויאזוי מ'דארף פארשטיין די וועלט אין די שפראך וואס עקזיסטירט אויף דער האנט געוועלט.

ער האט געטראכט א געמיטלעכער וועג וואס מענטשן זאלן פשוט קענען ארויסזען אזא וועג פון אמונה פשוטה, אמונה איז גלייבן, דאס איז איין וועג ער קען נישט דורכברעכן די אייז פון וואס יעדער איינער גלייבט, אויב מ'איז גלייבט פארקערט, מ'איז גלייבט אנדערש איז אן אפיקורס און כאפן נישט, יא?

דער סטאנדארטע שימוש פון "אפיקורסות" — אלס א האמער וואס סטאפט מחשבה

איך האב עס נישט אזוי געזאגט פאר מענטשן, אבער איך קום שוין צוריק צו די נושא, איך דארף מער טרינקען נאר, אוקעי. איך האב עס נישט אזוי געזאגט פאר מענטשן, ער האט געוויסט זייער בעיסיק זאכן, ער זאגט אז דאס איז אפיקורסות, ווייסט? ווייסט וואס איך מיין? ערשט געליינט אמאל, איך האב אריינגעלייגט אין מיין ליסט פון רידינג בוקס, מיר ליינען גאנץ חזון איש, נישט באבע מעשיות, וואס וועסטו נאך וויסן אויף ווען איך האק א ליסט.

עניוועיס, און איך ניץ אויך דעם דעם עינסט, איך זאג אויף אסאך זאכן ס'זענען זיי וואס די דארפסט טראכטן ס'זענען אפיקורסות. וואס איז די פוינט פון דעיס? די פוינט איז, ס'ארבעט נישט ביי מיר, ווייל ביי מיר ווייסט שוין יעדער אין די חכמה. אבער ס'ארבעט א ביסל נאך אלס. ס'קען נישט וויסן.

אבער דער חכמה איז... דער רב מגיד ניצט דעם חכמה, ביי די וועי, ווען ער האט געזאגט אז דאס איז גלייבט א דרייוו שטאט, א גוט פון זיין פאקעט מין.

ווי "אפיקורסות" ארבעט אין דער פראקטיק

די פוינט איז אזוי, צו גיין צו א מענטשן און אים זאגן אז דאס וואס ביי דיר איז א מילתא דפשיטא [מילתא דפשיטא: א זאך וואס איז פשוט און קלאר], מ'קען נישט טראכטן אנדערש, עס הייבט זיך נישט אן. די גאנצע זאך איז נישט. דאס איז זייער א שווערע זאך צו טון. זייער שווער. מ'דארף זיין, מ'דארף שרייבן אלע דיאלאגס פון פלאטא, אזא גראדע בוק פון צוויי טויזנט פעידזשעס, צו קענען אנהייבן אריינצוגיין א מענטש'ס קאפ און אים מסביר זיין ווי פארדרייט ער איז. עס נעמט זיך נישט אזוי שנעל. און יעדע מאל נעמט מען עס פון א צווייטן פלאץ. און רוב וועלט האט נישט קיין נערוון דערצו. ס'האט מענטשן, ס'האט נישט קיין נערוון.

סאו, ס'איז דא א טול, דא פארשידענע טולס, סאו דא פארשידענע טולס וואס די צדיקים ניצן, א דורך צוברעכן די מחיצות. אויב ס'ארבעט, ארבעט עס. ס'איז א גאנצע ארבעט נישט בשלימות. שלימות איז נאר ווען מען פארשטייט, יא. אבער אביסל קען עס ארבעטן, אמווייניגסטנס אזויפיל, אבער עס זאל נישט זיין אינגאנצן פארכאפט ביי די קליפות [קליפות: שאלן, שעלס; אין קבלה, די כוחות פון טומאה וואס פארדעקן די הייליגקייט], אזויפיל ארבעט עס.

סאו, די ווארט אפיקורסות איז פשוט גאר א שטארקע האמער, אויב ביי מענטשן וואס נעמען עס ערנסט, דער רבי רופט עס אפיקורסות. יעצט, it moves something in it, עס קען געבן א שטופ, די חלידה, די פארכאפטקייט וואס מ'האט אין די דעות, עס קען עס געבן אביסל א שטופ, אה, אויב ס'איז ממש אפיקורסות, there must be something basically wrong with it. מ'מאכט עס אויף אביסל אז מען זאל קענען לעבן אנדערש. נישט גענוג, ווייל געוועונליך די איינציגע זאך וואס ער טוט איז עס מאכט אים נישט נערוועז, עס מאכט אים אויפהערן צו טרא��טן. That's the problem.

א גרויסער חידוש: ווי "אפיקורסות" סטאפט מחשבה

איך וויל זאגן א גרויסן חידוש דא. אויב יא, כאפסטו דיך אזוי? געוועונליך ווען מ'ניצט די ווארט דא איז עפיקורסות, וואס טוט עס א מענטש? עס הייבט אים אן צו טראכטן, רייט? א מענטש האט א מאשין אין זיין קאפ וואס טראכט א גאנצע צייט. דא און דארט, יא, ער טראכט פארשידענע זאכן. און נעטשורלי גייט עס אין א געוויסע ריכטונג. יעדער דור, יעדער תקופה לויט זייערע רעשיגאנעס.

דער ווארט עפיקורסות געוועונליך דער וועג וויאזוי עס ארבעט איז, מענטשן וואס האבן יראת שמים [יראת שמים: פחד/יראה פאר הימל] אדער וואס האבן מורא, ווען מ'זאגט זיי עפיקורסות וכדומה, זאגט ער די מחשבה איז עפיקורסות. יא, עס סטאפט זיין מחשבה. יא?

דער סאטמאר רב'ס ביישפיל

דער סאטמאר רב האט געזאגט, ווער עס טראכט אז אלע צדיקים האבן געטרייט אין דורות צו ברענגען משיח מיט טראכטן איבער מסירות נפש [מסירות נפש: זעלבסט-אויפאפערונג] וואס איז נישט געגאנגען, איז געקומען א פאר ליידיג גייערס און האבן דאס געברענגט מיט א פאר גאנזן אין אקער אייזנס, קען זיין אזא מחשבה? סאו וואס גייט מען מיט אים? מען קען זאגן אז עס איז עפיקורסות. מען גייט נישט טראכטן די נעקסטע סטעפ. דאס איז אלעס. אמת, נישט פארענטפערט די קשיא [קשיא: שווערע

פראגע]. מען האט נישט געלאזט טראכטן וועגן דעם. סאו דא האט מען געזאגט עס איז עפיקורסות. דאן גייען מיר נישט אהין.

סאו דאס איז די וועג וויאזוי מען זאגט עפיקורסות, וואס עס סטאפט די מחשבה. עס האט אפילו נישט פארענטפערט די אמונה, אבער אטליסט אויב עס האקט אפ אין זיין וועלט, מען קען טאקע נישט לעבן אזוי. דאס איז א ריעל פראבלעם. אידישקייט איז גאונג טו דיי אוט. פארקערט, עס איז נישט די פראבלעם, עס איז נישט די נקודה.

די פראקטישע קאנסעקווענצן

די פראבלעם איז דאך אז מען גייט אויפהערן צו היטן שבת, מען גייט אויפהערן צו דאווענען מיט מחשבה [כוונה], מען גייט אויפהערן צו מאכן א שיינע הושענא רבה הקפות [הקפות: די קרייזן ארום די בימה מיט די ארבעה מינים]. איך מיין אלעס גייט סטאפן, ווייל דאס איז א פירכא [פירכא: א שטארקע קושיא וואס שטערט איבער די גאנצע זאך] אויף די גאנצע זאך. איך מיין ערנסט.

כדי צו קענען ווייטער מאכן הקפות שיינע הושענא רבה, דארף מען סטאפן די מחשבה. אקעי, וואס איז די רעזולטאט? זיי האבן טאקע געסטאפט צו מאכן הקפות. איך האב נייעס פאר דיר. אקעי, אבער דאס איז נישט פאליטיק יעצט, איך וויל נישט אריינגיין דערין. ער האט באצאלט א פרייז, ער האט נישט אמת, ער האט באצאלט א פרייז דערפאר.

די קאנווענציאנעלע מאדעל צוזאמגעפאסט

יעצט, רבותי, רבותי, דו ווילסט אז איך וועל יעצט רעדן פאליטיק? אקעי, וואטעווער. עס איז נאר א משל. די גאנצע וועלט איז נאר א משל. העלאו, עס איז נאר א משל. מיט א קנאי קען איך נישט אנהייבן רעדן אזוי ווי נעכטן. עס איז נאר א משל. יעדער בליף מוז נישט זיין עפיקורסות, מוז נישט זיין עפיקורסות. יעדער בליף דארף עפעס זאגן עפיקורסות. עט ליסט ווען ס'איז קעגן וואס די הוה אמינא [הוה אמינא: די ערשטע אנאמע, די דיפאלט פאזיציע], די נארמאלע סיגין דע עלמא [סתם דעת העולם: די געוויינטלעכע מיינונג פון דער וועלט], וואלט געווען אנדערש, דארף מען שרייען עפיקורסות צו סטאפן. דאס איז אפיקורסות בתור א גרויסע האמער, וואס סטאפט די מחשבה. דאס איז וואס רוב מענטשן טראכטן, דאס איז פשוט פשוט.

דער רבי'ס רעוואלוציאנערע אומקער — אפיקורסות אלס א טיר-עפענער

קריטיק פון "האבן מיינונגען" אן טראכטן

הער אויס, קומט יצחק, יצחק זאגט א ביסל אנדערש. יצחק זאגט, אז מען קען טראכטן פונקט פארקערט. מען קען טראכטן אזוי, אז אלע מענטשן זענען מורא'דיג סטאק אין איין וועג פון טראכטן, דער מוח מוז פארן אין דעם וועג. עס מוז פארן, ער איז מורא'דיג סטאק נעבעך, אין א תפיסה [תפיסה: א פארכאפונג, א פעסטע השקפה]. קומט מען, מען שרייט אפיקורסות, און ער קען נישט טראכטן, אזוי ווען מען איז סטאק טראכט מען נישט, מחזיר טובה.

דיגרעסיע: פאליטישע דיסקוסיע אלס אן אילוסטראציע

עס איז אזוי פאני וועגן דעם, פארוואס מוז מען רעדן פאליטיק? פארוואס רעד איך קיינמאל נישט קיין פאליטיק? נאר בדרך משל. ווייל איך רעד מיט מענטשן פאליטיק, עס איז אזוי פאני, איך קוק אויף די אינטערנעט ווי ער האט געגומען זיינע ארגומענטס. מען קען טשעט דזשי.פי.טי. זיך אליין שלאגן מיט זיך אליין. דאס איז א שאד די צייט. לאמיר אונז זעצן נאך קידוש אין בית המדרש איבערכאפן. דו הערסט נאך זאגן וואס דו האסט געהערט פון יענעם לעצט אויף טעלעוויזשן. איך גיי דא זאגן וואס איך האב געהערט פון דער צווייטער. דא זענען שוין דא מענטשן זאלן דעבאטירן, אבער עס דארף אונז העלפן.

עס איז גארנישט, אבער אונז האלטן נישט, דו זאגסט נאך. פארוואס קענסטו האלטן? עס איז נאך געהאלטן, מען האט געהאלטן א דריטע זאך. וואס האלטסטו פונקט איין זאך, וואס דו האלטסט? עס איז דא א צווייטע זאך, און איך פיק איין זאך וואס מאכט מיר מער סענס. יא יא, אקעי, איך בין נישט... אקעי. געוועגליך וואס דו טוסט איז, דו הערסט עס פון איינעם, דו זאגסט נאך וואס ער זאגט. אויב וואלסטו געטראכט, טראכטן איז דאך אן אקטיווע זאך, וואס עס האט א פערדער פשט. דו מיינסט טאקע אז עס ווערט די זאך נאר די צוויי צדדים? נישט נאר דאס, אפילו מער, דו האסט ביידע. איך האב געהערט ביידע, און עס זעט מיר אויס מער דאס. עס איז דאך נישט קיין שום מחשבה.

סאוי, נאר איינער טראכט נעבעך יא, וועגן דעם איז עס ממש לצנות. איך האב ממש פאר דעם האט דער אויבערשטער געגעבן שכל צו טראכטן די לעצטע חכמות פשוטות. עניוועיס, ס'איז א סעד טינג, רייט? דאס איז מען איז סטאק, דו מיינסט דו טראכטסט, דו טראכטסט נישט. און ער מיינט נאך ער איז א בעל דעת, ער האט דעות. עס איז נישט קיין שום דעת, ער האט נישט געטראכט קיין איין מאל זיין לעבן. סאוי.

דער רבי'ס חידוש: אפיקורסות אלס א האק וואס מאכט אויף טירן

קומט דער רבי מיט זיין גרויסע עקשנות [עקשנות: שטורקייט, פערזיסטענץ], אנשטאט צו זאגן אז אפיקורסות איז א טיר, א לאקטע טיר, עס טראכט נישט ווייטער, עס איז פונקט פארקערט.

אפיקורסות איז א גרויסן האק וואס מאכט אויף טירן. ער האט שטארק געשריגן אפיקורסות, נישט אפיקורסות. יא, דעם צעקן אפיקורסות, ווען עס קומט א מענטש צו דיין און ער זאגט פארקערט.

שמונה פרקים פרק ד' — אפיקורסות כפתיחת דלתות, קאנט, והשאלה האתית: מיהו אדם טוב?

המשך: אפיקורסות כמחרשה הפותחת דלתות

הרבי'ס גרויסער אקער — אפיקורסות עפנט טירן

עניוועיס, ס'איז דאך די זעלבע זאך, רייט? סאו דאס איז סטאק, דו מיינסט דו טראכטסט, דו טראכטסט נישט. און מען מיינט נאך אז מען איז א בעל דעת, ער האט דעות, יא, נישט קיין דעת, ס'איז נישט געטראכט קיין איין מאל אין דיין לעבן.

סאו קומט דער רבי מיט זיין גרויסן אקער, און אינסטעד פון זאגן אז אן אפיקורס איז א טיר, סאו לאק די טיר, טראכט נישט ווייטער, ס'איז פונקט פארקערט, אן אפיקורס איז א גרויסן האק וואס מאכט אויף טירן. דער וואס שרייט אפיקורס, נישט דער אפיקורס, יא, דעם צאק אפיקורס.

ווען ס'קומט א מענטש צו דעם און ער זאגט, סיי די ניו יארק טיימס, סיי די וואל סטריט דזשורנאלס, און ביידע מסכים זיין אז עס איז אמת. קומט דער רבי און ער זאגט אידן, אלע אפיקורסים מען קען טראכטן, מען קען דאך איינציגסטע שטאנס. All he's doing is creating a little crack in this big מחיצה של ברזל: iron partition] וואס זאגט אזא איינציגסטע קומען ווי עס זאל זאגן אלע צדיקים, it drives me nuts!

דער קאנט ביישפיל — מיסטפארשטאנד פון פילאזאפישע דערגרייכונג

ביז קאנט, ביז קאנט איז געקומען, די וועלט ווייסט יעדער איינער אז מען קען נישט פראוון אז ס'איז דא א גאט. דו ווייסט, דו האסט געליינט דריי גראבע ביכער מען קען נישט וויסן, וואס האקסטו דיין קאפ אז מען ווייסט נישט גארנישט? מען ווייסט נישט גארנישט, נישט געטראכט קיין איין נייע חידוש דער קאנט וואס מען האט נישט געוויסט פריער בערך הונדערט יאר.

נאר געזאגט פון די אנדערע זייט אלע ארגומענטס. העלאו, דער וואס האט געשריבן יענע זייט האט אויך געוויסט אז מען קען זאגן פארקערט. נישט קיין גרויסע אקטי, ער האט גראדע געטראכט. That's why he's a real philosopher. ער האט יא געטראכט, ער האט געטראכט, ער האט געטראכט, ער האט געטראכט אליינס אויסצופרעגן די גאנצע זאך.

ווייל מי שבא קאנט איז נגלה אז מען דארף גיין מיט אמונה פשוטה, נישט נגלה גארנישט גארנישט. טראכט אריין, דאס איז אן אפיקורסות.

דער פויבסט'ס דעקרעע און בערטראנד ראסל'ס שפאט

דער פויבסט האט ארויסגעגעבן א פסק, אז ווער עס זאגט אז מען קען נישט גלייבן, אז מען קען נישט ברענגען ראיה אויף דעם אייבערשטן מיט דרך

השכל איז אן אפיקורס געווען. ס'איז דא אזא פאטווא, נישט א פאטווא, וויאזוי הייסט די פסקים פון דעם פויבסט? עפעס אנדערש. א פעיפאל ביל? נישט פון דעם היינטיגן פויבסט, פון אן אנדערן.

דער ראסל מאכט זייער שטארק קאזאק פון דעם, ער זאגט בישלאמא דער פויבסט זאגט מען דארף גלייבן, מיינט ער זאגט אז מען דארף גלייבן אז עס איז פילאזאפיש, דאס וועט אים געבן די רעכט.

ער מיינט עפעס צו זאגן מיט דעם, יא? אקעי, ס'איז דא טיפערע זאכן וואס ער מיינט צו זאגן מיט דעם. ער מיינט צו זאגן... יא, וואס?

די פלאכע ערד מעשה

איך פלעגט ווען זיין א סאטמארער רב, איך בין א שוחט צוואנציק יאר צוריק... האט מען עס געמאכט א ספאק וואס איינער וואס זאגט אז די וועלט איז רינדלעכע איז א... וואטעווער, איז א שקצות. אבער אז ס'איז אזוי אז די וועלט איז פלאך. איך ברענג וואטעווער פון פסוקים אדער קראן, און יעדער זאל זיך לאכן.

דאס איז נישט קיין חכמה, דו קענסט נעמען א סתם פוינטס אף וויו. איין רגע, וויאזוי ווייסטו ס'איז א קאנטראדיקשן? נאך אדער סתם פוינטס אף וויו. לאמיר עס צוטיילן. וויאזוי ווייסטו אז די וועלט איז רינדלעכע? דאמב, וואטעווער, ער זאגט אז ער האט געמאכט ארבעט און ס'איז פלאך. יא, it could make you work.

ער איינער, איך האב נישט קיין משוגענער, ער האט נישט געוואוסט קיין בעטשעלאר דיגרי אין פלאך. ער זאגט אז די וועלט איז פלאך. ער זאגט אז די וועלט איז פלאך. אבער ער האט א פי.עיטש.די אין דעם. נאכאמאל, ער האט א פי.עיטש.די אין דעם אז די וועלט איז פלאך. אבער איך האב אים געהאפט... יעדער איז געווען... יעדער איז געווען מיט א סברה, ער איז געקומען מיט א סברה, ער האט פארשטאנען אזוי א פסוק, ער האט געוואוסט אויך עפעס א לייטער פסיכאלאגיע, א לייטער פסיכאלאגיע.

הרגל — דער גרעסטער שונא פון מחשבה

וואס באקומען די אפישעל פאזישן פון א מתורגמן?

ניין, ניין, איך זאג אויף די באטעם ליין, מיט א שטעות האב איך געמאכט טראכטן, אבער די באטעם ליין פון א באטעם ליין וואס איז אזא... אמאל אפילו, אפילו... סאמטיימס א מתורגמן מאכט עס מער קאמפליקעיטעד.

ניין, ניין, ניין, איך זאג די נקודה. ס'קען זיין אינסטעד פון א זאך וואס קלערט אויף צו טראכטן, ס'מאכט אויף די טיר, ס'איז אזוי ווי א מיסטעריע צו טראכטן. דאס איז איין וועג וואס קען מאכן טראכטן. אבער מ'מוז נישט זאגן אזוי, מ'מוז נישט זאגן אזוי וואס מ'איז רגיל זיך נישט צו טראכטן. דער הרגל איז די גרעסטע זאך קעגן מחשבה. קען זיין.

דער חזון איש'ס נוצן פון פראוואקאטיווער ליטעראליזם

"יעדער מדרש כפשוטו" אלס א פראוואקאציע

סאו, דער חזון איש האט גענוצט דאס פארשטיין ווען דער חזון איש האט געזאגט: מ'זאל גלייבן יעדע זאך וואס שטייט אין חז"ל [Chazal: the Sages], יעדער מדרש כפשוטו [k'pshuto: literally]. ער האט געשריבן יעדער מדרש כפשוטו. דאס איז א סתירה. ער האט געמיינט צו זאגן, ער האט געמיינט צו זאגן: אפשר נעמסטו עס ערנסט א מינוט? עפעס זאגט ער דא. אה, ס'שטייט חס ושלום. אוקעי, וואס איז דער נמשל [nimshal: moral/allegory]? אדער אמאל, און וויאזוי ווייסטו? אפשר איז עס יא כפשוטו? אפשר לאו דוקא [lav davka: not necessarily]?

דאס שוין געזאגט, איך האב דיר דאס געזאגט איין מאל, יא. דו ווייסט ס'איז דא... יעדער איינער, דאס איז ראסל'ס דזשאוק, ער איז שולדיג דערין.

ראסל'ס וויץ וועגן אריסטו און פרויען'ס ציינער

און יעדער איינער זאגט נאך, אז אריסטו האט געזאגט אז א פרוי האט ווייניגער ציינער פון מענער. און די דזשאוק גייט, אזוי שרייבט בערטראנד ראסל, אז אריסטו האט חתונה געהאט צוויי אדער דריי מאל, און ס'איז א פלא אז ער האט נישט געציילט קיין איינע פון זיינע ווייב'ס ציינער, ווייל ווען מ'ציילט זעט מען אז ס'איז די זעלבע.

און גראד מ'איז געגאנגען מ'האט געציילט, מ'האט געזען אז אלע פרויען זענען דא מיט ווייניגער ציינער. דאס הייסט, דער וואס ער האט געזאגט ער האט נישט געציילט, עס הייבט זיך נישט אן, ער האט יא געציילט. עס איז גראדע על פי רוב [al pi rov: generally], עס איז דא א חילוק, עס איז דא א ריזן פארוואס למעשה [l'ma'aseh: in practice] טעארעטיש דארף יעדער האבן די זעלבע, אבער למעשה איז אמאל פרויען פאלט מער ארויס אין די בעקלינגס און פאר whatever reasons און אזוי ווייטער, ער האט גראדע יא געציילט, די האסט נישט געציילט.

די זאגסט סברות און יענער זאגט ער איז דאך געבויעט אויף סברות נישט אויף ריאליטי, פונקט פארקערט. I'm just showing you this, ער איז אזוי צוגעוואוינט צו זאגן ווי יענער האט נישט געטראכט, די ביסט דער וואס טראכט נישט אסאך מאל. דאס איז נאר א משל.

צוריק צו די נושא, צוריק צו די נושא, איך דארף ענדיגן די נושא.

דער חזון איש'ס אמונה פשוטה

So, די חזון איש האט געזאגט זייער אסאך פאני זאכן, און ער זאגט אז אין איינער פון זיינע טולס איז אזא שטיקל מנהג פשוטה הייבט איבער די תורה מ'מוז עס גלייבן אזוי. אבער אמת'דיג איז קען זיין אז ביי אים אליינס איז דאס געווען דער קראפט, ער אליינס געווען דאס כח המסביר [koach ha-masbir: the power of explanation] צו זאגן אז עס איז טאקע אזוי. אבער אט־ליסט דאס איז א וועג ווי מ'קען pry open אזוי צווינגען אפן די טיר צו קענען טראכטן אזוי ווי מ'פלעגט אמאל טראכטן.

עס האט זייער אסאך זאכן וואס איך האב נישט געזאגט וואס יעדער ווייסט ווען עס איז זייער פאני, האב איך אנגעהויבן צו כאפן אז דאס איז דער סוד. אקעי? פארשטייעסט? אויב דו פארשטייסט נישט וועל איך דיר ווייזן. הער אויס, הער אויס, אה, ער ווייסט אפילו נישט וואס איז פאני ליידער זאכן. זאגט ער, סאו יעצט גייסטו אויסלערנען, גייסטו זען.

גרויסער טעמאטישער דרייווינג: וואס איז א "גוטער מענטש"? — די עטישע פראגע הינטער דער דאגמאטישע

פריימינג: נישט דאגמא נאר עטיקס

סאו יעצט אזוי, די חזון איש איז געווען אן אלטע ליטווישע איד, דעמאלטס געווען פון פאר, פאר עס איז געווען מוסר, יא? דו ווייסט די תנועת המוסר [tenu'as ha-mussar: the Mussar movement] וואס ר' ישראל סאלאנטער האט אויסגעטראפן איז נאך איינע פון די מאדערנע פאטענטן וויאזוי צו בלייבן א איד אבער מיט אזוי ווי התוכה אוכלת לבשר זרה כזה, אדער פארקערט ווי זאגט עס מיין פרענד, שמורת החבית ושמורת יינה [shemiras ha-chavis u-shemiras yeinah: guarding the barrel and guarding the wine], יא? מ'נעמט ארויס אדער שמורת היין ושמורת החבית, דאס איז actually וואס די Orthodoxen טוען, right? מ'גיסט אויס די וויין אבער אט־ליסט די חבית איז די זעלבע.

אין אנדערע ווערטער, די meaning פון אלעס איז אינגאנצן אנדערש אבער מ'גייט נאך מיט די זעלבע תפילין און מ'זאגט נאך אלעס די זעלבע שלחן ערוך. דאס איז וואס די אידן try־ען צו טון אסאך מאל.

סאו א ביסל, עס איז א נייע תורה וואס האט א גאנצע נייע סארט, זייער אינטערעסאנטע זאך, ער קען מיר זאגן, אין די אלטע וועלט איז געווען אזוי, וואס איז א גוטער מענטש? עס איז דאך אלס נישט וואס קומט ארויס, און עס איז געקומען א גאנצע פייד, קומען רבי תנחום פייד ג', basically around this.

אונזער מיינונג האט מען געוואוסט, ער רעדט, you have to understand it goes back to an ethical question, it's not a question of dogma, right?

דער פאר־מאדערנער קאנסענסוס

אלע אידן האבן אלעמאל געוואוסט פארסיגן חסידות און מוסר, די צוויי מאדערנע movements וואס קומט יעדער איינער מיט זיין 'זה בכה בכה וזה בכה בכה' [zeh bechoh bechoh v'zeh bechoh bechoh: this one cries here and that one cries there], יעדער איינער קומט זיך מיט זיין וועג, פון 'אף על פי כן' [af al pi chen: nevertheless] יא זיין א איד, אבער אמאל האט מען געוואוסט, א ערליכע איד איז איינער וואס לערנט די תורה, א גוטער מענטש, ערליכע אידן, א גוטער מענטש, same thing, right? א גוטער מענטש איז איינער וואס לערנט די תורה, וואס פאלגט די שלחן ערוך, און גייט בדרכי השם [b'darchei Hashem: in God's ways] אזוי. דאס האט מען אמאל געוואוסט. אמת?

דער בעל שם טוב'ס רעוואלוציע

קומט דער בעל שם טוב און זאגט ניין, א גוטער מענטש איז איינער וואס דאווענט בדביקות [b'devekus: with spiritual attachment/ecstasy]. You'll notice that the Nefesh HaChaim is very close to the Baal Shem Tov, like דביקות and such a thing, but עפעס איז דא זייער funny, right? עפעס א נייע שיטה פון וואס טייטש א גוטער מענטש, דער אידיאלער גוטער מענטש פון די שיטת החסידות [shitas ha-Chassidus: the Chassidic approach], איז נישט דער אידיאלער גוטער מענטש פון די נודע ביהודה [Noda BiYehuda]. עס איז זייער קלאר ווער עס לערנט די יערות דבש [Yaaros Devash] און ווילער מוסר.

דער מאדערנער דאדזש: "אלעס איז גוט"

Of course, it's not both. It's only one שאלה, ווער איז א גוטער מענטש? מי האיש החפץ חיים [mi ha-ish he-chafetz chaim: who is the person who desires life]? נישט דער ביג דאט הלכה, דער ביג דאווענען... I mean, it's another mean funny modern תירץ [teiretz: answer]. יעדער איינער, עס איז דא בעסערע זאכן, ערגערע זאכן. Because it's equally good? ניין. פארוואס נישט? בעסער נישט. דביקות איז גוט, טון חסד איז גוט, לערנען איז גוט... יעדער איז א גוטער מענטש, א בעסערע לעבן איז א גוטע לעבן. אלעס. That's just another way of saying that there's no such thing as the good.

עס איז א פראגע וואס איז דאס, וואס איז דאס? אלעס. דא גייט עס, עס איז דא א חילוק, עס איז נישט קיין חילוק פון די זאך אליין. ס'איז יא. ס'איז יא. ס'איז יא א חלק פון די זאך אליין. אוקעי, לאמיר זען ווער איז א גוטער מענטש, דארף דאווענען? איך וויל זיך נישט שלאָגן וועגן דעם, איך וויל זיך שלאָגן וועגן עפעס אנדערש. איך וויל זיך שלאָגן וועגן עפעס אנדערש. ניין, איך בין נישט מסכים. עס איז דא אן אנדערע טייל פון וואס איז א גוטער מענטש, ווי אזוי עס זעט אויס דער אידיאלער איד, אזוי ווי אן אידיאלער איד.

די חסידישע פראיעקציע אויף אביי ורבא

למשל די חסידישע אידן האבן געוועזן זיכער אז אביי ורבא [Abaye and Rava: great Talmudic sages] זענען געווען... און ס'איז געווען א שטיק פייער פון הימל, אביי ורבא ער שטעלט זיך פאר אויב מיין רבי יעדן צופרי ווען ער האט געדאווענט האט ער געטאנצט און ס'איז געגאנגען פייער פון די בלאטעס, איז קל וחומר [kal v'chomer: how much more so] אביי ורבא וויאזוי זיי האבן געדאווענט, דער אמת?

יעצט דער פראבלעם איז ווער עס קוקט אריין אין די גמרא זעט אביי ורבא זענען געווען גאנץ בעל־בתי'שע אידן. רבא, רבא איז געווען א מולטי־מיליאנער. האו יו הערד אלל דיז וויערד טיאריס? שטותים, ביי די וועי, ס'איז נישט אזוי.

רבא איז זיכער נישט געלאפן דאווענען אליין. זיי האבן נישט געהאלטן פון דאווענען בכלל, זיי האבן ליב געהאט צו לערנען נישט דאווענען, ליטוואקעס. ס'איז דעפינעטלי נישטא קיין איין רמז [remez: hint] נישט אויף אביי, נישט אויף רבא, נישט אויף רוב תנאים ואמוראים [Tannaim v'Amoraim: Mishnaic and Talmudic sages] אין די גמרא פון איינעם וואס האט זיך געקאכט ביים דאווענען, נישט קיין איין רמז.

זייער גוט, מ'האט געטראפן איינעם, מ'האט געטראפן עפעס פון יוצא מן הכלל [yotzei min ha-klal: exception to the rule], ס'איז נישטא קיין רמז. ס'איז נישטא קיין רמז אז ס'איז... חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת [Chassidim ha-rishonim she-hayu shohin sha'ah achas: the early pious ones who would wait an hour], יא, חסידים הראשונים זענען געווען אין די משנה פארציילט אז ס'איז געווען אזעלכע פאני מענטשן, ס'איז נישט אזוי אמת? די משנה זאגט דאס אליין, ס'איז טאקע אמת, די משנה זאגט שוין אזוי, אמת?

ואותם חסידים, ואותם חסידים, אן רוחא דחכמתא חכימין [an rucha d'chachmasa chachimin: not with the spirit of wisdom are they wise]. נישט אויף די זאך, אבער ס'איז א זאך ווען ס'שטייט חסידים אין די משנה איז נישט לאו דוקא קיין קנייטש ווארט, דאס קוקט אויס ווי א שוואך.

דער פאל פון אבא דייוסף – דער טראדיציאנעלער איד וואס האט געזען קיין פראבלעם

אוקיי, איך בין נישט געקומען דא זיך צו שלאגן, איך קום נאר צו זאגן וואס איך האלט וואס איך זאג איז אמת. די אלע גמרות און ראיות קענסטו קריגן פון היינט ביז מארגן, ס'איז א שאד די צייט. וואס איך זאג איז אמת. מ'טרעפט נישט אז זיי זענען געווען גרויסע פרושים [perushim: ascetics], מ'טרעפט נישט אז זיי האבן נישט הנאה [hana'ah: pleasure] געהאט פון קוגל, מ'טרעפט נישט אזעלכע זאכן אין די גמרא.

ווער ס'וויל לערנען פון פארשידענע שטיקלעך גמרא ווי מ'זעט אזא קאנטעקסט קען ווייסן וואס זיי זענען. ענד, נאר וואס איך זאג דיר איז, מ'דארף זאגן פארוואס ס'איז אנדערש פאר אבא דייוסף, אוקיי, וואס איז געווען א טראדיציאנאלער איד, קיינמאל נישט חושש [choshesh: concerned] געווען נישט מיט מאדערנקייט און נישט געווען קיין מזרחיסט נישט גארנישט.

א פשוט'ער אלטמאדישער איד וואס ווייסט פון דעם, ער האט ליב די תורה און די מצוות, אים איז נישט איינגעפאלן ס'איז דא בכלל א פראבלעם צו ליב האבן ביר, ס'איז אים נישט איינגעפאלן. אויך איז אים נישט איינגעפאלן, ס'איז נישט איינגעפאלן פאר אבא דייוסף אז ס'איז דא א פראבלעם צו ליב האבן עפעס א זינגערין.

אוקיי, מ'קען פרעגן א הלכה צי מ'מעג, אוקיי, קען זיין מ'מעג, דעמאלטס מעג מען, אבער די עצם איידיע אז דאס איז א פראבלעם, ער האט זיך א מתמיד [masmid: diligent learner] אראפגעזעצט... ער האט זיך געזעצן א גאנצן טאג, א גאנצע נאכט געלערנט. ער איז נישט געווען קיין ליידיגייער. ער איז נישט איינגעפאלן.

א חסידישער איד גייט אריין צו אים און זאגט, "דער איז א הולך [hoilech: wanderer/frivolous person], ער איז נישט קיין ערליכער איד."

די חילוקים זענען אמת'דיג – קעגן מאדערנער רעלאטיוויזם

דאס איז טרו, די דיפערענצעס אין וואט איז א גוט פערסן איז וועררי ריעל. קענסט עס נישט אוועקמאכן, קענסט נישט זאגןביידע זענען גוט. ס'איז נישט דא קיין האלדז וואס ביידע זענען גוט. דאס איז נאך איינער פון די היינטיגע עקסיז, דאס איז אויך טראומא, דאס איז גוט פאר די קלער, דאס איז א וועי טו סטאפ טינקינג. אלעס איז גוט פון די היינטיגע.

שמונה פרקים פרק ד' – די פראבלעם פון מוסר און הלכה

די עכטע פראבלעם: קאנקורירנדע דעפיניציעס פון "א גוטער איד"

די חסידישע קעגן ליטווישע קאנצעפציע פון רעליגיעזע מעלה

א חסידישער איד גייט אריין ער זאגט, דא איז א לאו לייף [low life], דא קען נישט זיין קיין ערליכער איד.

עס איז א טרו [true], די דיפרענסיס [differences] אין וואס איז א גוט פערסאן [person] אר [are] ווערי ריעל [very real]. מ'קען עס נישט אוועקמאכן, מ'קען נישט זאגן בײדע זענען גוט, ס'איז נישט אמת, קיינער האלט נישט בײדע זענען גוט.

[אבשווייף — קעגן היינטיגע רעלאַטיוויזם]

דאס איז נאך איינע פון די היינטיגע עקסטרימס [extremes], ס'איז אויך דא, דזשאסט בי קערפול [just be careful], דיס איז נאט וועיט ענד סטאפ טינקינג [this is not weight and stop thinking], אלעס איז גוט. אפשר יא, אפשר, ווייסטו וואס? אפשר. צו א מסקנא [conclusion] דארף מען אנקומען.

[אבשווייף — קלאסצימער אינטעראקציע]

תלמיד: פארוואס איז די ווייקעסט [weakest], דער לערנט א סתירה [contradiction].

מגיד שיעור: ווען מ'טראכט... די פאקטיש ביסטו דאך משיב דעם, דו ביסט יעצט משיב?

תלמיד: איך געב דיך ארויס א טייפ [tape]...

מגיד שיעור: האלא, האלא, האלא, האלא. איך געב דיך ארויס א טייפ מענטש.

אקעי [okay], איך האב נישט קיין כוח זיך צו דינגען אויף דעם, איך וויל נאר אנקומען צו דעם נקודה [point].

תלמיד: רבי, דאס פאסט נישט צום אלגעמיינעם אטמאספער [atmosphere].

מגיד שיעור: רבי, רבי, עס איז א וועיסט או טיים [waste of time], עס איז א וועיסט אוו טעיפ [waste of tape], מ'דארף זיין פאוקעסד [focused].

תלמיד: און בעט אים פאר אייסניט [ice cream], איך פרעג וועלכן פלעיוואר [flavor].

מגיד שיעור: פליז דאונט ענטסער אים [please don't answer him]. אלעס איז דאס זעלבע, עפעס פארקערט רעדט ער.

לאמיר, לאמיר גיין ווייטער, לאמיר גיין ווייטער. רבנו, רבנו, רבנו, לאמיר גיין ווייטער.

ווייל ער זאגט אלע גוטע זאכן, אלע גוטע זאכן, אבער איך האב דיך געכאפט ביי א סתירה, ביי א לעבן. עפעס א גמרא [Talmudic passage], האסטו 50 מצוות [commandments] א דורכשניט אויף די וועלט. מ'האט נישט, מ'האט מיר נישט קיין צייט.

לאמיר לערנען ווייטער, ווייל איך האב נישט יעצט קיין צייט זיך ארייננצולאזן. מ'קען נישט ווערן סטאק [stuck] וועגן די זאך, דאס איז אלץ וועגן פון נישט טראכטן.

איך וויל דיך נאר אנקומען, אקעי? איך גיי דיך נאר זאגן ווען איך זאל עס צולייגן קאפ [when I should lay it out]. איך גיי נישט.

עניוועיס [anyways], וואס איך וויל זאגן, די אמת איז, דזשאסט טו גאו בעק [just to go back], איך וויל דיך נאר אנקומען, איך מאך דיך נאר א הקדמה [introduction]. אקעי?

דער שבת ביישפיל: ר' דוב לאנדא און דער חזון איש

ס'איז דא אן עכטע פראבלעם. די תנועה [movement] פון חסידות, ער רעדט נישט פון אפילו חסידות, שפעטער רעדט ער וועגן חסידות, מ'האט ארויסגעשניטן יענע שטיקל, מ'האט אן אנדערע איידיע [idea] פון ווער איז א חסידישער איד. אקעי?

האסטו אמאל געהערט ר' דוב לאנדא שמועסט מיט יענעם איד, ער קען אים זאגן וועגן שבת? דיס איז א ריעל דיפרענס [real difference], מ'קען עס נישט אוועקמאכן. האסטו געזען אמאל? אויך דענק איך, זיי זענען נישט אויף די ריכטיגע אינטערנעט.

ווער איז א שומר שבת?

ווער איז א שומר שבת [Sabbath observer]? ווער? איינער וואס פלאקערט [is transported/ecstatic] דורך די חזון איש'ס זמירות [Sabbath songs]? איינער וואס פלאקערט ביי זמירות? און פלאקערט ביי לכה דודי ["the Friday night hymn "Come My Beloved]?

אדער איינער וואס ווייסט פונקטליך אז אויב מען נעמט ארויס די אייער פון די פיש און נישט די פיש פון די אייער איז מחייב סקילה [liable to stoning — capital punishment]? ווער?

דאס איז שוין א חידוש [novel point], דרך אגב [by the way], איך קען נישט אריינגיין דעם, but this is very clearly not different opinions of what is a good person. עס זענען נישט די זעלבע. מען קען נישט מקיים זיין [fulfill] בײדע.

די מעשה [story] מיטן חזון איש

דער חזון איש [Rabbi Avraham Yeshayahu Karelitz, 1878-1953, leading Lithuanian halakhic authority] זאגט אז ווען איינער וואס איז א גרויסער חסידישער איד איז געבליבן מיט געסט און ס'איז געווען א שאלה [halakhic question], און ער האט אפילו אזוי געקאכט מיט שבת [was so "cooked up" with Shabbat — so emotionally transported by the Sabbath], ער האט געטראפן עפעס א היתר [leniency] וויאזוי אנצוצינדן צוריק די לייט [how to relight the lights].

זאגט דער חזון איש: "ס'איז א מחלל שבת [Sabbath desecrator]." זאגט יעדער חסידישער איד: "קען דאס זיין א מחלל שבת?" זאגט ער: "ער איז א מחלל שבת."

איך האב נישט געמאכט די סאונד [sound] מער ערגער ווי ס'איז, אמת? ס'איז געמאכט געווארן היינט צו טאגס [nowadays]. די תורה גייט... אוקיי [okay], איך וויל נישט אריינגיין אין דעם חלק.

אבער צום סוף, לאמיר זאגן ער האט אנגעצינדן די לעקטער [lights] אין דעם נאמען, וואס איז ער דעמאלטס? איז ער געווארן א גוי? אה, דו ביסט דאך א ליטוואק [Lithuanian Jew]. דו פארשטייסט דאך אז ס'איז א סתירה צווישן... מען קען נישט זיין קיין שומר שבת אידן ווען עס איז טונקל [when it's dark — when one violates Shabbat].

מען רעדט נישט אזוי פיל דעם וועג, מען טוט עס, מען פארט ווייטער. העלאו [hello], איך וויל נאר ארויסגעבן וויאזוי דו קענסט זאגן אז דאס איז א סתירה.

[אבשווייף — דער דובנער מגיד]

דער דובנער מגיד [the Maggid of Dubno, Rabbi Yaakov Kranz, 1741-1804, famous for his parables] האט דאס געזאגט, אז ס'איז געקומען איינער אים זאגן אז ער איז נישט מוחל [forgiving] אויף שבת, דו ווייסט וואס איז שבת? דו מיינסט שבת לכה דודי? שבת איז מחלליה מות יומת [its desecrators shall surely be put to death — Exodus 31:14]. גאנצע רענט [rant] האט ער געזאגט דערוועגן.

סאו [so] דא איז דא אן עכטער חילוק [distinction], אוקיי, און נאכדעם אז דאס איז חסידות, אדער נישט חסידות, עניוועיס, ווען אונז וואוינען דא אין ליטא [Lithuania] ס'איז נישט אזא אקטועלע [actual] פראבלעם.

נאר אין בני ברק [city in Israel with large Orthodox population] איז ער געקומען און געכאפט אז עס זענען דא אסאך חסידישע אידן און זיי האלטן זיך אויך ערליכע אידן. ער האט נישט געוויסט, ער האט געוואוינט דארט אין קאסאוו [Kosava], ער האט נישט געהערט פון קיין איין חסידישן איד, ער האט זיך ערליכע אידן געוואוסט חסידים [he knew pious Jews as Chasidim] און זיי האבן אויך געהאלטן אז מ'קען זיין מחלל שבת. Not true.

דאס ברייטערע היסטארישע פראבלעם: מוסר און חסידות קעגן די מסורה

די חסידישע באוועגונג'ס אלטערנאטיווע אידעאל

אבער וועמען איז יא געווען? אלע מינע בעלי מוסר [Mussar movement leaders] זענען געקומען מיט די זעלבע אידייע, נישט אן אנדערע, די זעלבע אידייע ווי די חסידות. ער האט נישט געזאגט וועגן דבקות [cleaving to God], זיי האבן גערעדט פון מדות טובות [good character traits], פון זיין א מענטש [a decent person], be nice, אדער פארקערט, פון זייער אסאך בטחון [trust in God], פרידן און סוקן [peace and tranquility], בעלי מוסר.

ביידע באוועגונגען זענען געקומען קעגן די מסורה

דער ווידערקער [the one from Widze — likely referring to a Mussar figure]... בעלי מוסר איז געקומען ראדיקאל [radical] אין איין וועג, און די אנדערע בעלי מוסר ראדיקאל אין די אנדערע וועג.

צד השווה שבהן [their common denominator], איז זיי זענען געקומען קעגן די מסורה [tradition]. זיי זאגן אז א גוטער מענטש איז נישט דער וואס לערנט תורה און וואס פאלגט שולחן ערוך [the Code of Jewish Law] און וואס קוקט אריין יעדע זאך אין די תורה.

אן ערלעכער איד, א גוטער מענטש איז איינער וואס איז א גוטער מענטש by some value of virtue, being good, איך ווייס נישט וואס, וכדומה [and the like].

נפש החיים'ס פארזוך צו ענטפערן

נפש החיים [Nefesh HaChaim, major work by Rabbi Chaim of Volozhin, 1749-1821] שטארקע זוכט וויאזוי ארויסצוגיין פון דעם לאך [hole], וויאזוי ער איז מסביר [explains] אז די אריגינעלע שיטה [original approach] איז ריכטיג.

ר׳ חיים וואלאזשינער [Rabbi Chaim of Volozhin] האט געהאט ענליכע פראבלעם, האט ער געמאכט אזא מן "היי-ביי" [a high-bye — questionable maneuver]. די חסידים זאגן אז ס'שטייט נאר "הקדוש ברוך הוא" [the Holy One, Blessed be He], מיר דארפן מאכן [we must focus on], און די יחידים [unique individuals] זאגן ניין, די יחידים מיינט אז מען נעמט אראפ די קוגל פון די פערפל [one takes the kugel off the purple — metaphor for precise halakhic details].

אזוי ר׳ חיים וואלאזשינער האט געטאן. That was one strategy of questionable. ער האט נישט געלאזט ר׳ חיים וואלאזשינער קומען קיין קאבול [Kabul — possibly referring to studying Kabbalah in a certain context], דאס איז אויך א חידוש.

[אבשווייף — ר׳ חיים וואלאזשינער און קבלה]

So ער האט געטרייט צו מסביר זיין, אויך נישט געווען מיט די זעלבע מענטשן, מ'קען נישט מיט אזא מהלך [approach]. ער טרייט צו מסביר זיין וויאזוי ס'ארבעט אז דער גוטער מענטש איז דער וואס לערנט שולחן ערוך, פאלגט שולחן ערוך, מקיים [fulfills] שולחן ערוך, לעבט שולחן ערוך. און דער נישט-גוטער מענטש איז דער וואס איז מזלזל [dismissive] אין דעם.

און די אלע תורות [teachings] וואס די בעל מוסר האבן נאך שלחן ערוך, גוטע ספרים [books], זיי דארפן זיין א מענטש, זיי דארפן זיין א ירא שמים [God-fearing person], די בעל מוסר האבן נאך געווען גוט אויך צו טרעפן אזוי ווי די חסידים.

They like always take things out of context, טרעפן עפעס א האלבע מאמר חז״ל [half a statement from the Sages] און נאך א גאנצע שטיקל תורה און נאך ברענגען א ראיה [proof] אויך.

So ער האט זיך געדארפט עצה געבן [find a solution] מיט די ראיות, with some stories, some basic things. When you understand the problem, ס'איז דא אן עכטע פראבלעם, ס'איז נישט אוועקצומאכן די פראבלעם.

דער משל פון די צוויי איידעמס (דער קארטאפל משל)

[אבשווייף — אילוסטראטיווער משל]

היינטיגע צייטן, אזוי ווי יענער זאגט אז מ'עסט שוין עניוועיס נאר פערפל [purple] נאר קארטאפל, ס'איז נישט קיין חילוק. יא, קענסט די מעשה?

דער וויטנער [the one from Witna/Vilna] האט געזאגט אז ס'איז געווען צוויי איידעמס [sons-in-law] פון א סאך רייך, עפעס א גביר [wealthy man] האט גענומען אן איידעם און ביידע זענען געווען אויף קעסט [being supported].

ס'איז צוגעזאגט פאר יעדן איינעם צו שפייזן וואס זיי האבן ליב. איינער האט ליב געהאט צו עסן פליישיגס [meat/fleishig], האט ער צוגעזאגט פליישיגס. דער צווייטער האט צוגעזאגט מען געט מילכיגס [dairy/milchig], ער האט געגעבן מילכיגס.

So מ'האט נישט געקענט עסן צוזאמען, בסדר גמור [perfectly fine], מ'האט געדארפט עסן עקסטער [separately].

איין טאג איז געווארן א יורד מנכסיו [lost his wealth] דער גביר, ער האט נישט געהאט קיין פליישיגס און נישט קיין קעז [cheese], האט ער געגעבן קארטאפל [potatoes]. איינער עסט מילכיגע קארטאפל און א צווייטער עסט פליישיגע קארטאפל. ווי מען האט געזאגט, הלוואי [if only] מען עסט פלייש, זאל מען עסן אויף א צווייטן טיש. אבער ביידע עסן קארטאפל, נאך דעם וואס מען האט שוין גענאשט [snacked], קען מען שוין זיצן אויף דעם זעלבן טיש. דאס האט ער געזאגט, עס איז נאר קארטאפל, קען מען שוין זיצן אויף דעם זעלבן טיש.

די אפליקאציע פון דעם משל

אבער דאס איז יודיש [Jewish], הלו [hello]? איך טאר נישט רעדן אזוי, א יוד טאר נישט אזוי רעדן. אלץ קארטאפל? סיריעסלי [seriously]? נישט אלץ קארטאפל. אמת, ער איז א זכר [male], ער איז נישט קיין פרוי און ער איז נישט קיין טייטל [title]. זיכער, דעם עובר [fetus] זאל מען אזוי קאכן. וואס איז די גאנצע זאך פון אונזערע ליבסטע דורות [beloved generations]? סתם אזוי צו רעזערווירן [preserve]? איך האב נישט גערעדט וועגן דעם.

סאו, על כל פנים [in any case], דאס איז א פראבלעם. סאו יעצט, איך האב נישט געשריבן זיין גאנצע תורה, דאס איז צו ענטפערן, דא האבן מענטשן עס נישט פארשטאנען. אבער וויבאלד איך האב געזאגט א פריערדיגן שיעור, האבן זיי געכאפט אז ער רעדט פון וואס איך רעד. איך האב נישט געזאגט אזוי, איך האב נישט געזאגט, דאס איז מיין דאקומענט [document], איך האב נישט געזאגט אזוי.

אריינגיין אין די סוגיא: די ראלע פון געזעץ (חושן משפט) און די "נבל ברשות התורה" פראבלעם

פארמולירן די הויפט קשיא

ער הייבט אן אזוי, ער זאגט מוסר, חובת המוסריות [the obligation of ethics], איך ליין נאר איין סענטענס [sentence]. חובת המוסריות, די מוסר'דיגע חיובים [ethical obligations], האבן לפעמים [sometimes] גוף אחד עם פסק ההלכה [one body with the halakhic ruling]. פסק הלכה איז וואס דעסיידט [decides] וואס איז מוסר. די בעלי מוסר זענען געקומען מיט דעם גרויסן חידוש, עס איז א פשוט'ע זאך, אן עצה [solution]. א מענטש קען, אזוי ווי עס שטייט אין רמב״ן [Ramban/Nachmanides, 1194-1270], קען זיין א נבל ברשות התורה [a scoundrel within the permission of the Torah]. דאס ווארט נבל ברשות התורה איז א מקור [source] פאר אסאך נבלות [scoundrel behavior] וואס איז ברשות התורה, דרך אגב.

[אבשוויף — קלאסצימער אינטעראקציע]

האסטו געכאפט וואס איך זאג? האסטו געכאפט וואס איך זאג? ניין? שייע, זיי מסביר. פאר דעם בעל המוסר רעדט ער, איך קען נישט אריינגיין אין דעם משל. דו האסט א זעיר גוטע משל, האסטו מיין. איך בין ווערי מאטש מעריך [very much appreciate] נאר דעם משל ביי די ווי [by the way], און ער ברענגט א פראקטיגן שטאך [excellent point].

די רמב"ן'ס "נבל ברשות התורה" — א צווייטייטיגער שווערד

סאו, לאמיר געדענקען, וואס איז דא די טענה [claim]? ער ענטפערט אים, איך האב נישט געזאגט, איך האב נישט זייער פראבלעמאטיש [problematic], איך האב געוואלט אנהייבן אינמיטן די סוגיא [topic]. לאמיר אנהייבן די סוגיא. יעדער ווייסט אז אין די תורה איז דא געזעצן [laws]. לאמיר רעדן פון חושן משפט [the Choshen Mishpat — section of Shulchan Aruch dealing with civil law], קיין רעדן אין יורה דעה [Yoreh De'ah — laws of kashrut, etc.] אדער עפעס אנדערע זאכן. חושן משפט איז בין אדם לחבירו [between person and person], ס'איז גרינג צו רעדן.

מען קען אנקומען אהין בדרך דעם. ס'איז א טיפע סוגיא, דאס איז פונעם שיעור ס'הדין [the law], וויאזוי קען דאס זיין.

און... חושן משפט זאגט, וואס איז מיינס און וואס איז דיינס. יא? אדער וואס איך מעג טון, אפילו נישט דיינס. נזקי שכנים [damages to neighbors], נזקי קאמפעטישן [competition], ס'רעדט וועגן דעם. וואס איך מעג טון, ווער מעג מאכן א סטאר [store] אין די זעלבע געגנט, וכדומה. זאכן וואס מעג מען טון, וואס מעג מען נישט טון. אמת? שטימט.

און יעצט, לכאורה [apparently] ווייסט יעדער איינער, ס'שטייט חז"ל [the Sages], וואס ס'איז דא אסאך מאל אין די עולם המחשבה [world of thought], וואס ס'שטייט אין רמב"ן: נבל ברשות התורה. ס'איז דא א ישוב התורה [settlement of the Torah], דער רמב"ן קאמפיינט [complains about] אזא סארט תורה. יא? פונעם איז דא קאפל אזא חסיד פונעם רמב"ן. קען יעדער זאך מאכן.

איך זאג נישט וואס מען דארף טון אין הלכה, איך זאג נישט וואס מען דארף טון אלס מענטש. זייער גוט.

דער בעל המוסר'ס טענה

סאו זאגט דער בעל המחשבה [the master of thought — likely referring to the Chazon Ish or the author being studied], אז ס'איז נישט גענוג. א מענטש קען זיין אינגאנצן בשורת הדין [entirely within the letter of the law], יקוב הדין את ההר [let the law pierce the mountain — i.e., strict justice], און נאך אלץ א חיה רעה [a predatory beast]. אמת? ס'איז אזוי לכאורה אנגענומען ביי מענטשן צו זאגן, ס'איז לכאורה אסאך מקורות אויכעט וואס זאגן אזוי, אבער דער רמב"ן זאגט דעם נאמען "נבל ברשות התורה". אמת?

און געדענקען אז ס'איז שוין אפגעפרעגט יענער רמב"ן. אמת? מען קען נישט זיין א נבל ברשות התורה, ווייל די תורה לאזט נישט זיין א נבל. ווען ס'איז דא א תורה, ס'וואלט נישט געווען קיין נבל. אמת?

ס'איז אלרעדי [already] וואן ארגומענט עגענסט דיס [one argument against this]. דאך דארף מען געדענקען אז די "נבל ברשות התורה" לופ-האול [loophole] איז אזא גרויסע מקור פאר נבל ברשות התורה אויכעט, אמת? פארשטייסט וואס איך זאג?

די מגיד שיעור'ס קעגן-קשיא: וואס איז די פוינט פון האבן געזעץ?

לאמיר מאכן א פשוט'ע זאך, אבער דאס זאגט נישט חז"ל, דאס זאג איך. איך וויל נאר א ביסל צוריקגיין קעגן די שיטה, יא?

וואס איז די גאנצע פוינט [point] פון האבן א תורה? וואס איז די מעלה [virtue/advantage] פון האבן א חושן משפט? נישט נאר די תורה וואס אונז האבן, ווייסט וואס? א גוי האט א תורה! די דזשוסטיס סיסטעם [justice system] איז אויך א תורה וואס איז מאוסטלי [mostly] נישט חושן משפט, רייט [right]?

ס'איז דא הלכות [laws], יעדע פלאץ [place] וואס ס'איז דא א קיבוץ [gathering] פון מענטשן, און ס'איז דא סכסוכים [conflicts], זענען דא געוויסע כללים [rules] וויאזוי מען פירט זיך אזא סכסוך, וויאזוי מען פירט זיך אזא סכסוך. וואס איז די פוינט פון האבן די כללים?

איך קען מיר נישט זאגן, אוקעי, אבער איך האב אן אנדערע פלאן [plan]. איך וויל נאר פרעגן א קשיא. לאמיר פרעגן א קשיא. דאס איז א very basic קשיא in theory of law, right? People ask די קשיא, I have been asking די קשיא, טעאריע [theory] האט שוין גערעדט פון די קשיא.

די פונדאמענטאלע קשיא אויף די נויטיגקייט פון געזעץ

יעדע מאל וואס עס איז דא צוויי מענטשן וואס האבן א סכסוך, אויב איינער איז א נארמאלער מענטש און א גלייכער מענטש [fair-minded person], קען ער דאך זען ווער עס איז גערעכט [just], אדער ער קען אפילו זאגן אן עצה טובה [good solution] נאך א פשרה [compromise], פון יעדע מאל.

איך נאך נישט, איך נאך נישט געפונען איין מאל אין די תורה, פונקט איין מאל אין די תורה, וואו די רבנים [rabbis] האבן געזאגט "אונז ווייסן נישט ווער עס איז גערעכט."

למה דארף מען געזעצן? די תורה'דיגע פונקציע פון הלכה

א נייע קושיא: פארוואס דארף מען כלל געזעצן?

די גרונט-פראגע

מגיד שיעור:

אקעי, אבער איך האב אן אנדערע פלאן. לאמיר פרעגן א קושיא [kushya: question]. לאמיר פרעגן א קושיא. דאס איז ווערי בעסיק קושיא אין דער תורה [Torah] אויף לאו [law]. רייט, טיפל עסק, דיסקארדזש. איך האב עס געוועזן דיסקארדזש. דער צעטל האט שוין גערעדט פון דער קושיא.

יעדע מאל, עס וואס זאל צוויי מענטשן וואס האבן א סוכסוך [sukhsukh: dispute]. אויב איינער איז א נארמאלער מענטש, א גלייכער מענטש, קען ענט דאך זען ווער עס איז גערעכט. אדער קען אפילו עס זאגן מיר א עצה טובה [eitzah tovah: good advice]. נאך א פשרה [p'sharah: compromise]. וועד ערדימאל.

איך נאך נישט נאך נישט די די חסידים מיט איינערן תורה? עס איז אמאל געוועזן איינערן תורה, וואס די רבנים האבן געזאגט, אונז ווייסט נישט ווער ס'איז גערעכט מיט קיין פשוט קוקן אין שולחן ערוך [Shulchan Arukh: code of Jewish law]. וואס איז געוועזן די בעיסט אויף א געוויסע תנאי [tna'i: condition] וואס איז דא?

וועד איז ווייל זיי דארפן זיך אידן די עקסדים, הויפפילע. פרעג דיך וואס זיי האלטן א מינוט, די דינגסט נאך מיט א שולחן ערוך. נאר פרעם, פרעג דיך אויב עס איז דא אמאל א קעיס וואס... לאמיר זאגן, מ'זאלט נישט געוועזן קיין א שולחן ערוך. ס'וואלט נישט געוואוסט וואס צו טון. ס'איז דא אזא זאך.

די רבי קען אלעמאל געפינען א וועג ארויס

מגיד שיעור:

למשל... איך פרעסט פון מעשיות וואס עס איז עכט שווער צו... א זאך גייט ארויף. א פראז פון א זאך גייט ארויף. א דו האסט נישט קיין איינונג וואס דארף דיך טון אין אזא קעיס. ס'איז צו געבן א דעפאלעט, אבער... דו קענסטו איר ברענגען די קאפט פון דעם האמד מארגן, און איר האבן... נאו איי דיעס וואס דו דאכטן.

פשרה [p'sharah: compromise] איז א נייע זאך. שער איז נאך א ביידער. אן איז די גרינגסטע זאטן פון די, וואס איז א שוואלטער רעגסטן

געהערן אין די וואך. לאמיר זאגן די וישוי 50-50 איז 30-70. וואס זאך ליגסטו?

אלעמאל א וועג וואס איז א בר דעת [bar da'as: person of understanding] איז גיין צו א רבי. און אנדערע ווערטער, איז נישטא קיין שמחה אויף שמושט מיט די קעסף אז א רבי קען נישט סעלבן, מען דארף נישט קיינמאל קיין רב.

וואס זאגט די לעצטע שוין היפיטעק, וואס סאיז גאנאר דאך פרייסט מיט די גאנעג. יא פליז... און איך קען נישט עמרת צו גיין צו גיין צו די עלטערע, אבער די אינגערע איז, און צו קען נישט מען פער עס. יא, און איך האב מירן שוין מען חידן צו זיין רבי.

וואס איך זאג, אדער צו די טראסטן נישט די רבי. אויב עס איז דא א רבי... א רבי crimes, וואס איז א ווי כספושטאגע די רבי – א רבי מיין איך נישט רבי – איך מיין א עכטע רבי, א רבי מיין איך זאגט איינעם וואס פארשטייט צו מענטש, און וואס די מענטשנער טראסטן אים, וואס זיי גיין צו סאוון זאגן אים די מעשה, ער זאגט עס זעט דארט אויס, ער מיינט נישט נאר מיט א קלארע הוכחה [hokhacha: proof], מ'קען מאכן א פשרה, אמאל א פשרה נוטה צו דעם, אמאל נוטה צו יענעם, ער קען אלעמאל, איך מיין אז עס איז נישטא קיין איין קעיס, ווי עס איז נישטא קיין וועג ארויס, מ'דארף שטארק קוקן אין שולחן ערוך.

צוויי פאראלעלן: טרייבעל קולטור און דזשורי סיסטעם

מגיד שיעור:

ביי דע ועי [by the way], די טרייבעל קולטור [tribal culture] וואס מיר דארפן בויט זיך רעדן, און עס איז נישטא קיין לאו [law] און מ'איז אין סאום טרייבס [some tribes]. עס האט א לידער [leader] נישט קיין שום לאו וואס עקזיסטירט שוין צוויי טויזנט יאר. מען האט געוואוסט אז מיר דער לידער, ער זאל זיך מיר וואס פאראייניגן מיט די מענטשן.

סאו דאס פרעגט, אן די איינער עדות וואס דאס דאסט איז א גאנג אז א אימער איז באלד זאגן אז א איבער איז געהייסן אים, דאס איז געזעצט געוואן א געהייסן אים, ס'האט נישט קיין הייסן אים, עקזעקטלי!

אין אמעריקע טוט מען דאס בעיסיקלי [basically], עס הייסט א דזשורי [jury], דו ווייסט? די דזשורי איז נאט סופאזד [not supposed] צו דעסיידן [decide] די לאו, בעיסיקלי דאס, נעם דריי נארמאלע מענטשן און פרעג זיי, דו טאטש א דזשורי, רייט?

נעם דריי נארמאלע מענטשן, ס'איז נישטא קיין שום קעיס וואס מ'קען נישט פרעגן דריי נארמאלע מענטשן און זיי זאלן זאגן וואס ס'איז דער גאנג, נישט זאגן א געזעץ, נאר וואס איז דא היינט פאר יעדן קעיס איז דא היינט. ס'איז דאך נישט געוואן אזא זאך. סאו...

דיגרעסיע: קופאן קאוד

מגיד שיעור:

אה, ער זאגט אז די קאוד איז K-E-R-E-M. קעי-אי-אר-אי-עם. עניוועיס [anyways], קענסט טרייען. סאו, אויב דאס גריסט נישט, וועט מען זיך אויספארן א צווייטע מאל. ווען די קריאי קאוד ארער... ווען די קערערס זענען נישט ליגעל [legal], וויבאלד ווי די דראכט טרייערס? יא, ליגעל? נישט ליגעל? איך האב נישט קיין אנונג צו א פרעזידענט האט רעכט צו נישט. סאו... איין מינוט. דו האסט א לאו? דו האסט א הוה אמינא [havah amina: initial assumption] לאו. אקעי, לאמיר נישט...

דער אמתער טעם פון געזעצן: שוץ פאר די שוואכע

די הויפט-טענה

מגיד שיעור:

דאס איז מיין פוינט. ניין, פונקט פארקערט. קודם כל [kodem kol: first of all] דארט איז דא א סכסוך צווישן מענטשן. סתם א סכסוך וואס דארט מוז א געזעץ זיין. עס איז נאך א נושא [noyse: topic], אויב עס איז דא א סכסוך צווישן מענטשן. איך רעד נישט יעצט פון וואס זאל זיין דער געזעץ. נאך א זאך, חוץ פון דעם, דארט אויך קען מען סאלווען דעם פראבלעם.

זאג נישט אז מען קען נישט. מיינסט טאקע דער רבי ווייסט נישט? דער רבי ווייסט. דער רבי קען נישט קיין עצה אויף די ערד? ער דארף קוקן דעם... מיינסט טאקע די סופרים קאורט דארף קוקן די לאו? איך פארשטיי נישט. איך זאג דאך אויך וואס זיי האלטן אז עס וואלט געדארפט צו זיין. ניין, קוק אין די לאו. פארוואס נישט? אלא וואס? טעארעטיקלי, וואטעווער, דאס איז טעארעטיקלי אז די לאו קען מען נישט גיין דירעקט.

סאוי, איין פלאן איז אזוי קלאר. זאגסטו ערשט, אז איך האב עס אייביג געהאלטן אזוי? זע, איך גיי דיר זאגן אן אינטערעסאנטע זאך. איך וויל נאר מסביר זיין [mesbir zayn: explain] עפעס, איך האב עכט א נקודה [nekudah: point].

די אמתע פונקציע פון הלכה

מגיד שיעור:

דאס איז אז עס איז דא א תורה... מען דארף זייער שטארק הערן וועגן די שאלה, וואס איז א פראבלעם וואס האלט דאס אז עס איז דא געזעצן? עס איז נישט קלאר בכלל [bikhlal: at all] אז די ריזן פארוואס עס איז דא אין די תורה הלכות [halakhot: laws] איז צו סאלווען אזא פראבלעם. בכלל, עס קען זיין א מחלוקת [makhlokes: dispute] וועגן דעם. אבער לאמיר זאגן אז עס איז געקומען צו סאלווען אזא פראבלעם. קען מען דארף מען זאגן אזא זאך.

ווי מיר האבן שוין געזאגט דאס צוויי וואכן צוריק ביי די שיעור אויף מסכת [masekhet: tractate]... דער געזעץ איז נאר דא! די איינציגסטע ריזן פארוואס דער געזעץ איז דא! ווייסט פארוואס עס איז דא?

לאמיר זאגן, אז ווען דער ארימאן [oriman: poor man] האט א סכסוך מיט דעם שיינעם איד פון שטאט, און דער יושר [yosher: fairness] זאגט אז דער שיינער איד איז גערעכט. דו ווייסט פארוואס? אזא מענטש! ער האלט חזקה [khazakah: supports] דער ארימאן. יא, ער האט נישט געצאלט אויף דיין רענט, דיין קליינע דראפט צו טון פאר אים, וואס גייט דיך אן? דו האסט נישט קיין נפקא מינה [nafka minah: practical difference] צו קריגן זיך מיט אים. דער עלטערער פון די שבט [shevet: tribe] האט אויך נישט קיין נפקא מינה זיך צו קריגן מיט יענעם. אמת?

לא תכירו פנים במשפט — דאס ארבעט נאר מיט געזעצן

מגיד שיעור:

סאוי, אין אזא קעיס, איז דא ריכטיג דא א וועג ארויס, דא א פסק [psak: ruling], דא א נארמאלע וועג וואס יעדער נארמאלער מענטש גייט פסק'ענען, און יענער נארמאלער וועג גייט אפטון דעם ארימאן. ער גייט יעדע מאל פארלירן. מען גייט מכיר זיין פנים המשפט [makhir zayn panim ba-mishpat: show favoritism in judgment]. הכרת פנים [hakarat panim: favoritism] איז א גרויסע מדריגה [madreigah: level], א גרויסע ענין [inyan: matter]. דארף זיך זען א מענטש'ס פנים [panim: face], יא?

לא תכירו פנים במשפט [lo takiru panim ba-mishpat: do not show favoritism in judgment] קען נאר ארבעטן, אויב ביי געוויסע זאכן איז דא געזעצן. יעדער איינער ווייסט, אז אויב מען דינגט אן ארבעטער דארף מען אים צאלן. אפילו אויב דו ביסט דער רב פון שטאט, און דו האלטסט אויס די גאנצע שטאט. ממילא [memilah: consequently] יעדער איינער קומט זיך פאר דיר זיין היב ונאב [hiv v'nav: everything], אשת עובד, בני ווייסער, אלעס קומט זיך פאר דיר עניוועיס.

סאו ביסט א מלמד [melamed: teacher] אין חדר [cheder: religious school] און מען צאלט דיר נישט. וואס איז פון די סתם נעמען מלכות שמים [malkhut shamayim: kingdom of heaven], און

מען זאל מאכן מצוות [mitzvot: commandments], מען קען נישט חס ושלום [khas v'sholom: God forbid] אויפהערן צו לערנען, ווייל מען צאלט נישט. איז וואס א חילוק [khiluk: difference] אויב מען צאלט דיר נישט.

די מעשה פון דעם מלמד וואס מען צאלט נישט

מגיד שיעור:

אבער נאר אויף אזעלכע קעיסעס העלפט עס, דא א געזעץ, וואס עס שטייט נא פראבלעם, האסט נישט געוואלט צאלן דעם מלמד, וואס דו דארפסט פייערן א קאנטראקטער תחילה [t'khilah: first], און גייסט אים צאלן. האסט געוואן פארשריבן א דיעל, אז דו גייסט אים צאלן, וועסטו אים צאלן, אפילו פארפאלן נאך די אלע תירוצים [teirutzim: answers/excuses].

און דער בית דין [beis din: rabbinical court] גייט נישט אננעמען די אלע תורות וואס דו זאגסט אז קום אהער, אויב יעדער דארף לייען געלט צו צאלן דעם מלמד אין צייט, עט דע מאמענט גייען זיי באנקראט, נאכדעם וועט מען נישט זאגן חדר בכלל, קומט דאך אויס אז דער מלמד וויל אויך ער וועט אים ווילן נישט צאלן.

טרו סטאריס [true stories], עס זענען געווען א סאך דעם תורות האבן געזאגט עקזעקטלי די ארגומענט. און דו ווייסט ווער עס זאגט וועלכע בית דין נעמט אן די ארגומענט? דער וואס האלט זייער שטארק פון די יסוד [yesod: foundation] פון נבל ברשות התורה [naval birshut ha-Torah: a scoundrel within the permission of the Torah]. דער זאגט די מלמד איז א נבל ברשות התורה.

אבער עס איז גערעכט, חושן משפט'דיג [Choshen Mishpat'dik: according to monetary law]. אבער דאס איז נישט מענטשלעך. דו זעסט נישט אז דא זענען מענטשן עסקנים [askanim: activists/communal workers] וואס זיי מוטשן זיך. דו ווייסט אז עס איז מיט הערן, מיט נאר הערן אז אז דא האט די תורה וואס דער מוסד [mosad: institution] האט פארלוירן מיט די אלע גבירים [gevirim: wealthy people] הערן אויף צו געבן געלט. ער קוקט אים אן פאר א נבל אים. קיינער וויל נישט געבן קיין געלט פאר א גנב [ganav: thief]. נאר וועגן דעם.

א טרו סטארי

מגיד שיעור:

איך האב א טרו סטארי, איינער האט מיר פארציילט. ער האט געארבעט אין א מוסד, און ער האט גערופן דעם מוסד אין תורה [to-rah: to a din Torah/rabbinical court], אז ער צאלט אים נישט זיין געהאלט. און דער מוסד האט אים צוריקגערופן פון דעם תורה, אז ער מאכט זיין א שלעכטע נאמען, אז ער מאכט אים שאדן [shaden: damage]. און דער בית דין האט געמאכט א פשרה מיט אים, נישט צאלן, ער וועט זיין צופרידן, יעדער זאל זיין העפי.

תלמיד:

טרו סטארי?

מגיד שיעור:

יא.

תלמיד:

פשרה?

מגיד שיעור:

יא. דאס איז די איידיע פון נבל... איך זאג דיר א טרו סטארי. קען זיין, צום סוף איז יענער געגאנגען צו די קאורטס און באקומען זיין געלט, איך ווייס נישט. איך האב נישט דאס. נבל בלי רשות התורה [naval bli reshut ha-Torah: a scoundrel without the permission of the Torah].

ניין. דאס איז געבויט אויף די איידיע פון נבל ברשות התורה. דער הפסק [ha-psak: the ruling] איז געבויט אויף די איידיע פון נבל ברשות התורה. ביי אונז וואלט מען געזאגט אן עזל [ezel: donkey/stubborn person], א ליטוואק, א הארטיסט וואס זאגט "איך ווייס נישט קיין מעשיות". האסט געזאגט אז מען גייט צאלן, שטייט אין תורה אז מען דארף צאלן א פועל [po'el: worker], איך דארף צאלן. דו ביסט דער רבי, גיי דיך אן עקסקיוז, דאס איז א צווייטע פראבלעם. מען רעדט נישט פון דעם מארגן.

דעמאלטס וואלט ער געווארן א נבל ברשות התורה. וויבאלד מען גייט א חסידישע זאך, וויבאלד מען גייט חסידות [Chasidus], איז בערך א מוסר [mussar: ethics]. דאס איז איינער פון די נקודות וואס איך קען נישט ארויסברענגען, די בעל מוסר [ba'al mussar: ethicist] האלט זיך בעסער.

די הפיכה: דער בעל מוסר איז אפט דער גרעסערער רשע

די אמתע מציאות

מגיד שיעור:

לאמיר צוריקגיין צו די original argument. אונז דא זענען אלע לכאורה [le-kho'rah: apparently] נוטה צו די צד פונעם בעל מוסר, right? אה, די געזעץ מענטשן, די חושן משפט אידן, די line of the law ווי עס רופט זיך איז דא כף הדין [kaf ha-din: letter of the law] מענטשן, זענען אזעלכע שלעכטע מענטשן אביסל, זיי האלטן נישט רעכענען זיך מיט די מענטשליכקייט. אמאל דארף מענער אביסל צי... יא, ער איז טאקע גערעכט, ער איז טאקע נישט גערעכט.

Turns out אז על פי רוב [al pi rov: for the most part] יענער בעל מוסר וועט ער זיין א גרעסערע רשע [rasha: wicked person], ער איז מער אויף די זייט פון power אדער פון די אויסנוצערס ווי דער גראדער מעכל, ווי דער ליטוואק.

די פונקציע פון געזעץ: שוץ פון די "גוטע מענטשן"

מגיד שיעור:

אין אנדערע ווערטער, די געזעץ איז געקומען צו solve די פראבלעם פון דעם וואס עס איז דא די תורה פון נבל ברשות התורה. שטימט. זייער שיינע תורה. קומט דאך אויס אז חרמיצו בעלמיך [kharmeitzei be-alma: it's actually the opposite], קומט דאך אויס אז עס איז גארנישט אזוי simple צו זיין א גוטע מענטש וואס האלט אז ער איז בעסער פון געזעצן, די געזעצן זענען נישט גענוג. ס'קען גאר זיין אז די געזעצן זענען געקומען צו ראטעווען מענטשן פון די גוטע מענטשן.

חזון איש'ס ווערסיע פון דעם ארגומענט

חזון איש אויף מוסר און הלכה

מגיד שיעור:

יעצט, חזון איש [Chazon Ish: Rabbi Avraham Yeshayahu Karelitz] זאגט אביסל א ענליכע זאך. ער זאגט מוסר, יעצט דאס איז איינער פון די וועגן וואס מען קען ארויסברענגען די נקודה סתם פשוט צו גיין דירעקט קעגן די argument וואס מענטשן האבן אלעמאל צו זאגן אז ס'איז נישט גענוג צו גיין מיט די געזעץ, מען דארף אויך האבן מענטשליכקייט, right?

אבער חזון איש מאכט די argument אויף א זאך אויף א funny וועג. יא, חזון איש זאגט אזוי: וואס מען דארף מוסר'דיג טון איז דאס זעלבע ווי די הלכה [halakhah: Jewish law].

חזון איש'ס מעשה (אנהייב)

מגיד שיעור:

און ער לייגט אראפ א מעשה [ma'aseh: story]. יא, לאמיר אראפלייגן זיין מעשה. ס'איז זייער אינטערעסאנט ווייל איך האב רוב ימיי [rov yomai: most of my days] געטראכט אז נישט אין משל [mashal: parable]. ס'איז א הערה על הפשט [he'arah al ha-pshat: a note on the plain meaning], ס'איז א מעשה'לע סתם.

און מ'זאגט אז דאס איז געווען א מעשה שהיה [ma'aseh she-hayah: an actual incident], ס'איז געווען א מעשה שהיה, אין בני ברק איז געווען א ישיבה [yeshivah: Torah academy], און ס'איז נישט געווען אזא מורא'דיגע מצוינ'דיגע ישיבה, אבער ס'איז געווען א ישיבה, דארט האט געלערנט א בחור [bachur: young man]...

דער חזון איש'ס מעשה: א קעיס-שטודיע אין געזעץ קעגן מוסר

דער מעשה פון די צוויי ישיבות אין בני ברק

איך האב נישט דארט אזוי.

וואס מען דארף מוסר דיקטירן, איז דאס זעלבע ווי די הלכה, און ער לייגט אראפ א מעשה. יא, לאמיר אראפלייגן זיין מעשה.

עס איז זייער אינטערעסאנט, ווייל איך האב מיר ביז היינט וועלכע טראכט דארט נישט, אז דער משל איז א ריכטיגע הפך, עס איז א מעשה ליסטע [א דאקומענטירטע געשעעניש].

און מען זאגט, אז דאס איז געווען א מעשה אין בני ברק, און בני ברק איז געווען א ישיבה. און עס איז נישט געווען אזא מורא'דיגער מיט זיך צו ישיבה, אבער עס איז געווען א ישיבה. דארט עס האט ארבעט בעל מוסר [א מענטש וואס איז געווידמעט צו מוסר-לימוד].

איך פארשטיי אז בעל מוסר קען נישט מאכן אזעלכע גוטע ישיבות.

עס איז געקומען א צווייטע ישיבה, עס געעפענט אויף די ישיבה אין די זעלבע געגנט, א גרויסע ישיבה. דער רוב עולם זענען געגאנגען צו די נייע ישיבה.

דארט איז געווען שוואכערע צדיקים, נישט אזעלכע גרויסע צדיקים. אבער וואס עס האט זיין געווען פעסט ארץ די דזשאב מאכן א ישיבה — ער האט געווען מער גלאנץ, ער איז געווען נייע, די עולם איז געגאנגען דארט.

מ'נוצט עס ווען געשינע פלמיגע, די ישיבה איז נישט פון מיטער געגאנגען היוכער, גוט. עס איז געווען ווייניגער תלמידים אין די ערשטע ישיבה.

די הלכה'דיגע קלאגע צום חזון איש

עס איז געקומען אין די תורה צו דער חזון איש, אדער איך מיין אז עס איז געקומען צום חזון איש מיט טענות, אז יענער עפענט א ישיבה, ער איז יורד לאומנות חבירו [ער גייט אראפ צו די פרנסה פון זיין חבר].

אויב חזון איש'ס פסק, וואס הייסט?

עס איז דא א גמרא [Gemara: Talmudic discussion], דא א שולחן ערוך [Shulchan Aruch: Code of Jewish Law], שטייט אין רמב"ם [Rambam: Maimonides], שטייט אלע פוסקים [halachic authorities], נישט קיין מחלוקת אויף דעם.

עס איז יא דא, מען פירט דאס אויך דא א צער אמאל וואס זאגט עפעס. אבער איז שולחן ערוך, שטייט אין די ריף וואסער, שטייט אין די גמרא, דארף כפאלה פאר מביידער, ברענגט דא די מנהל מקום [the custom of the place], און עס שטייט.

און זיי האבן געלערנט אויך דעם רמב"ם הלכות תלמוד תורה [Laws of Torah Study] די לעצטע וואך די הלכה. שטייט געבריקט איז שולחן ערוך, אז אויף מלמד [Torah teacher] האט מער נישט דא קיין דין.

אפילו אויף אנדערע פרנסות טאר מען נישט, אין די זעלבע חצר [courtyard], וואסערוועך דער יעדער איז. א מלמד קען נישט זאגן, שטייט הלכות תלמוד תורה, די כינוס תפון תורה וחכמה [the gathering/competition of Torah and wisdom], מען קען נישט האבן קיין טענות, יענער מאכט א בעסערע חדר.

לא פראבלעם, אדער ארבעט, שלאג זיך מיט אים, מאך קיין פארטישן, אזוי שטייט אין די גמרא.

אזוי האט ער נישט זאגט, פאר דעם איד וואס עס איז געקומען האבן טענות, ער זאגט, יענער איז גערעכט, די תורה זאגט אז ער מעג, איך קען נישט רענען מיט די תורה, איך קען דיך נישט העלפן.

די מענטשליכע ווידערשפרוך

האט יענער געזאגט, פאר דיך איז נישט, יא, אבער עס איז מענטשליך, ער איז נישט געווען מורא'דיגע ווייז אויף דעם צוזאמענדיג.

וואס ער האט געזאגט, אז ס'גייט מיט די תורה איז נישט מענטשליך, יענער האט אפילו געמאכט א טענה, ער האט געזאגט אזוי, ווארום שטייט דאס אין די גמרא, ווארום ער'ס גערעכט יענער, ווייל די גמרא זאגט ס'ווערט בעסער מיט ביידע זאלן קאמפיטן, ס'איז צום סוף פארציילט די אויסקומען די בעסטע קאמפעטישן קען העלפן קענען סוף טאג באכאפן.

ער האט געזאגט, לאמיר צווישן מיך און דיך, יענע ישיבה איז בעסער, נישט בעסער, ס'איז סתם א נייעס, ס'איז מער פריש, ס'האט א שענערע בילדינג, דער עולם גייט דארט, איז דאס מיין די גמרא?

מען קען מאכן אזא חילוק [distinction], ס'איז נישט א שלעכטע חילוק. ס'איז טאקע אזוי געטון, אזוי שטייט דא, איך זע פון מתוכה של תורה אז מען האט אזוי געטון, ס'איז געטון געווארן, מען קען שרייבן מיט יושר [fairness] אויף א בילדינג פון א ישיבה.

און בכלל, לאמיר נישט זאגן אז מען מעג, ס'איז א מצוה. לעט'ס בי ריעל, ס'איז א מצוה. יא, ס'איז א מצוה. אזוי שטייט אין די גמרא, און דו ווייסט אז ס'איז א מצוה. אזוי די תורה זאל ער פארדינען דערפון.

אבער יענער איז נישט גאנץ געווען. איך ווייס דאך אליין ס'איז גערעכט דא. איך ווייס דאך אליין ס'איז גערעכט. יעדע מאל וואס דא יענער האט א ישיבה ס'איז א מצוה צו גיין דארט מאכן די ישיבה. ווייל ס'שטייט אז מען מעג... מען דארף... ס'שטייט אז מען דארף... ס'שטייט אז מען מעג, קען נישט האבן קיין טענות. אקעי.

סאו, ס'קען נישט זיין אז איינער איז אביסל א עולה מענטש, ער זאגט איך וויל נישט באגיין יענעם. ס'קען נישט זיין.

לאמיר זאגן מיט די תנא ורבנן [Tannaim and Rabbis] אין די גמרא האט דאך באקומען געהאלט. ס'קען זיין ס'איז אנדערש דאס לערנען וואס מען האט פלעין געלערנט. לאמיר זאגן תנא ורבנן אין די גמרא האט דאך באקומען געהאלט.

די שאלה איז אויב מען רעדט פון אן אנדערע מענטש וואס קען דאס. די גמרא זאגט אז מען האט דאך באקומען געהאלט, אזוי ווי די שאלה איז מען דארף דאס טון. וואס ווילסטו זאגן? נו? נאכדעם קען דאס שוין טון וואס ער וויל, זאל ער זיך נישט צוריקהאלטן פון דעם. ער האט פראקטיצירט פון דעם צו זיין זיכער.

דער חזון איש'ס ווייטערדיגע פסק: דער נרדף

אקעי, סאו דא איז א ביסל מער א קאמפליקייטעד קעיס. דער אמת איז אז ס'איז מער קאמפליקייטעד. דער אמת איז אז ס'איז נישט קלאר וואס די הלכה איז אויך נישט. אזוי מיין איך. איך בין נישט אזוי זיכער וואס די הלכה איז.

איך בין נישט אזוי זיכער וואס די הלכה איז. איך בין נישט מסכים מיט... דער חזון איש גייט אפילו ווייטער און ער זאגט אזוי... א מינוט, א מינוט. זייטן, ניין, איך האב... דער חזון איש זאגט אזוי... ער גייט אפילו ווייטער און ער זאגט, אז די נרדפים [the persecuted]... זיי נרדפים, אמת, דער אלטער ישיבה... עס איז דא געווען אין די באקש שטאט א נרדף, א נרדף מעג טון וואס ער וויל, אמת, ער איז דאך א נרדף.

די נרדף איז דער אלטער ישיבה? יא. אבער דער נרדף פסק'נט אזוי? ער פארציילט א מעשה שוין. ער פסק'נט יא, ער רעדט זיך פון דעם מעשה, ער

האט אים געפסק'נט. למעשה [in practice], וויפיל עס איז געווען א גאנצע יאר אזוי פסק'נט האט ער געלאזט.

אבער ער זאגט אזוי, דער נרדף, דער חזון איש נרדף. יעצט מאכט ער א קול רעש [public uproar] אין דער שטאט, אז דער נייער איז א רשע [wicked person], און ער זאגט לשון הרע [slander] אויף אים, און ער פרובירט צו עורר זיין חומרות [stir up trouble], דער חזון איש נרדף נעבעך.

דער עולם זאגט, נו, א נרדף איז גערעכט. זאגט דער חזון איש אז נישט, אויב, אבער זאגט דער חזון איש אז נישט, אויב ווילסטו זיין גערעכט נאך דעם, אויב ס'איז נאר געשטאנען פארקערט, אז דו ביסט אזוי אנדערע ווערטער, אויב איז אזוי ווי, יורד לאומנות חבירו, יורד לאומנות חבירו, ער מעג אים רודפ'ן [pursue him], ער איז גערעכט, ער זאל טון וואס ער קען, ער זאל צוריק צודרייען די הענדל, ער זאל טון וואס ער קען צו רודפ'ן יענעם, זאגן לשון הרע אויף אים, מאכן מענטשן צושטערן זיינע קינדער'ס שידוכים [marriage matches], ער שטייט אין גמרא ער מעג דאס טון, יא?

אויב איינער איז צעקריגט מיט איינעם, און יענער איז גערעכט, יא, עס זעט מען, ער האט רעכט, ער האט רעכט, פשוט ער... ער זאל טון לעצמו, ער מעג טון וואס ער וויל, וואס ער האט צו טון, דאס זאל ער טון. אבער ער זאל נישט גיין זאל ער מאכן א הכרעה פראגמאטיש, עס לוינט זיך, אבער ער מעג, ער איז נישט קיין רשע דערפאר, ער איז א צדיק, ער איז עומד על הצדק [standing on justice].

אויב ס'שטייט נישט אין שולחן ערוך אז ער מעג נישט, ביז עס איז סתם א כפל מספל לשון הרע, סתם א בעל מחלוקת [instigator of conflict], סתם א בעל רכילות [gossip-monger], סתם א שלעכטער וואס צושטערט יענעם די שידוכים, וכולי וכולי.

די לעקטשורער'ס אנאליז: וואו דער חזון איש האט געהאט רעכט און וואו נישט

אזוי זאגט דער חזון איש אז נישט, קומט אויס מיט'ן חזון איש נישט, אז וועט מען מחליט זיין ווער עס איז דא ביסט א גוטער מענטש, ס'איז נישטא קיין וועג מחליט צו זיין ווער עס איז א גוטער, דא איז ער יעצט.

יעצט, איך מיין אז מ'קען זיך סאך פארוואס ס'איז פאקטיש אזוי, איך האלט אז די צוויי אידן קענען יא גיין דעם תורה, און די רבנים קענען יא פאסקענען על פי שולחן ערוך ווער עס איז גערעכט.

מ'שטייט אזוי זיכער, ווייל עס שטייט א גמרא? מ'קען יעדע זאך פאר יעדע גמרא דא פאסקענען מיט חילוקים און מ'קען טרעפן געגוג חילוקים אויב מ'וויל שטארק, מ'קען זאגן אז עס איז גערעכט דאך, אז נישט אז דאס איז ריכטיג, ווייל דער חזון איש קוקט עס אן אז דאס זאל אזוי אזוי איז מסביר די הלכה.

אז די הלכה האט דאך שוין געזאגט עס נישט אזוי, ווען עס האט געשריבן די הלכה, עס לייגט עס אפילו אזוי אזוי עס איז נישט קיין מאמין אין די הלכה. קודם, מיט מאמין מיינע איך דעמאלטס נישט ערנסט, אבער באמת אמונה [faith].

דו מיינסט, עס האט געזאגט ווי דער בעל מוסר, ער איז אזא מין אפיקורס [heretic] פאר א מענטש, ער זאגט, איך האב געכאפט ווען ס'קומט א צווייטע ישיבה אין מיין געגנט, דאס איז ממש די מעשה וואס די גמרא רעדט, let's assume, לאמיר זאגן אז פאר אנדערע וואלט דאס נישט געווען קיין נייע בילדינג. לאמיר עס זאגן אין די אלטע בילדינג, אקעי? לאמיר ארויסצונעמען די פרטים וואס מאכן אפשר א חילוק.

און דו מיינסט נעבעך אז די גמרא האט נישט געוויסט אז ווען ס'איז דא א נייע מלמד? געוויינטליך קומען די מענטשן צום נייע מלמד, אפילו ווען ער איז נישט ממש בעסער, סתם ווייל זיי מיינען אז ער איז בעסער געמאכט, ער איז ניי, מ'ווייסט נאך נישט זיינע חסרונות [flaws].

און דו מיינסט אז דאס איז גורם [causes] אז דער אלטע מלמד זאל נעבעך נישט האבן קיין שלום בית [domestic peace], ווייל דער האט שוין נישט קיין פרנסה, און ס'מאכט אסאך מער, יענער האט דאס געזאגט? יא, ער איז גערעכט, אבער וועגן דעם זאל איך נישט האבן קיין שלום בית, און מיין דעם זאל די גאנצע שטיב צופאלן, וועגן פאלן דו ביסט גערעכט פון שולחן ערוך? עס איז נישט קיין יושר.

אה, דו מיינסט טאקע אז ווען די הלכה איז געשריבן געווארן האט ער נישט געכאפט די אלע זאכן, ער האט נישט געגועמען אין באטראכט די reality, וואס דער פוסק הלכה פשוט עס איז פארגעסן וועגן דעם, וואס איינער וואס איז בלינד האט נישט געזען די reality, און פאר דעם האט ער עס נישט געזען אליין, דארפסט עס כאפן. פון דעם האט דער שולחן ערוך גערעדט.

א ברייתא [Baraita: early Talmudic teaching], די ברייתא וואס שטייט אין דער גמרא אז מלמד תינוקות [teacher of children] וואס האט נישט קיין טענה אויף יורד לאומנות חבירו, האט גערעדט פון דעם וואס האט געזאגט אז אמת, ווען איינער קומט נעמען יענעמ'ס פרנסה ס'איז זייער א שרעקליכע זאך, עס קלאר אז ס'איז א שרעקליכע זאך, מ'זעהט פון די סוגיות [Talmudic discussions] ס'איז זייער א שרעקליכע זאך, ס'איז נישט קיין גזל [theft], ס'איז א פראבלעמאטישע זאך, מ'קען נישט זאגן אז ס'איז א גזילה, ס'איז אבער א שרעקליכע זאך צו טון אזא זאך.

און כל זה [and all this], די מעלה [virtue] אז די תורה דארף ארויסגיין פאר אונז וויילן אז זיין תורה זאל זיין קאמפעטישאן, אויף מילך און ברויט האלט נישט די גמרא אז ס'זאל זיין קאמפעטישאן, אמווייניגסטנס נישט אין דעם געגנט, דארט וואו די הלכה איז פונקטליך, אונז האלטן נישט, אפילו עס איז דא א בעסערע מילך, ס'גייט נישט, בעסערע מילך לוינט זיך נישט פאר פרנסה פון א איד, אבער א בעסערע תורה לוינט זיך יא, און ס'לוינט זיך פארקערט.

דער ערשטער וואס ער האט געשריבן צוריק פשקווילן [posters/broadsides], דער לוינט זיך אויך. ס'הייסט דא צוויי מענטשן וואס שרייבן פשקווילן איינער אויפן צווייטן. איינער ס'פשקווילן זענען תורה'דיג, און דער אנדערער איז אן אפיקורס. און יענער קומט דאך מיט א טענה אז די תורה האט נישט געכאפט, אזוי זעט עס אויס די ריעליטי.

די מעטאדאלאגישע פוינט: הלכה און קעיס-ביי-קעיס באטראכטונג

סאו וואס זאגט ער? וואס מען קען זיך דינגען אין די פרטי הלכה, איך מיין עס נישט אזוי סימפל. אבער איך מיין אז וואס איז וויכטיג דא איז צו כאפן, וואס ער ברענגט ארויס דער חזון איש, take out די ווארט הלכה I think, דאס איז וואו איך בין מחלק פונעם חזון איש. הער אויס.

און דאס וואס איך זאג, אז דער חזון איש האט געזאגט א גאר אן אמת'דיגע פוינט, די פוינט וואס איך האב געמאכט לעצטע וואך צוויי וואכן צוריק, אבער נעבעך האט ער נישט געהאט קיין וועג עס צו זאגן נאר זאגן "שטייט נישט אין הלכה".

און מ'האט אים דאס געפרעגט "וואס הייסט דו זאגסט אנדערש ווי די הלכה?" ווייל ער רעדט דאך אויך אין די הלכה קען מען מסביר זיין אז די הלכה רעדט... ביי די ווערי, דאס איז וואס איך זאג יעצט, אז די הלכה האט נישט גערעדט פון דעם קעיס. זיי האבן אים אויסגעפרעגט. און די גאנצע תורה לערנט זיך אזוי די הלכה.

די גמרא שטייט כללים [general principles], שטייט נישט אז דער כלל זאל חל זיין יעדער פרט יעדע מאל. ס'קען טאקע זיין אז די גמרא רעדט אין אן אופן וואס יענער האט עניוועיס אן אנדערע צווייטע פרנסה. אדער די האסט עס גוט געזאגט. אפשר די גמרא רעדט אין א... אפשר שטייט אין רמב"ם סתם מקומות וואס מען צאלט פאר דעם לאנד, עס זענען דא מקומות וואס מען צאלט נישט. אפשר דארט רעדט מען בכלל וואס מען צאלט נישט. אדער מען צאלט נישט געגוג, אלס צו מאכן אזא גרויסע נפקא מינה [practical difference]. עניוועיס, יעדער מלמד האט א צווייטע פרנסה.

ס'איז עפעס אזוי צו זאגן דער רשב"א [Rashba: Rabbi Shlomo ben Aderet] זאל זאגן, עס וועט דער חזון איש זאגן נאר פראמפט. שטייט אין רשב"א. ווען איך זאג דאס וואלט מען עס נישט געדארפט האבן. וואס עס מאכט סענס.

ס'איז דא אסאך הלכות, כמעט יעדער הלכה קען מען נישט פסק'ענען. ס'איז דא אזא פסק וואס ביי זיי שטייט אין די הלכה. וויאזוי ווייסטו אז די הלכה רעדט פון דעם קעיס? די הלכה שטייט טאקע אזא כלל, אזא נטיה [tendency]. ס'איז דא אזא אופן. אבער ווי איז חל דעם אופן? ס'איז חל נישט יעדער קעיס אין דער וועלט.

פיקוח נפש [life-threatening situation] אויך. איך מיין, יעדער דאקטער פסק'נט אלע מינוט. אמת, איין מינוט. זייער גוט. קען זיין, קען זיין, קען זיין מיט יענע פוינט וואס דו האסט דא געזאגט.

וואס איך וויל ארויסברענגען, אבער כ'מיין אז דאס איז נישט וועגן דעם, דאס איז א זייער א שוואכע פוינט. אויב דאס איז דער חזון איש'ס פוינט, איז עס אן אומראץ'ישע פוינט.

ער האט דאך געקענט לערנען, ער האט שוין געוואוסט אז מען קען אויף יעדע הלכה טרעפן פופציג וואס איז נישט אנגענומען, ער האט פיינט געהאט וואס גייט דא פאר.

רפערענצן צו ווייטערדיגע מקורות

ער איז אויך געווען אין דער היים, שפעטער ברענגט ער א תשובה [responsum] פון רבי יוסף שאול וואס ער רעדט אין אזא ענליכע קעיס, און ער האט געפאסט א שאלה, אן ענליכע שאלה.

שיעור על שמונה פרקים פרק ד' – המשך: ביקורת על החזון איש והמושג "גוטער מענטש"

ביקורת על הטיעון ההלכתי של החזון איש

המגיד שיעור:

וואס איך וויל דיר ארויסברענגען, אבער איך מיין וועגן דעם, דאס איז זייער א שוואכע פוינט. אויב דאס דאגט האט נישט א סופארט איז דאס זייער שוואך. ווייל עס קען לערנען דאס איז אויך אן... עס איז נישט געוויסט אז מיר קענען יעדע הלכה טרעפן פונעם סמ"ע [שולחן ערוך], וואס איז נישט א נגד, סתם געבוירן וואס עס גייט דא פאר.

איך מיין ארויסצוברענגען עפעס. ער האט אויך געוויסט דעם חק, אבער שפעטער ברענגט ער א תשובה פון די דברי שאול פון ר' יוסף שאול, וואס האט גערעדט אין אזא ענליכע קעיס, און ער האט געפאסט א שאלה, א ענליכע שאלה, און ער ווייסט אז דעי ווער שרייט איז נאר א הלכה, מען האט געדארפט פרעגן דעם שאול די שאלה, עס איז געקומען דארפנס א שאלה, מען האט געשריבן א תשובה, און נאכן תשובה איז געבליבן אזוי די הלכה.

דיון: צי האט דער חזון איש געפסקנ'ט?

תלמיד:

ער האט איר אויך געפסקנ'ט, נישט אליין אויך געפסקנ'ט, זייער גוט, איך האב נישט אליין אויך געפסקנ'ט צו קומען א שאלה, האט ער געפסקנ'ט?

המגיד שיעור:

ער האט געפסקנ'ט שאלה, גיין א רב.

תלמיד:

יא, יא יא, האט איך געוועו ר' חיים'ן.

המגיד שיעור:

ניין, ער האט געפסקנ'ט שאלה, אבער ער האט נישט געפסקנ'ט יעדע מאל די זעלבע. ער האט געפסקנ'ט לויט אזוי ווי דו זאגסט. ער האט זיך יא גענומען באטראכט, דאס איז די דזשאב פון א פוסק. ער האט גענומען באטראכט די קעיס אז מ'איז אנדערש וואס עס שטייט אין די גמרא און אזוי ווייטער.

וואו דער חזון איש איז גערעכט און וואו נישט

המגיד שיעור:

אבער איך מיין, און פון דעם מיין איך, און אויך, ער פארבעסערט איינעם דא, אז ער איז נישט גערעכט אויף די וועג וואס ער לייגט עס איז ער נישט גערעכט. זייער זאכן וואס ער איז נישט גערעכט איבער מען דארף נישט זאגן, די אמונה דעם אויבערשטן געבן די תורה. שטייט אין די תורה מען דארף עס אזוי טון. פארוואס? ווייל שטייט אין די תורה. ער לייגט עס אזוי אפ, זייער קלאר, איך מיין אז דאס איז ראנג.

ניין, עס זאל נישט זיין. מען שטייט נישט אין די תורה, און עס איז נישט קיין ריזן צו שטיין די תורה אזוי. אונז איז געגעבן געווארן טעם המצוות [טעמי המצוות: די סיבות פאר די מצוות]. אבער וואס מ'קען וואס ער איז גערעכט אינגאנצן, איז אזוי. ס'איז גערעכט אינגאנצן, און דא האט ער א חסרון פשוט, עס האט אים פשוט געפעלט די אוצרות צו זאגן אויף א נארמאלע וועג. דער נארמאלע וועג צו דאס זאגן איז צו זאגן אזוי.

וואס מיינט "א גוטער מענטש"?

המגיד שיעור:

וואס מיינט איר? ער זאגט אזוי. וואס מיינט א גוטער מענטש? ביי קומען דיר באמיסר [בעלי מוסר: די מוסר-באוועגונג], ער זאגט אזוי דארף זיין א גוטער מענטש, נישט גענוג צו זיין אקעי על פי הלכה, על פי די לא [די געזעץ]. מ'דארף זיין א גוטער מענטש. אקעי, פרעג איך דיר... א גוטער מענטש? אקעי, לאמיך צונעמען א ביסל דעם וואס טייטשט די ווארט גוטער מענטש, אקעי?

וואס מיינט א גוטער מענטש? וואס איז טייטש א גוטער מענטש? איך מיין זייער אסאך זאכן. לאמיר זאגן. אקעי. איינע פון די זאכן וואס ער מיינט איז... ער איז נישט בגיין א צווייטן, יא? ער איז נישט מזיק א צווייטן, ער גנב'עט נישט... ער נעמט נישט וואס איז נישט זייענס. לאמיר זאגן, יא? זייער גוט. דאס איז טייטש א גוטע מענטש.

די פראגע: ווער באשטימט וואס איז "נישט דיינס"?

המגיד שיעור:

אקעי, פרעג איך דיר. דאס איז דאך חושן משפט [Choshen Mishpat: די חלק פון שולחן ערוך וואס האנדלט מיט געלט-געזעצן]. און ווי הייבט זיך עס אן? וואס מיינט נישט דיינס? ווער איז מחליט [באשטימט]? די גוטסקייט פון דער מענטש קען מחליט זיין וואס איז נישט דיינס? וואס איז נישט בדין שלא לטוב [געגן די געזעץ], נאר די געזעץ קען עס מחליט זיין, נאר לפי די געזעץ.

נאר דער צווייטער איד קען דארטס מוחל זיין [מחילה געבן], דורך א צווייטער איד, אדער דער תקנות הקהל [קהילה-תקנות].

תלמיד:

איך ווייס דיר. לאמיר זאגן, איך האב נישט משפט אסאך פון תקנות הקהל.

המגיד שיעור:

די רבי ארן, די מענטשן וואס האבן געזעצט האבן געמאכט נישט אזוי די טובה איז א ציבור. די זעסט איז מחליט צו די ביזט א רעכט, רייט?

די הויפט-טענה: גוטסקייט איז תלוי אין די באשטימונג פון רעכט

המגיד שיעור:

א גוטער מענטש איז איינער וואס נעמט נישט וואס וואלט נישט זיין רעכט. אבער זיין גוטסקייט איז תלוי ס'משיבה צו די רעכט. די גוטסקייט איז נישט קיין זאך פאר עצמו. עס איז נישט קיין ווי ליגעט די מדות התשובה [מידות: כאראקטער-אייגנשאפטן].

די באמוסער [בעלי מוסר] מיינען, איך בין אזא איידלער. איך בין די רעד אלמאל אזוי שטיל. דאס מאכט נישט א גוטער מענטש. עס איז א גוטע מדה אפשר צו רעדן איידל, אפשר איז די אנדערע גוטע מדה. אבער די מדה וואס איז ניגעה צו נישט ג'המז'ענען [שאדן], איז די מדה עגזעקלי פון נישט נעמען א צווייטנס געלט.

מען דארף קענען חושן משפט

המגיד שיעור:

עס איז נישט מעגליך צו זיין אויסגייבן דעם מדה, נאר אויב דו קענסט זיך חושן משפט, אדער אויב דער פאלקסט וואס דער רב זאגט דיך — איך ווי שוין מיר דארפט קענען אליין — אויב דער רב זאגט, לאמיר נישט זאגן אז מ'קען טענה'ן, עס דאך דא א בית דין [געריכט], די רב האט געפאסט און ער האט נישט קיין טענות, אז דאס מיינט צו זיין א גוטע מענטש, ער האט מקבל [אנגענומען] די פסק פון די בית דין, פון די בעזיד [בית דין].

עס איז נישט דא קיין אנדערע וועג צו דעסייד ווער איז א גוטע מענטש. ס'איז דאך צוויי מענטש. ביידע זאגן וואס ווערט דאס איז א גוטע מענטש און זאל מאכן א חיות א בעסער די תורה.

די גרויסע מחלוקת: בעלי מוסר קעגן בעלי הלכה

המגיד שיעור:

עס איז א גוטע מענטש, דער חליכה נישט זאגט אז די הלכה דערסיידט, איך זאג אז נישט די הלכה דערסיידט, דער צווייטער מענטש דערסיידט, ס'איז נישט די ווארט הלכה, דארפסטו שוין אנקומען צו די ווארט הלכה, דער נישט לכאורה סאונט אז ווען ס'וואלט נישט געווען א תורה וואס מען גליבט אז ס'איז מלמען דארת סיני [מתן תורה מסיני: די געבונג פון די תורה ביי הר סיני], איך ווייס אז ס'איז נישט געארבעט, ער זאגט, ער רוב פרישט אזוי.

איך זאג אז עס ארבעט אפילו אן א תורה פון מלמד דער סיני. ווייל מידות איז תליפת וחצונות [תלוי בחיצוניות: אפהענגיק אויף אויסערליכע זאכן], נישט בקנימות [פנימיות: אינערליכקייט]. דער פנימות איז א ריעל טינג. און דא דארף מען זיין א גוטע מענטש ישער פון פנימות. אבער דער פנימות איז... מגביר... עס האט נישט געווען זען.

דער כינזער גוטער מענטש איז אויך נאר א גוטער מענטש. דאס דארף זיין א בוק, און לויט ס'דארף זיין א בוק איז נאך א נושא, האבן מען גערעדט אז מ'נוצרדיקס א תלבאות על מעלה [תלוי במעלה: אפהענגיק אויף דער מעלה], עס איז טו א בוק, אבער נישט קיין חילוק ס'איז יא דער אבער קארדס איז נישט א בוק, לאמיר זאג אז ס'איז טו א רב וואס עס דערסיידס, נישט קיין חילוק.

דער חילוק, די גוטסקייט פון דער גוטער מענטש איז נישט עפעס וואס בילאנגט צו אים. די בעלי מוסר זענען זייער עגאיסטיש, זיי מיינען זייער גוטסקייט פאר זיך אליין. איך בין דאך אזא... ס'איז א דבר פנימי [אינערליכע זאך], ס'איז א לאנגע שמועס, ס'איז נישט פאר דיר.

די בעלי מוסר זאגן: "קיום העולם על התורה" [די וועלט שטייט אויף די תורה], די בעלי הלכה זאגן: "קיום העולם על התורה", און דאס איז א ריזיגע מחלוקת.

ביקורת אויף "לפנים משורת הדין" און "מידת הוותרנות"

לפנים משורת הדין איז קאמפליצירט

המגיד שיעור:

נאכאמאל, דאס איז שוין א פראקטישע זאך, וואס איינער ווייסט שוין לכתחילה, אנדערע וועט לערנען... ניין, איך מיין אז... לאמיר צוריקגיין, איך מיין דא, לפנים משורת הדין [גיין ווייטער פון די געזעץ] איז נאר א גוטע זאך, דער רמב"ם, און איך מיין אז דער רמב"ם, לפנים משורת הדין איז א קאמפליצירטע זאך. דער רמב"ם אליינס מוטשעט זיך זייער שטארק דערמיט. איך מיין עס נוצט עס אויף א געוויסן וועג, וואס מען דארף לערנען פונעם ינ"פ [לפנים משורת הדין], פשוטע יונ'ס פארשטיין.

די פראבלעם: עס איז איינזייטיק

המגיד שיעור:

לאמיר פארשטיין, לפנים משורת הדין איז נישט פאר אזעלכע מענטשן וואס מיינען אז לפנים משורת הדין מיינט צו סאלוון אלע פראבלעמס. אלעמאל גיין לפנים משורת הדין. ס'איז נישט טרו, ס'איז וואנסיידעד, רייט? "יהא וותרן בממונו" [זיין א וותרן אין זיין געלט], "ושנתן פרוטה לחברו בממונו" [און געבן א פרוטה צו זיין חבר פון זיין געלט], דאס טייטש לפנים משורת הדין.

אלעמאל האט אן אנדערע זייט, ער האט פארלארן עפעס. ער האט נישט געקריגן. ער איז געווען א צדיק, ער האט נישט געקריגן. אבער דאס איז נישט יושר [גערעכט]. ס'ארבעט נאר איין זייט. עס האט נישט געמאכט די וועלט בעסער. אויב ביידע זייטן זאלן זיין לפנים משורת הדין, ווער בלייבט איבער מיט די פרוטה? קיינער נישט! ער האט געפונען אהיים זיין מוותר [געבן נאך]. זאגט די גאנצע זאך צו זיינע קינדער.

מידת הוותרנות — א געצייג אין די הענט פון נבלים

המגיד שיעור:

סאו דזשאסט טו בי קליער, איך האב סאך עקספיריענס מיט מוותר זיין. אין די ליטווישע האבן זיי דאס גערופן "מידת הוותרנות" [די מידה פון געבן נאך]. מידת הוותרנות איז נאך איינע פון די גרויסע טולס ביד הנבלים [געצייג אין די הענט פון שלעכטע מענטשן]. זיין א מוותר. שייגעץ, דו זיין א מוותר.

זיין א מוותר איז בכלל נאר א מידה וואס ארבעט ווען ס'איז נאר דא איינער וואס גייט עס טון. יא, ביי די קינדער זאלן זיי טאקע רעגולירן. רייט, זיין א מוותר. זיין א מוותר מיינט צו זאגן: "איך האב שוין נישט קיין כח, פליז, פאר ווייטער".

דיגרעסיע: א פערזענליכע ביישפיל פון קינדער

המגיד שיעור:

אקעי, ס'איז דזשאסט א ווארט, אגב, איך בין נישט... אז ער האט יעצט געזאגט, איך מוז עפעס מכריע זיין... איך ווייס נישט וואס מיינע קינדער האבן א טענה. יעדע וואך וואס מיינע קינדער האבן, דארף מען וויסן ווער ס'איז גערעכט. איך קען נישט וויסן ווער ס'איז גערעכט. איך בין אליינס פארנומען. איך וויל אז עס זאל זיין שטיל. און נישט נאר פאר מיין טובה, אויך פאר דיין טובה, אויך פאר זייער טובה, הער אויף צו פייטן!

א נפקא מינה פארן איד [פראקטישע אונטערשייד], ער האט מיר געגעבן קודם. אויב מען איז א גביר [רייכער מענטש], קען מען גרינגערהייט האבן צוויי קענדיס פאר יעדער איינער. אקעי, נאו פראבלעם. ווען מען האט נישט געגוג קענדי, דאס איז שוין א גרעסערע זאך וואס מען קען נישט.

זיין א וותרן איז נישט אלעמאל א גוטע מידה

המגיד שיעור:

אקעי, אבער סאו וואס וויל איך זאגן, סאמטיים ווען מענטשן זענען פעיק, זיין א מוותר, זיין א מוותר איז נישט קיין גוטע מידה, נישט אלעמאל. עס קען זיין פראקטיש, אבער ס'איז נישט קיין ברכה פאר יענעם, זיין א "כל דאלים גבר" [ווער עס איז שטארקער געווינט], זיין א מוותר אבער איידער דו האסט עס.

אבער דאס איז נישט מקלער, די פראקטישע דער דאסט, איז א ווערי סעלפיש מידה. עס איז ארבעט נאר איינס, איך ווייז עס איז גערעכט אויב יעדער זאל זיין א ווילע ווילט בעסער. כמעט סקים, ס'איז געווען די וועלט בעסער, אבער ס'איז נישט געווען, קיין אונטולעס קען מען נישט סאלן מיט דער כלל.

צוריק צום קעיס: די צוויי ישיבות

די אומפארמיידליכע קאנפליקט

המגיד שיעור:

אזוי לאמיר צוריקגיין צו דעי קעיס, ביי די קעיס איך וועל איר ארויסברענגען, זאג דא צוויי מענטשן וואס מ'קען נישט מחיים זיין שניים [מען קען נישט געבן לעבן פאר ביידע], אי אפשר לחיים שניים [עס איז אוממעגליך צו געבן לעבן פאר ביידע], וואס מ'קען, מאך א ישיבה אין א צווייטע שטאט, ער וויל דא א מענטשן פון דער שטאט וואס וועלן א בעסערע ישיבה אמת?

תלמיד:

לאז איך פארשטיין, היינט איך וויל נישט רעדן פון די אקטועלע אידיעס וואס איך קען ארײַנקרעדטשן דארט, איך מען שוין אפילו זיין דזאסטיפייד, אבער אפשר דא קיין שניים ביז נישט אמת, יא?

וואס זאגט די שולחן ערוך?

המגיד שיעור:

די איד, וואס זאגט אים? אסאך מאל דערעדן יענער זאגט, דו ביזסט א מיין ישיבה אויף מיין גאס? איך העלט איז א גרויסע וועלט, מאך א ישיבה דארט. יא, איך וויל לאז דעם מענטשן, וואס זאגט די שולחן ערוך? די שולחן ערוך איז דאך געוועגט פון די צווייטע זייט, דאס וואס איך האב נישט דערציילער טענה'ט. יא, די שולחן ערוך זאגט אז אויף דער גאס וויל דאך פון זיין די צוויי ישיבות. ווייט?

די מחלוקת וועגן "גאס" און "שטאט"

המגיד שיעור:

דער בחגב [בית חדש גדול?], היינט וואס די רבנים זאגן אז עס איז נישטא א זאך ווי א גאס, שיין איראו, איז א הלכה, פסק הלכה. עס איז דאך דא א גרויסע מחלוקת א פסק הלכה מ'זאל פרעגנגען פון די רבנים די הלכה למעשה [די פראקטישע הלכה]. אמאל זאג איך פארקערט פון דאס, איך וויל אלעמאל קומט אז יענער איז נישט גערעכנט, איך ווייס נישט. אבער עס איז דא א מחלוקת אין היינטיג, א רבנים איז אן אלטע מחלוקת מיט גדולי החלונים [גדולי הדורות: די גרויסע רבנים פון די דורות] שום.

עס איז דא אזא זאך א איר וואס איז א ווירטשועל שטאט, רייט? אזוי איך סיב דאס באבא [בבא בתרא], סאו זיי האבן א דין שטאט אין מנהגי קהילה [קהילה-מנהגים] וכו'. ווייל שטאט עס איז דא א יעדע זייער וואוינט אין א גוויסע געגנט, יעדע איינער וואס צאלט מעמבערשיפט אין א געוויסע שיקטע כינדער פירט זיך אין געוויסע מנהגים וכו', רייט? שטימט?

די הלכה: מען מעג עפענען א צווייטע ישיבה

המגיד שיעור:

סאו יעצט, האבן זיך יעצט געלערנט אז אין איין שטאט אדער אין איין חצה [חצר: הויף] איז דא א דין, אז מען מעג מאכן נאך א בית המדרש, אייל תלמיד תורה [תלמוד תורה: א חדר] און נאך א ישיבה, יעצט יענער זאגן מוז דאפקא גיין אין מיין חצה, גיין אין צווייטן חצה, דארט איז דא אן אנדערע קינדער, מ'קען אפילו שיפל שיקן די קינדער פון דא דארט, דער חגאוף [שולחן ערוך?] שטייט אז מיר זאלן נישט שיקן די קינדער אין א צווייטע פלאץ, אבער אויב עס איז נישט ווייט, אויב עס איז נישט מסוכן [געפערליך], מען מעג, אקעי.

די תורה'ס אינטערעס: קאנקורענץ איז גוט

המגיד שיעור:

וואס זאגט ער? ניין, וואס זאגט דיך תורה? תורה זאל אויף זיין זייטע? תורה זאגט ניין, איך וויל אז אין דעים גייסן זיין צוויי חדרס. פארוואס? ווייל דער מענטשן וועט דער גייסן, לאמיר אין א טשויס, סמילא, די ביידע חדרס דארפן זיין בעסער, אמת? די פשט איז, אין דער הלכה שטייט אז איך מעג, און איך האב א ענין עס לעפן נאך א באבוב חדר.

איך דארף רעדן מיט דער תורה, וואס דער שלאגן זיך אלעמאל אויף די נעמענס, לכאורה אויב עס זאלט א ישיבה, עס איז קעגן די הלכה. ווייל דאס איז א שטאט, אמת? ס'איז דיין גאנצע תורה איז געבויט אז דאס איז א שטאט, אמת? אויב דאס איז א שטאט, שטייט אין דער תורה.

דיגרעסיע: חסידישע קהילות און ישיבות

המגיד שיעור:

ווייל וואס? איי צו זאגן, גיי נישט אין באבוב [Bobov: א חסידישע קהילה], גיי אין קאלין [Kalin: אן אנדערע חסידישע קהילה]. איך וויל נישט אז די קאלין חסידים זאלן א גוטיש. איך וויל די באבוב חסידים זאלן א גוטער ישיבה. איך מיר זיך זיין אז איך מעג האבן מיין רעכט צו עפענען באבא פאר א ישיבה.

ניין, אויב דער רבי האלט אזא אזא טיש לערנט אויס אידישקייט, מעג מען זיין א רבי אין פירן טיש. סעים טינג, רייט? איי, דער רבי לאנט דעם טיש פון גאון אויס אידישקייט. אקעי, אז וואס וואכסט זיך נאר. וואן אויף די טו. עניוועי, דיס איז טעם כדי צו זאגן אביסל פאליטיק.

מיר עורר זיין איז א צימער. איך מיין ערנצט, אבער די פארשטיינסט איך זאגן, וואס איך וויל ארויסברענגען דא, איז אז אונז זענען זייער צוגעוואוינען צו מיינען אז איך האב א וועג ארויס פון יעדע קאנפליקט.

די הויפט-לערנונג: די תורה לייזט נישט אויס קאנפליקטן — זי פסק'נט זיי

המגיד שיעור:

אז מיר גייען אפשר לוקאים שניים [מקיים שניהם: מקיים זיין ביידע]. טו שלט זיין מפאציג 45' [בבא בתרא מ"ה]. ניין, איך וויל זיין בבלי 45', דאס האסט נישט געציילט דער קאנפליקט! האסט ער ארויסגעלאפן אינעם, נאפלאן קענע זען עס גערעכט, אפילו דער תורה זאגט אז אז עס זאלן עס פארגען! און דער תורה האט עס געזעציילט פון דער תורה, און אז עס זאלן דארף מיר דארף פאלגן דער תורה.

אבער איך זאל נאר, האסטו איש געסיילט די קאנפליקט, עס האט נישט געמאכט שדעם [שלום], האסט געגומען אינעם צייט, עס האט זיך דארט אזא סאך קעיסעס, האט מען בעפרייט דא וואס איז דא א נגיעה [אינטערעס], דער אינטערעסט פון די צווייטע זייט איז נישט נאר פון דעי מענטשן דארט ביים א ישיבה, דאס איז דאך דערציילט.

די תורה'ס פערספעקטיוו: ביידע זייטן זענען באטראכט

המגיד שיעור:

אויב עס הייבט די תורה אזוי זענען צוויי מענטשן, עס זענען קיין אנטענד, ער איז געוועזן קודם, אזוי עס זאל זיין די ישיבה. דער זאגט דא דער תורה אויף די צווייטע זייט, דער תורה זאגט, איך האב אויך די אינטערעסט אלס זיין צוויי ישיבות, דאס איז מיין אינטערעס, צוויי ישיבות אויף יעדעי גאס.

ס'ציילט דאך די משהו פון ישיבה, וואס עס דארט וועון עס איז צוויי שיטן [שיטות: מעטאדן] זאלן זילבער יעסער פון פארפישניץ, מענטשן איז אויף נישט... די גמרא רעכט פון א מלמד הנוקת [מלמד תינוקות: קינדער-לערער], איז די מנהג נישט געוועזן צו פארקן.

תלמיד:

יא יא, נא, מענטשן...

המגיד שיעור:

אין אייגענט עס איז נישט געווען. היינט איז דאס אייער אזא מענטשן. א מאל ווי, א מאל ווי איז א כילה יעקווואריש [קנאת סופרים תרבה חכמה: קנאה צווישן געלערנטע ברענגט צו מער חכמה]. די גמרא.

תלמיד:

יא, נא.

די פראקטישע אפליקאציע

המגיד שיעור:

אבער די כנושי'ס קעיס איז אויכעט. נאכאמאל, מען רעדט דאך ס'איז געווען א געוויסע... אבער עס איז גערעכט נישט פיזיש. עס איז געווען א געוויסע חבורה בחורים [גרופע בחורים], וואס געהערט צו דעי און געהערט וויניגער צו דעי קרייז, איך ווייס נישט וואס.

עס איז געזאגט א קרייז, באט אלעמאל דא אזא סארט זאך, עס איז גערעכט אז מ'קען פאָרן ביי א ישיבה. אפילו דעמאלטס א ישיבה וועט ווערן ברוגז [בעזער], רייט? נאר וויאזוי ס'ארבעט דעס וואס... עניוועיס, אבער איך וויל דאך אפשרייבן פאָרן ביי א ישיבה.

די חזון איש'ס פרעימווארק: הלכה אלס דער אינהאלט פון מוסר

די ישיבה קעיס: עס איז נישט דא קיין וועג אז יעדער זאל זיין העפי

מגיד שיעור:

די גמרא... אבער די חזון איש'ס קעיס איז אויך נאכאמאל, מ'רעדט דאך ס'איז געווען א געוויסע חבורה בחורים וואס ס'געהערט צו די אדער צו די קרייז, איך ווייס נישט פונקטליך א קרייז, אבער אלעמאל דא אזא סארט זאך. ס'איז גערעכט אז מ'קען פתיחת ישיבה, אפילו דעמאלטס איז די ישיבה וואס ווערן ברוגז, רייט? נאר אויך וויאזוי ארבעט עס?

עני קעיס, ער ברענגט זיך נאר ארויס דאס, ס'איז נישט דא קיין וועג אז יעדער זאל זיין העפי. ס'איז דא איינער וואס טענה'ט אז איך בין גערעכט און דו זאלסט נישט זיין העפי, די צווייטע טענה'ט פארקערט. איז די וועג וויאזוי קענעןביידע זיין א גוטער מענטש, און ביידע צדדים זענען גוטע מענטשן.

וואס מאכט אים א גוטער מענטש: די הויפט טעזע

וואס מאכט אים גוט איז נישט אז ער איז א גוטער מענטש, נישט אז דער קאכט זיך זייער שטארק אין די ענינים פון קדושת ספרים, אדער נישט אז יענער קאכט זיך זייער שטארק אין די ענינים פון זיין א שיינער מענטש, נישט פוגע זיין א צווייטן. דאס מאכט אים נאכנישט קיין גוטער מענטש.

עס מאכט אים א גוטער מענטש נאר איין זאך. זעה אין די קעיס זאגט די חיצוניות'דיגע זאך, די עקסטערנעל ריאליטי [external reality: די אויסערליכע מציאות] זאגט אז דאס איז די ריכטיגע זאך צו טון. ווער איז חיצוני? די הלכה, די תקנות העיר [takanos ha'ir: קהילה געזעצן], ווער עס זאל נאר זיין. וועעווער איט איז. דעמאלטס דאס האט מוסר צוגעלייגט. גארנישט. ס'האט א מדרגה געווען. די מצוה האט אוועקגענומען.

דער אלטער וועג קעגן די מוסר באוועגונג'ס "נייע תורה"

דאס זאגט דאס נישט. אמאל א גוטער איד האט געוואוסט אזוי: אויב דער רב זאגט אז מען מעג מאכן א ישיבה, פאלגט מען דעם רב און מען מאכט א ישיבה, און דער וואס לאכט פון די ישיבה איז א רשע מ'דארף אים רודפ'ן. אויב דער רב זאגט מ'זאל נישט מאכן א ישיבה דארף מען אים רודפ'ן פון די אנדערע זייט. דאס איז אמאל געווען, דאס זאגט ער נישט. דאס איז אמאל געווען געמיינט אזוי דארף מען זיך פירן על פי תורה [al pi Torah: לויט די תורה].

קומט דער בעל המוסר מיט א נייע תורה, ניין. אפילו ווען דער רב זאגט מ'מעג, טאר מען נישט רודפ'ן. דו דארפסט אים יא רודפ'ן ווייל ער איז נישט קיין מענטש. דאס איז א נייע שיטה. יו אר אונלי מעיקינג טינגס ווארס [you are only making things worse: איר מאכט נאר די זאכן ערגער].

די חזון איש'ס פאזיציע: הלכה איז שטארקער פון מוסר

דער חזון איש האט געהאלטן די מוסר'דיגע וועג גייט פונקט פארקערט, די מוסר איז געבויט אויף די הלכה. ניין, ער זאגט ס'איז דא... וויאזוי ער זאגט עס... די ערשטע ליין, די ערשטע ליין שטייט "לפעמים" [lif'amim: אמאל]. ער גייט ווייטער, מ'דארף גיין נאך טיפער, איך דארף אייך זאגן נאך איין שטיקל. "אך חובת המוסריות היא לפעמים היפך..." [akh chovas ha-musariyus hi lif'amim heifech: אבער די חובה פון מוסר איז אמאל פארקערט] איך האב דעם פסקי הלכה, ווייל א הלכה, ער זאגט פאראיבער, הלכה איז שטארקער פון מוסר. הלכה היא המכרעת [halakha hi ha-machria'as: די הלכה איז די מכריע], עס איז אוסר, עס איז א מצוה של תורה, עס איז אמת. נגד הדוגמא פון קייצא פון די מלמדי תינוקות [melamdei tinokos: לערערס פון קינדער].

וואס מיינט "א גוטער מענטש" לויט די חזון איש

און ער זאגט, אה, נאכאמאל צום סוף, ער זאגט, וואס איז מוסר? וואס טייטשט א גוטער מענטש? איך בין מסכים אז דו זאגסט א גוטער מענטש, בפנימיות [bifnimiyus: אינערליך]. א גוטער מענטש איז אזא סארט מענטש, אזוי ווי דו זאגסט, ער גייט פרעגן יעדע מיל וואס צו טון. אבער ער זאגט, דאס איז נישט א ביסל פאני? דאס פרעגן זיך נאך אויף פאקטן איז פאני. דאס זאגט א גוטער מענטש, אזא סארט מענטש, דער טיק וואס איז גריכטיג לויט די אנדערע מענטשן, לויט די עקסטערנאל ריעליטי.

ער זאגט, ווער ס'האלט נישט דעם יסוד, איז יעדע מאל ער טרעפט א תירוץ צו זיין א גנב, זיין דורכברעכן די תורה, מער ווייניגער. ווייל יעדע מאל איז זיין נגיעות [negios: פערזענליכע אינטערעסן] מסביר זיין, פארוואס די צייט איז ער אליין דער גוטער מענטש. נישט אזוי שווער, סאך גרינגער אויסצופיגערן פארוואס דיין צד זענען די גוטע מענטשן, ווי אויסצופיגערן פארוואס דיין צד איז גערעכט על פי הלכה [al pi halakha: לויט די הלכה]. דאס וועט מוסר קלעימען די אפאזיט, וואס איז נאט טרו [not true: נישט אמת].

ליינען דעם ד"ד: דער יצר הרע ארבעט אין אומקלארקייט

ער זאגט, דאס ד' ד', טאמער איר ווילט ליינען דאס ד' ד', איך האב עס ארייגעלייגט דא דאס ד' ד'. דאס ד' ד' זאגט עקזעקטלי די יסוד פון מיין פריערדיגן שיעור, און איז אויך די יסוד וואס אריסטא [Aristotle: אריסטאטעלעס] זאגט אין בוק פייוו. איך דארף דיך נאר ליינען.

'ויצרו של אדם'... דו זעסט דאס ד' ד'? 'ויצרו של אדם מתגבר לאדם'... ווען איז דער יצר הרע [yetzer hara: די בייזע נטיה] מתגבר? וואס איז דער יצר הרע? דענקסטו איך האב עפעס געזאגט די נושא פון יצר הרע? איך זאג אז יצר הרע איז... אבער ווען איז דער יצר הרע מתגבר? 'בזמן שאין החטא מגולה וצריך דיון' [bizman she'ein ha-chet megaleh v'tzarich diyun: ווען די זינד איז נישט אפענבאר און מען דארף א דין]. ווען ס'איז נישט קלאר וואס די הלכה איז, אדער דו האסט פארגעסן אז דא איז דא א שאלה אין הלכה בכלל, דעמאלטס איז דא א יצר הרע.

'ביודעו שכוח המדמה הוא השחתה נטיה בלב האדם' [b'yodo she'koach ha-medameh hu ha-hashchasa netiya b'lev ha'adam: ווייל ער ווייסט אז די כח פון דמיון איז די פארדארבנקייט, א נטיה אין מענטשן'ס הארץ] - יעדער איינער וויל זיין גוט, דאס איז נישט די שאלה. 'השבועה תמיד לעזור המבקש טוב במלחמתו עם התאווה הגופנית' [ha-shevua tamid la'azor ha-mevakesh tov b'milchamto im ha-taava ha-gufanis: די שבועה איז שטענדיג צו העלפן דעם וואס זוכט גוטס אין זיין מלחמה מיט די גשמיות'דיגע תאוות]. 'הכוח הזה הוא אומם במשפט הוא אומם ונוטל עצמו לגמרי מלהכיר את התוצאות המנוולות היוצאות אחרי המשפט המעוקל, כעין להרגיש מהבחינה ההלכה' [ha-koach ha-zeh hu omem ba-mishpat hu omem v'notel atzmo l'gamrei mei-hakir es ha-totzaos ha-menuvalos ha-yotzaos acharei ha-mishpat ha-me'ukal, k'ein l'hargish mei-ha-bechina ha-halakha: דער כח דא איז בלינד אין משפט, ער איז בלינד און נעמט זיך גאנץ אוועק פון דערקענען די מנוול'דיגע תוצאות וואס קומען נאך דעם פארקרומטן משפט, ווי צו פילן פון דער הלכה'דיגער בחינה].

דער קריטישער אונטערשייד: כללות'דיגע ידיעה קעגן פרטים'דיגע אפליקאציע

ער זאגט, דו האסט א מורא'דיגע שטארקע פילינג, קענסט עס רופן א כללות'דיגע ידיעה [yedia klalis: אלגעמיינע וויסן], דו ווייסט אז מ'טאר נישט זיין קיין מושחת, קיין השחתה [hashchasa: פארדארבנקייט]. אבער וואס ווייסטו נישט? דו ווייסט נישט וואס די השחתה איז אין דעם קעיס.

דו ווייסט אז דא איז חול די נושא, אז דא ווער ס'נעמט דעם מאכט דעם ישיבה אדער מאכט נאכט די ישיבה, ער איז דער רשע. דו האסט א הרגשות [hargashos: געפילן], הרגשות קען עס נישט סאלווען. דאס איז ווי ער זאגט עס, אבער איך קען עס זאגן בעסער פאר אים.

די ידיעה כללה איז ער נישט גענוג צו סאלווען, די ידיעה מצל אריסטא איז משל פאר דעם איז? אזוי דער רבים לייגט ארויף א נלכער זייער סטארק דעלט. צו וויסן אז א קראנקער מענטש דארף האבן ווייניגער היץ, העלפט

מיר נישט זאגן אז דער מענטש איז טאקע קראנק און נאר טאקע היץ, אויב ווי ממשל פון די קארקאווים.

סאך א קלארערע זאך אפילו, ער מאכט די ישיבה כילות א שעל פון הערגש מיט סייכל, און נישט הערגש ווערס די סייכל. די הערגש איז נאך פלאכל א סייכל כדולי. ערגיש מיינט דיך זאגן אז מער טאר נישט זיין שלעכט, מער טאר טאקע נישט. אבער יעצט ווי דו ווייסט וואס איז דא שלעכט, דאס איז דאס דזשאפ ווי הלכה.

די רעוואלוציאנערע אומקער: הלכה קומט נאך מוסר (נישט פריער)

הלכה איז נאך מוסר. מענטשן מיינען אז מוסר איז נאך הלכה. ס'איז פארקערד. הלכה איז געקומען צום מסביר צו אריינברענגען דעם מוסר און דעם קליינע פרטים צו זאגן ווער איז גערעכטן דעם קעיס.

און אזוי זאגט ער, נאכטעם זאגט ער אזוי אינטערעסאנט, ווייל ער זאגט ער, ער פירט אויס, לפי הרגש ליאלא ליב הלפון אילא בן שפאטים מצפה. אוי יא, ער מאכט אזא משפט, ער האט געקבל די משפט ווען אי מספח. און ער מיינט אז זיין משפט איז... ער כאפט נישט אז עס איז פעגט א גאנצע משפט, ווייל ער גייט זיך מיט זיין נעמען מיט גיין הרגשים, ער פאלט נישט אזא אז עס איז נאך א לעוועל פון מוסר וואס פעלט אים בכלל.

ווייל די חיים לורנען פלייען צו. ס'מאכט זיך, ס'איז נישט קומען א יחידה, תקנה ומדדותי, ומדדותי. ס'איז א מענטש נאך נאך נאך ווייסע, ס'איז נאך תיקון ומדדות [tikkun u-middos: פארריכטונג און מדות]. אבער נפגשני ומדי אחרת ומקרא ומדיוחד. א צווייטער מדה, איין געוויסער מדה האט אפילו אין דעם מדה, דער בויער פון כתודי, איז ער מורא'דיג אויסגעהאלטן, אבער ווי יענער ציילדיג האט מיך געזאגט, יא?

די מיליאן דאלער קעיס: א פענאמענאלאגיע פון מוסר'דיגע זעלבסט-אפנאר

דער פאראדאקס פון די פרוטה קעגן די מיליאן דאלער

איך האב געזאגט, ער געהעט אז עס שטייט דין פריטה כדי דין מאיא [din pruta k'din me'ah: די דין פון א פרוטה איז ווי די דין פון א הונדערט]. אבער ער מיינט אז מען זארף מאכן א נייע תקנה, דין מאיא כדי דין פריטה [din me'ah k'din pruta: די דין פון א הונדערט איז ווי די דין פון א פרוטה]. האט מיך געזאגט, רייט?

אזייער צאך מענטשן קומען פרעגן שאלות אויף פריטות יעצט חילולדיג, אויף א הונדערט אויף מיליאן דאלער. קיינער פרעגט שוין נישט. ווייל דעמאלט ווייסט ער זיכער, האט ער נישט קיין שאלות. עס זאגט פארזייער פוינט, אקעי, דאס איז א מוסטליגע זאך, איך ווער דער זעלבע קעיס. ווייל לויט וואס איך זאג, א זאכן איז נישט אנדערש. ווייל איך האב מליאלדיג ביי די מיליאן דאלער, איז וואס ווייל לויט וואס איר זאגט שטימט צו שאלות. דעמאלט האט ער יא, ער פארשטייט יא ווער ס'איז גערעכט. נישט נאר וואס איז א מיליאן דאלער. ווייל ער פארגעפט אז אויף דעם איז חל' דער זעלבע הלכה, און ביי די פרוטה איז דעם זייער קלאר אז דאס איז א הלכה'דיגע שאלה. און דאס איז נישט אים פאר אים.

די פסיכאלאגיע: גרעסערע סטעיקס = גרעסערע זיכערקייט (נישט גרעסערע נגיעות)

I'll explain to you better, לויט ווי די חנוכה לייק זאגט. ביי די פרוטה, יענע מענטש ממש ביי די פרוטה, ער ווייסט אז זיין הרגש, ס'איז נישט דא קיין הרגש, אדער וואס איך האב גערופן א ידיעה כללות, right? ער ווייסט אז דאס ציילט נישט די שאלה צו וועמען ס'געהערט די פרוטה. ער ווייסט אז צדקה, דארט כאפט ער, אז צדקה איז תלוי אין א דבר חיצוני [davar chitzoni: אן אויסערליכע זאך]. ער דארף פרעגן דעם רב צו וועמען מען גיבט די פרוטה, ווייל ער האט נישט קיין מושג, ער ווייסט נישט.

ווען עס קומט א שאלה פון א מיליאן דאלער, דעמאלט מיינט ער אז זיין הרגש איז יא מכריע. דאס איז די ווארט, ער האלט נישט אז ער איז א גנב. ווען ער האלט אז ער איז א גנב, דאס זאג איך, דאס איז וואס אונז זאגן נישט. ער איז נישט ווייל ער האלט ער איז א גנב. קיינער האלט נישט אז ער איז א גנב. ער האלט אז ער איז גערעכט. ס'איז זייער אנדערש.

איי, פארוואס? פארוואס נישט? וואס א מיליאן דאלער? א מיליאן דאלער... איך האב נישט קעגן נגיעות. וואלט עס צו זען, ס'איז נאך א שטיקל וואס מען דארף. קעגן מציאות? ניין, ס'איז נישט קיין מציאות. די ווארט פון נגיעות איז א פרשנות אויף די מציאות. ער זאגט, ס'איז נישט א מציאות. אלעס וואס ער זאגט א מציאות איז אן אפיקורסות, סתם איינער רעדט עס און מען קען רעכענען אנדערש.

פארוואס דער געפיל פון זיכערקייט איז גרעסער מיט גרעסערע סטעיקס

און וואס עס איז, אז ווען ס'איז אזא מיליאן דאלער ווייל עס פארגייט געננג אנדערש, אדער ווייל פארשידענע reasons, וואס דער מענטש כאפט נישט. ער מיינט אז דאס וואס ער האלט. און פארוואס איז דער מענטש אזוי זיכער, דער מיליאן דאלער case איז נישט נאר וואס ער האט א גרעסערע תאוה פאר די מיליאן דאלער, ער האט אויך מער זיכערקייט אז ער איז גערעכט. דאס איז סאך מער אינטערסאנט. Reality is much more interesting than your נגיעות theory.

שמועסן: די מיליאן דאלער קעיס

תלמיד:

די מיליאן דאלער case?! ס'דא מענטשן וואס זענען גנבים!

מגיד שיעור:

איך רעד נישט פון יענע מענטשן, איך רעד דאך פון די נישט גנבים! איך האב אים ערשט קלאר, איך בין א גנב און איך קען און איך נעם עס. No problem. אבער ווער דארט איז נישט קיין גנב! ביי די מיליאן דאלער case... ער רעדט פון מיר, okay, איך קען נישט זאגן. ביי די מיליאן דאלער case איז ער מער זיכער אז ער איז גערעכט. פארקערט, ווען ער שלאגט זיך אויף א מיליאן דאלער, שלאגט ער זיך בשם הצדק [b'shem ha-tzedek: אין נאמען פון גערעכטיגקייט], נישט בשם וואס איך האב ליב מיליאן דאלער.

תלמיד:

ער האט די געפיל דערויף.

מגיד שיעור:

יא.

תלמיד:

ער האט מורא פון א גנב, ער ווייסט אז ס'איז נישט גוט.

מגיד שיעור:

ער האלט ער איז גערעכט! ער איז גערעכט! פארוואס? פארוואס?

תלמיד:

פארוואס קען ער נישט רעכענען אנדערש?

מגיד שיעור:

ווייל ער האלט נישט, ער וויל האלטן ס'איז אנדערש, דעם מיליאן דאלער... נישט אזא...

תלמיד:

א מענטש...

מגיד שיעור:

ער איז נישט קיין גנב!

תלמיד:

א מיליאן דאלער איז ער זיכער אז ער איז גערעכט.

מגיד שיעור:

פארקערט.

תלמיד:

זיינע קופן, און דאך פונקט פארקערט, ווייל ביי די איינס, די איינס דאלער, האט ער נישט די הרגש איז נישט געווען קלאר. אנדערע ווערטער ער ווייסט אז די איין דאלער איז נישט זיינס, די איין דאלער באלאנגט צו יענעם אדער נישט. די ריאליטי, די עקסטערנעל ריאליטי, די פאקט איז אז עס באלאנגט צו יענעם אדער נישט.

מגיד שיעור:

א מיליאן דאלער איז א סאך א קלארערע זאך, זיין פילינג כאפט עס א סאך בעסער. איין דאלער האט ער נישט קיין פילינג, פילינג איז נאר א סארט כאפן, פילינג איז א קיינד אוו דענס עניוועיס [kind of dense anyways: א סארט דיכטקייט סייווי]. ער כאפט, ס'איז דעי וואס איך האב נישט געווען זיין הרגש, יא? ער כאפט נישט, די איין דאלער, כאפט אים נישט אן דער געפיל אויפן וואס איז זיינס, וואס ער איז א גוטער מענטש, וואס איז זיינס, וואס איז זיינס וואס נישט זיינס, און ער האט נישט פון דעם קיין פילינג.

ער פארשטייט עס נאר דורך אובזשעקטיווע ריאליטי [objective reality: אובייעקטיווע מציאות] לגבי דעם. אבער ס'איז נאר דורך אובזשעקטיווע ריאליטי, און מען מוז זיין אין א ריכטיגע וועלט, פרעגט מען דעם רב, ווען ס'איז א דאלער. ביי א הונדערט דאלער אדער א מיליאן דאלער אדער וואטעווער עס איז, איז somehow מיינט ער אז די אידיע קלערלעס, ער ווייסט סאך מער קלאר די אידיע קלערלעס וואס ער האט, ער טוט נישט גארנישט פון דאס וואס איז זיינס, דאס וואס איז יענעמ'ס, דאס איז יענעמ'ס.

דאס זאגט אים שוין גלייך somehow ביי דמיונו [dimyono: זיין דמיון] אז דעי מיליאן דאלער איז זיינס. ער פארגעסט פון דעם אז דאס איז אויך א סארט קעיס וואס איז א צווייטער ומחלה, דאס וואס איז דאנט נישט וויבסמחלה.

תלמיד:

וואס דער קינד האט דער געפיל וועגן דער? וואס מיינט געפילן?

מגיד שיעור:

געפילן מיין איך צו זאגן פארקערט, דעיט נישט די געפילן ווייל ער האט ליב מיליאן דאלער, איך האב ליב א דאלער אויכעט. ווייל ער האט אז ס'איז א קלארערע קעיס. ס'איז טאקע קלארע. אפילו האבן מיליאן דאלער קעיסעס וואס זענען קלארער פון איין דאלער קעיסעס.

תלמיד:

יא. כמעט אלעמאל. ווייל די איין דאלער קעיס... דעמאלסט איז טאקע נישט אזוי זיכער. א מיליאן מיין איך ווען ס'איז קלאר, ער איז א גנב? דא טאקע, די איין דאלאר קעיס רעדט מען, וואס רעדט מען ביי איין דאלער? איך האב געבארגט א דאלער איך ווייס נישט צו. איז זיכער שאלות, עס איז אים פעיק שאלות, איך מיין נישט פעיק שאלות, עס איז וויכטיג דעם פרוטה און דרמאי, אבער עס איז טאקע נישט אזוי קלאר.

מגיד שיעור:

א מיליאן דאלאר איז קלאר, געוועגליך איין וועג אדער דער צווייטער.

תלמיד:

ווען עס איז דא א קאנטראקט טשאלענדזש, איז ביידע צדדים טאקע נישט אזוי זיכער, ער שלאגט זיך ווייל ער וויל געלט, אבער ער איז נישט זיכער, ער גייט נישט זאגן ער שלאגט זיך בשם די גערעכטיגקייט, ער שלאגט זיך בשם א תאוות הממון [ta'avas ha-mamon: תאוה פאר געלט], דאס איז א צווייטע זאך.

מגיד שיעור:

אבער דער מענטש וואס שלאגט זיך בשם די גערעכטיגקייט, ער איז גערעכט! וואס הייסט ער איז גערעכט? פאר א מיליאן דאלאר איז דא אסאך מער גערעכטיגקייט אין דעם! אמת!

The Feeling of Justice vs. the Reality of Justice: The Dollar and the Million Dollar Case

The One Dollar vs. One Million Dollar Illustration

איך האב געבארגט א דאלער, איך ווייס נישט, ס'איז זיכער שאלות, דאס זענען פעיק שאלות, איך מיין נישט פעיק שאלות, ס'איז וויכטיג דעם פרינציפ דערפון. אבער ס'איז טאקע נישט אזוי קלאר. מיליאן דאלער איז קלאר געוועגליך איין וועג אדער דער צווייטער.

ווען ס'איז דא א קאנטראקט שאלה, איז עס ווייט טאקע נישט אזוי זיכער. ער שלאגט זיך ווייל ער וויל געלט, אבער ס'איז נישט זיכער, ער גייט נישט צו זאגן ער שלאגט זיך בשם די גערעכטיגקייט, ער שלאגט זיך בשם אהבת הממון [ahavas ha-mamon: love of money], ס'איז א צווייטע זאך. יעדער פון אונז שלאגט זיך בשם די גערעכטיגקייט, ער איז גערעכט.

The Core Problem: The Feeling of Justice Does Not Determine What Is Yours

פארוואס איז ער גערעכט? א מיליאן דאלער איז דא אסאך מער גערעכטיגקייט אין דעם, אמת. אבער ער האט פארגעסן אז גערעכטיגקייט איז נישט תלוי אין דיין פילינג פון מידת הצדק [middas ha-tzedek: the character trait of justice]. מידת הצדק איז א גאר גוטע מידה. דעיס וואס מיר שלאגן זיך אויף דעיס וואס איך זאג פארקערט פון דיר, דעיס איז די מיליאן דאלער, דעיס איז די מידת הצדק וואס שלאגט זיך, ס'איז א גאר גוטע מידה.

די פראבלעם דערפון איז, אז ער האט פארגעסן וואס דו האסט געדענקט ביי דיין איין דאלער, אז דיין פילינג זאגט דיר נאך נישט וואס איז דיינס. די געפיל פון גערעכטיגקייט, די געפיל וואס זאגט אז מען גנב'עט נישט, דער כח אנטי השחתה [koach anti hashchasa: the anti-corruption force], זאגט נישט וואס איז דיינס.

The System Can Be Right Even Against the Oppressed

אסאך מאל זענען דא סקארי פורים הממשיים און ווייס איך וואס דא, ולא יסדר דף על דף [v'lo yisader daf al daf: and one should not arrange page upon page — i.e., one should not elaborate endlessly], יא? דאס וואס מען דארף זיך אננעמען פאר דעם ארעמאן און פאר דעם וואס די סיסטעם, סאמטיימס די סיסטעם איז גערעכט אויך קעגן דעם וואס איז אונטערדריקט, אמת? ס'העלפט נישט זיין קעגן דעם סיסטעם, יא?

וואס מיין איך ארויסצוברענגען? אז אין א קעיס וואס ס'איז דא אסאך מידת הצדק, אסאך תחושת הצדק [tachushas ha-tzedek: feeling of justice], נאך אלץ דער מכריע איז די רעאליטי, נישט דיין פילינג פון צדק. אה, יענער איז אן ארעמאן און דער סיסטעם איז קעגן אים, אוקיי, מ'געט אים צדקה [tzedakah: charity], ס'קומט נישט דא אריין.

Returning to the Rambam and the Chazon Ish: The Final Critique

The Person with Good Middos Who Doesn't Ask

און וויאזוי ביסטו דא? איך וויל אויספירן, ס'איז שוין איבערגעגאנגען מיין צייט, איך פרוביר זיך צו האלטן צום זמן. סאו, און נאכדעם זאגט ער, פארשטייסטו, נעמען א רמב"ם [Rambam: Maimonides], ס'איז דא א מענטש וואס האט זייער גוטע מידות [middos tovos: good character traits], אבער אן אנדערע מידה אדער אן אנדערע נושא סאמטיימס האט ער א השחתה [hashchasa: corruption], 'ולא יובל לשמוע לקול מורה ולא ידרוש אחר ההלכה' [v'lo yuval lishmo'a l'kol moreh v'lo yidrosh achar ha-halacha: and he cannot listen to the voice of a teacher and does not seek out the halacha], דאס איז טאקע די קשיא [kashya: question] וואס ער

פרעגט דא. ער האט נישט אפילו געפרעגט דעם רב, ער מיינט אז ער ווייסט, ער איז דאך א בעל מידות [ba'al middos: person of good character].

וואו זענען זיינע גאנצע מידות טובות? איך בין חושש [choshesh: concerned/suspect] אז ער האט נישט קיין שום מידות טובות, דאס האט צו טין קיין בעל מידות, קיין אמת'ע תורה-האלטער [Torah-halter: Torah-keeper]. די פראבלעם עקזיסטירט ביידע.

The Chazon Ish's Fundamental Error: Halakha as Just Another Middah

Instructor: I agree, I agree to you that this מידה [middah: character trait] פון פאלגן די תורה [Torah: the Jewish Bible/Law], איך וועגן דעם זאג איך דאך אז ער האט נישט... עס ווערט נישט קלאר, ווייל דער חזון איש [Chazon Ish: renowned 20th-century halachic authority] האט געמיינט צו פאלגן די תורה סאפט, דאס איז נאר טריל. פאלגן די תורה סאפט נישט. ער האט געהאלטן אז די תורה איז גענוג. ביי אים די תורה...

That's one of the things that he means to say. But you have to think about it, that this, just like when we were talking here, just like אונז דיסקאסן דא, אז א מענטש ס'קאכט זיך אים זייער שטארק די נושא אז מ'דארף גערעכטיגקייט, רייט? פונקט דאך אזוי, איז דאך דא קעיסעס פון די תורה וואס עס איז זייער קלאר אז די תורה זאגט אזוי, און עס איז אויך זייער שטארק די קאכעריי, and it doesn't mean that you're right הלכה'דיג [halacha'dig: according to halacha/Jewish law].

So די מדה [middah], דער חזון איש א סאך הכל פראמאוט איין געוויסע מדה in the end. He doesn't realize, he thinks that he's promoting wisdom, but he's... In other words, this really goes back to what we're saying, that all the מדה'ס are judged by [middos] דעת [da'as: knowledge/practical wisdom], by practical wisdom, phronesis. Right? So דעת מיינט א הלכה [halacha: Jewish law]. הלכה, דעת איז א קאלטע זאך, נישט דער פילינג פון דער מדה. דער פילינג פון דער מדה איז אן עובד [eved: servant] פון דעת וואס זאגט וועלכע פילינג מ'דארף האבן.

So ער האט א מהלך [mahalach: approach/method], אבער דער חזון איש דעת איז הלכה. דער פראבלעם איז זיין הלכה איז נישט עכט דער דעת, ער אידענטיפייעט דער הלכה מיט דער דעת, and I think that he's trying to get at that, but instead, because he doesn't have a way of saying that, he says הלכה is and a מדה, really just one more דייו ואיבדעל [dayyo v'avdel: enough and separate — unclear reference], דער מדה פון הלכה העלפט נישט. ס'מאכט נאך א וועג פון זיין confused פילינגס. איך מיין אז ער עפערט אויס דער problem.

Summary of the Overall Thesis

Student: אקעי, קען זיין.

Instructor: נא נא, איך גיי אונז פון פרק ד' [Perek Daled: Chapter 4]. עס האט נאך א שיעור פרק ד'. But anyways, דעיס דא זעה איך, א סאך הכל האב איך געוויזן אין האנט, אז מיין גאנצע דרשה [derasha: exposition/teaching] וואס איך זאג פון אריסטו [Aristotle] און די רמב"ם אז מדות טובות decide reality, נישט די הארץ, אלס דעיס וואס דער חזון איש האט געמיינט צו זאגן. און דעי פאני טובות, דעיס פארפאנדערט, איך מיין אז ער זאגט ס'איז א פאניער וועג, ער רעדט פון הלכה שטערקער ווי א מעסער. ער טעאנס ראנג, ער רעדט פון הלכה נישט, ווייסט נישט פון נאר וואס דאס איז א תורה, יא יא יא, ער ווייסט זייער גוט, און ער זעהט אז די תורה האלט נאך יענץ, און נעבן די דעמינע פרעזענט גערעכט וועגן דעם, ער זעהט מיך אויס זייער קלאר און זייער פשוט, און דאס וואס מען האט נישט פארשטאנען ביז יעצט איז ווייל מען איז געווען נאריש. מען וואלט נישט געקענט געווען זיך לערנען.

Questions and Discussion

Student: שיין. אבער איך זעה עכט נישט וויאזוי אויפצופאסן ווען מען סטאדיט עס, פלעינעס ווי די חפץ חיים [Chafetz Chaim: Rabbi Yisrael Meir Kagan, 19th-20th century halachic authority] זאגט הלכה, איך גיי ווייטער.

Instructor: פון ווער?

Student: פלוצלינג אזוי נישט. ער מאכט דאס היינט אז ס'איז סימפל, עס איז נישט, דאס איז די פראבלעם.

Instructor: וואס מען זאל זאגן וואס, ער מיינט וואס ער זאגט.

Student: אקעי, מען קען גיין ווייטער. זיי האלטן נאך אויס די אלעס. דא א פייער, דו גייסט ביזנעס, א פייער, דו גייסט ביזנעס. אבער וואס איז די געמיינט? עס איז די געמיינט ערשט. וואס דא מיר זעהן די געווען פארקונג? און וואס... וואס... וואס... מעיד יו געווען אינטערעסטעד? וואס איז ערשטייניגער געווען? עקספלעין די קוועסטשען, איי דידנט אנדערסטענד די קוועסטשען.

Instructor: לערנען מיט די משנה ברורה [Mishnah Berurah: authoritative halachic commentary by the Chafetz Chaim].

Student: יא, פארוואס איז ער געגומען די יעצטיגע עקספלענעישאן ערשט? וואלט מיר האבן געלערנט דעם נקודה [nekudah: point], מ'זעהט אז ער זאגט דאס.

Instructor: איך האב מיט דיר געקריגט? איך גיי באלד אנקומען. נישט סתם. טאקע דאס האב איך געזאגט דא.

Student: ניין, עס איז דא אן אנדערע שטיקל. ניין, דאס שטיקל וואס דו האסט יעצט געלערנט איז ליטעראלי דאס שטיקל פון וואס איך האב געזאגט, דו דארפסטווארטן ביז איך וועל אנקומען.

Instructor: אקעי.

Student: די מוסר השכל [mussar hasechel: moral lesson] האט מען נישט דאס געפרענט אין זיין לעבן.

Instructor: יא, קענסט פארמאכן מיין. סאו, הו סעיד דעט הי וואנטעד דעט איט שוד בי פרינטעד?